بەرگى خازان

(پوۋىست)

ئايشەم ئىسمائىل تەبەسسۇم

1 ـ قىسىم

يانغىن ئېلكىتابلىرى

ئېلكىتاب ئىشلىگۈچى: يانغىن ئېلكىتاب گۇرۇپپىسى

بەرگى خازان

كۆك قەرىدە ئالتۇن لىگەندەك چاقناپ تۇرغان قۇياش نۇرلىرىنى يەر ـ زېمىنغا سېخىلىق بىلەن چېچىۋاتقان ياز كۈنى ئىدى. چىڭقى چۈش مەزگىلى بولغاچقا ھاۋا دىمىق، جاننى قاخشاتقۇدەك ئىسسىق. قىڭغىر ـ قىيسىق ئېتىز يولىدىكى قىزىق توپا ئۈستىدە كۆيگەن يالاڭئاياق پۇتىنى ئىتتىك ـ ئىتتىك يۆتكەپ، تىز چامداپ كېتىۋاتقان ھەمراگۈلنىڭ بۇرنىنىڭ ئۇچى ۋە پېشانىسىدىن تەر تامچىلاپ تۇراتتى. شۇنداق بولىشىغا قارىماي، بويى بىلەن تەڭ بىر تاغار ئوتنى يۈدۈۋالغان بولۇپ، ئوزايمىدىن بەكمۇ ھارغىن كۆرۈنەتتى. ئەتىگەن چىققانچە ھازىرغىچە قايتمىغان بولسا كېرەك، تاغرى ئېتىلىپ كەتكۈدەك جىق ئوت ئېلىپ، پاتمىغىنىغا ئۇنىماي كەپلەپ تىقىپ ماڭغانلىقى ئېنىق ئىدى. قوناقلار ئادەم بويىدىن ئېگىز ئۆسۈپ كەتكەن، يولنىڭ ئوڭ ـ سول تەرەپلىرى ھەممىسى قوناقلىق بولغاچقا، ھەمراگۈل ئەتراپقا سەل ئەلەڭگىپ قاراپ قويۇپ، قەدىمىنى تىز ـ تىز ئالاتتى. ئۆشنىسىدىكى تاغار ئېغىر بولغاچقا ھە دېگەندىلا ئۇنىڭ گەۋدىسىنى ئېگىپ، ئېغىر ھالسىرىتاتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۆيگە تىزراق كېتىۋېلىش، ئادەمسىز ئېتىزلىقتىن كېلىۋاتقان قورقۇنچ، ئەندىشىلەرنىڭ ۋەھىمىسىدىن قۇتۇلۇپ، تىنچ ـ خاتىرجەم ھالدا ئۆيگە

بىرتۇپىلىش، رەھىمسىز ئۆگەي ئانىسى تاپشۇرغان << مۇشۇ تاغارنى توشقۇزمىسا ئۆيگە كەلمەسلىك>> ھەققىدىكى بۇيرۇقنى ئورۇنلاپ بولغانلىقىنى دوكلات قىلىپ، ئارام ئېلىشقا رۇخسەت ئېلىش، ئاندىن مۇزدەك سۇدا يۈز - كۆزلىرىنى يۇيۇپ، مۇزدەك سۇغۇق سۇدىن قانغۇدەك ئىچىپ، ھويلىسىدىكى قېرى ئۈجمە دەرىخى ئاستىغا قويۇلغان كاتقا ئۆزىنى تاشلاپ، بىردەم يېتىۋېلىشقا ئالدىرايتتى. ئۇ ھەقىيقەتەنمۇ ھارغان ئىدى. مۇشۇنداق چاغلاردا ئۇنى يىتىملىك كوچىسىدا زار، ئۆگەيىنىڭ قولىدا خار قىلىپ بىمەھەل ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا كەتكەن مېھرىبان ئانىسى يادىغا يېتىپ، كۆڭلى يېرىم بولۇپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىغا يىغا يامىشاتتى.

- كاشكى، ئانام ھايات بولغان بولسا...- ، دەپ ئويلىدى ئۇ كۆڭلىدە. شۇ ھامانلا بۇرنى ئېچىشىپ، ئىچ - ئىچىدىن ئاچچىق بىر پىغان ئۆرلەپ چىقتى. ئۇ ئىزىدا چىپپىدە توختىدى. ئۆشنىسىدىكى تاغارنى يەردە قويۇپ، بىردەم ئارام ئېلىۋالماقچى بولدى، ئەمما بايا ئۆز ئېتىزىدا ئۇنى قانچىلىك تەسلىكتە يۈدىگىنى يادىغا كېلىپ، يەنە يەردە قويمىدى. چۈنكى مۇنداق يەردە قويسا، يۈدىشىگە ياردەملىشىپ، تېگىدىن كۆتۈرۈپ ئۆشنىسىگە ئارتىپ قويىدىغان بىرەر ئادەم ياكى ئېرىقنىڭ ئېگىزرەك قىرىغا چاغلىق بىر يەر بولمىغىنىدا، تاغارنى ئۆزى كۆتۈرۈپ ئېلىپ يۈدۈشى تەسكە توختايتتى. ئۇ چىشىنى چىشلەپ

چىداش قارارىغا كەلدى. ئېتىز يولىدىن چوڭ يولغا چىقىپ بەش يۈز مېتىرچە ماڭسا ئۆيىگە باراتتى. چوڭ يولغا چىقسا تاغارنى قويۇپ تۇرۇپ ئارام ئالىدىغانغا كىسسىپ تاشلاپ قويۇلغىنىغا خېلى بولغان ياغاچلار دۆۋىلەپ تىزىپ قويۇلغان بىر دوقمۇش بار بولۇپ، شۇ يەرگە بارغاندا بىردەم ئارام ئېلىۋالسا تامامەن بولاتتى. ھەمراگۈل شۇلارنى ئويلاپ، بارغانچە سېلىنىپ كېتىۋاتقان تاغارنى يەنىمۇ كۆچەپ تۇرۇپ ئىگىزرەك كۆتۈردى ئاندىن يىڭى بىلەن پىشانىسىدىن ساقىۋاتقان تەرلىرىنى سۈرتىۋېتىپ، قەدىمىنى يەنىمۇ تېزلىتىپ يۈرۈپ كەتتى.

ـ ھاھ!

ـ ئانام!...

تۇيۇقسىزلا سەت ۋارقىرىغان ئاۋازدىن چۆچۈپ چىرقىرىغىنىچە ئۆشنىسىدىكى تاغارنى يەرگە تاشلىغان ھەمراگۈل، تامدەك تاتىرىپ ئالقىنى بىلەن ئاغزىنى تۇتىۋالدى. ئۇ قورققىنىدىن غال ـ غال تىترەيتتى. پۇت ـ قولىدا جان قالمىغان بولۇپ، ھېلىلا يىقىلىپ چۈشىدىغاندەك قىلاتتى.

ـ ھى ھى ھى ھى... قورقۇپ كەتتىڭ ھە؟

ـ ئادەممۇ سەن ھېي گاچا؟ شۇنداقمۇ قورقۇتقان بارمۇ، دەلتە!

- هى هى... نېمە خىيال قىلىپ كېتىۋاتقانتىڭ ئۇنچە؟ قوناقلىقتىن خېلى شەپە قىلىپ چىققان بولمىسا. ئۆزۈڭنىڭ بىغەملىكىدىن كۆر...

- ۋاي ماڭە، جىلە بولۇپ ئاران تۇرغاندا...

ھەمراگۈل ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشىدىن پەخىرلەنگەندەك سەت ھجىيىپ تۇغان سەمەتكە قاتۇرۇپ بىرنى ئالىيىۋەتكەندىن كېيىن، سەل ئىزىغا چۈشكەن يۈرىكىنى ئوت ۋە لاي يۇقۇندىلىرى بىلەن بولغانغان قولى بىلەن پەسكە قارىتىپ بىر نەچچىنى سىيرىدى ئاندىن يىنىك بىر ئۇف تارتىۋېلىپ، يەردە سۇنايلىنىپ ياتقان تاغىرىنى قايتىدىن يۈدۈشكە تەمشەلدى.

- ۋاي خاپا بولمىغىنە، مۇشۇ كۆنلەردە بەك نازۇكلىشىپ كېتىپ بارىسەن جۇمۇ. مۇنداقلا چاقچاق قىلغانغىمۇ شۇنچە سىلكىمسەن ئەمدى؟ ئەكىلە، مەن ئاپىرىپ بىرەي...

- ماڭغىنا ۋاي، مۇشۇ ئوتنى يۈدۈپ بىزنىڭ ئۆيگە بارغىچىلىك مىجىلىپ سۈيۈك چىقىپ كېتەرمىكىن ؟_ دىدى ھەمراگۈل ئۇنىڭغا باشتىن - ئاخىر بىر قاراپ چىقىپ مەنسىتمىگەندەك مىيىقىدا كۈلۈپ.

- ۋوي مانى، دەپ قاپسەن، ماقۇل دېسەڭ، سېنىمۇ كۆتۈرۈپ يېزىمىزنى نەچچە ئايلاندۇرغۇچىلىكىم بار جۇمۇ! كۆرگەنسەن ماۋۇ مۇسكۇللارنى! - سەمەت شۇنداق دەپ،

يېرىم تورۇلگەن يەڭلىرىنى شىمايلاپ ئىنجىقلاپ، چىڭقىلىپ تۇرۇپ بىلىكىنىڭ بولجۇڭ گۆشىنى سەل چىقاردى ھەم << كۆرە قېنى >> دېگەندەك ھەمراگۇلنىڭ ئالدىغىراق كەلدى.

- نېمە جېنىمنى چىقىرىدىغاندۇ، ھەي، بىڭىسىڭ بولسا پو ئاتماي بىر كۆتۈرۈپ باقمامسەن قېنى!

- كۆتۈرسەم كۆتۈردۈم، قانچىلىك ئىشتى؟! - سەمەت شۇنداق دېگىنىچە تاغارنىڭ بىر تەرىپىدىن تۇتۇپ، بىرلا ئىرغىتىپ يەردىن ئۈزۈپ كۆتۈردى ۋە چاققانلىق بىلەن چۆرۈپ ئەكىلىپ، ئۆشنىسىگە ئالماقچى بولىۋىدى، دەل شۇ چاغدا ھەمراگۇل يالاڭئاياق پۇتى بىلەن ھاۋادا لەيلەپ كۆتۈرۈلگەن تاغارنى بوشقىنا تېپىپ قويدى. بۇنىڭ بىلەن تاغار يانغا قىيسىيىپ كېتىپ، سەمەت دەلدۈگۈنۈپ كەتتى، ئارقىدىنلا تەڭپۇڭلۇقنى ساقلىيالماي تاغار بىلەن قوشۇلۇپ يەردە يېتىپ قالدى. ئىككىيلەن تەڭلا كۈلۈشۈپ كەتتى. ھەمراگۇل ئىچ - ئىچىدىن ئېچىلىپ كۈلگەن ئىدى. ئون يەتتە ياشنىڭ قارىسىنى ئالغان بۇ قىزنىڭ سەدەپتەك ئاق چىشلىرى يۇمران غۇنچىدەك قىزىل ھەم چىرايلىق لەۋلىرى ئارىسىدىن خۇددى چىرايلىق تىزىلغان مەرۋايىت مارجاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى. چوڭ قارا كۆزلىرى تېخىمۇ نۇرلىنىپ، قارا قۇمچاق كەلگەن تېرىسى، سۈزۈك يۈزلىرى تېخىمۇ پارلاپ كەتتى. ئىككەيلەن بىر ھازا كۈلۈشۈپ توختىغاندىن كېيىن، ھەمراگۇل سەمەتكە ياردەملىشىپ تاغارنى يۈتكۈزۈپ قويدى. ئىككىسى ياندىشىپ مېڭىپ چوڭ يولغا چىقىشتى.

-نېمانچە ۋاق قالسەن ھەي جىن ئەپ قاچقۇر جوۋاپىنىمەك ؟ قويلار موشو كەمگىچە قاق ناشتىسىز، نەلەردە چېتان مارىلاپ يۈردۈڭ ؟ قارنىمنىڭ ئاچمىسا كەلمەيسەن ھە بۇ ئۆيگە؟...

سەمەت ئوت قاچىلانغان تاغارنى يۈدۈپ، ھەمراگۈل ئۆنىڭغا ياندىشىپ مېڭىپ، ھەمراگۈللەرنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلگەندە، سەمەت تاغارنى يەردە قويدى ۋە ھەمراگۈلگە ئەپلەشتۈرۈپقىنا يۈدىگۈزۈپ قويدى. ئۇ تاغارنى يۈدۈپ دەرۋازىدىن كىرىشىگە، ئۆگەي ئانىسى ئاچ قالغان قانجۇقتەك قاۋاپ، ھويلىنىڭ ئوتتۇرىدا پەيدا بولدى. ھەمراگۈلنىڭ قولىقىدىن كىرگەن بىر ئاغرىق پۈتلىرىنىڭ بارماقلىرىغىچە بېرىپ توختىدى. << بىر ھارغاندىن گەپ سورىما، بىر ئاچقاندىن>> دېگەن گەپ بار، بىراق بۇ ئۆيدە ھەمراگۈل مەيلى قانداقلا ۋاقىتتا بولسۇن، ئۆگەي ئانىنىڭ تاپا - تەنە، ئىزا - ئاھانەت ئەرمىكى ئىدى.

ھەمراگۈل تاغارنى يۈدۈپ، ھالسىزلانغان پۈتلىرىنى تەستە يۆتكەپ، ئېغىلغا كىرىپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىدىن سىرغىشقا ئازلا قالغان ياشلىرى كىرپىكىدە ئېسىلىپ قالدى. شۇنداق، ئۇنىڭغا تۈزۈك چىراي ئېچىپ باقمىغان بۇ ھاياتنىڭ قايسى بىر پۈتمىشلىرىگە يىغلاپ ئۆلگۈرىدۇ؟ بارچە كىشلەر توق - باياشات، خۇشال- غەمسىز ياشاپ يۈرگەن بۇ ھاياتتا، ھېچنەرسە ۋە ھېچ كىشى ئۇنىڭغا چىراي ئېچىپ قارىمىدى. تەقدىرى ئەزەلدە پېشانىسىگە

پۈتۈلۈپ كەتكەن بۇ تارتىمىشلارنىڭ پايانى زادى قانچىلىكتۇ؟ بۇنى ئۇ ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ. پەقەت بىلىدىغىنى - ئۇ بىر يېتىم. بېشىغا كېلىۋاتقان بۇ كۈنلەر، بۇ ئۆچ كۆرۈش، چەتكە قېقىشلار ئۇنىڭ يېتىم بولغانلىقى سەۋەپلىك بولىۋاتىدۇ. ئانىسى يوق، شۇڭا ئاتالمىش يات بىر ئانىنىڭ ئالدىدا خار. دادىسى بار، لېكىن، ئۆگەي ئانىنىڭ ئالدىدا بۇ دادىنىڭ تىلى قىسقا. بۇ كۈنلەر ھامان شۇنداق داۋاملىشىدۇ.

ھەمراگۈل ئېغىلدىن چىققىنىدا، گۈلدەك يا سانغان ئۆگەي ئانىسى ھويلا تېمىغا قاداپ قويۇلغان ئەينەككە قاراپ ئۆزىنى تۈزەۋاتاتتى. ھەمراگۈل تۇرۇۋېدىن سۇ چۆشۈرۈپ، يۈز - كۆزلىرىنى يۇيدى. ئۆگەي ئانىسىنىڭ نە ئۇنىڭ يىغلاپ ئىششىپ كەتكەن كۆزلىرىگە، نە ئىسسىق ھاۋا ۋە تەر دەستىدىن كۆيۈپ قارىدىغان يۈزلىرىگە، ھۆل بولۇپ چىكىسىگە چاپلىشىپ قالغان چاچلىرىغا، نە قىزىق توپىغا دەسسەۋرىپ يېرىلىپ كەتكەن يالاڭئاياق پۇتلىرىغا قارىغۇدەك ھەپىسلىسى يوق ئىدى. قارىغان تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىشى يوق گەپ ئىدىكى، ھەرگىزمۇ ئانىلىق مېھرى بىلەن، ھېچبولمىغاندىمۇ ئا ياللىق يۈرىكى بىلەن ھىسداشلىق قىمايتتى. ھەمراگۈل يۈز كۆزلىرىنى يۇيۇپ بولۇپ، ئالىقانلىرىنى يېرىم جۈپلەپ، ئېقىپ تۇرغان سۇغا تۇتتى ۋە ئالىقانلىرى سۇغا توشقاندا ئېڭىشىپ تۇرۇپ غورتۇلدىتىپ ئىچىشكە باشلىدى. ئۇ مۇزدەك سۇدىن قېنىپ

ئېچكەندىن كېيىن، ئالقىنىدىكى سۇنى تۆكۈۋېتىپ تۇرۇۋېلىپ ئەتتى، ئاندىن ئۆرە بولۇپ بىلىنى رۇ سىلىدى. شۇ چاغدىلا بىر ئاز ھاردۇقى چىققاندەك بولۇپ، سەل يېنىكلىدى.

ـ مەن تويغا ماڭدىم، كىرلەرنى يىغىپ قويدۇم، كەچكىچە يۇيىمەن. دادا ڭغا دەپ قويدۇم، قىزنى يۆتكىشىپ بېرىپ كېلىمەن. شۇنڭغىچە تاماق ئېتىپ، داداڭنىڭ قورسىقىنى تويغۇزۇپ قويۇپ تۇرارسەن. مەن كەلگەندە يەنە كايىپ قالىدىغان بولسا ھېسابىنى سەندىن ئالىمەن!

ـ ماقۇل...

ھەمراگۈل پىشىشىق خىش ياتقۇزۇلغان يەرگە تاراقشىپ دەسسەپ چىقىپ كېتىۋاتقان ئۆگەي ئانىسىنىڭ كەينىدىن قاراپ قالدى. ئۆگەي ئانىسى سىرتقا چىقىپ دەرۋازىنى ياپقاندىلا ئاندىن روھى كۆتۈرۈلۈپ، ئۆزىنى ئەركىن ـ ئازادە سېزىپ، يېنىك تىن ئالدى. ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئۆگەي ئانىسى ئۇ ـ بۇ ئىشلار بىلەن سىرتقا چىقىپ كەتكەن مۇشۇنداق يالغۇزلۇق پەيتلا ئۆزى ئۈچۈن تېپىلغۇسىز ئارام پۇرسىتى ئىدى. گەرچە ئۆگەي ئانىسى مېڭىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭغا بىر مۇنچە ئىش تاپىلاپ چىقىپ كېتىدىغان بولسىمۇ، بىردەم بولسىمۇ يالغۇز قېلىش، ئەركىن ـ ئازادە خىيال سۈرۈۋېلىش، تىل ئاڭلىماي، ئارامخۇدا ۋاقىت ئۆتكۈزۈش ئارزۇسىدا ئۆگەي ئانىسىنىڭ چىقىپ

كېتىش ئالدىدىكى بارلىق بۇيرۇملىرىدىغا چىن كۆڭلىدىن چىقىرىپ، خۇشاللىق بىلەن ماقۇللۇق بىلدۈرەتتى.

ئۇ ئۆجمە دەرىخى ئاستىغا قويۇلغان كاتقا ئۆزىنى تاشلاپ ئوڭدىسىغا ياتتى. بۇ يېتىش ئۇنىڭغا شۇ قەدەر خوشياقتىكى، ئۆگە ـ ئۆگىلىرى بوشاپ، شۇنچىلىك راھەتلىنىپ قالدى.

ئاسمان كۆپكۆك، ئاندا ـ ساندا ئۆزۈشۈپ يۈرگەن بۇلۇتلار خۇددى ئۇ چۇشۇپ يۈرگەن پەرىزا تلاردەك كۆرۈنەتتى. ھەمراگۈل شۇنداق يېتىپ بارا ـ بارا كۆزى ئۇيقۇغا كەتتى. ئۇ چۈش كۆردى، چۈشىدە ئۆز ئانىسى رىسالەت خېنىم ئۇنىڭغا كۈلۈپ قاراپ تۇراتتى...

ـ پاسبانىم ئانا، كېلىڭە جېنىم ئانا، سىزنى بەكمۇ سېغىندىم...

ھەمراگۈل شۇنداق دەپ ئانىسىغا قولىنى سوزۇۋىدى، ئانىسى ئۇنىڭغا يېقىن كېلىپ، ئېگىشىپ تۇرۇپ چىرايىغا قارىدى. ئانىسى بىر چىرايلىق كۈلۈپ تۇرسىمۇ، لېكىن كۆزلىرىدىن ياش تامچىلاپ تۇراتتى. بىر نەچچە تامچە ياش ئانىسىنىڭ مەڭزىنى بويلاپ سىرغىپ چۈشۈپ، ئۇنىڭ يۈزلىرىگە تامچىلىدى...

ھەمراگۈل يۈزلىرىگە چېچىلغان سۇ تامچىلىرىدىن چۆچۈپ ئويغاندى.

ـ كىمنى چۈشەپ كەتتىڭ ئۈنچە تاتلىق كۈلۈمسىرەپ؟
ـ ھەمراگۈلنىڭ يېنىدا دوستى مېھرىبان ھەي يارلارچە كۈلۈپ، قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ھۆل قوللىرىدىن سۇ ساقىۋاتقان بولۇپ، ساپما كەش كىيىۋالغان پۇتلىرى كەشى بىلەن قوشۇلۇپ ھۆل ئىدى.

ـ ئۇف...، ـ دېدى ھەمراگۈل ئورنىدىن تۇرۇپ. ئاندىن ئۆزىنى رۇسلاپ، كاتتا قايتا ئولتۇرۇپ ئېغىر خۇرسىنىپ قويدى ـ ئانام رەھمەتلىكنى چۈشەپ قاپتىمەن. چۈشۈمدە بىر چىرايلىق كۈلۈپ ماڭا قاراپ تۇرغىدەكمىش...

ھەمراگۈلنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ، دېمىقى ئېچىشتى. كۆزلىرىدە ياش ئەگىپ مۆڭگۈلاندى. مېھرىبان دوستىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭ قوللىرىنى ئالقانلىرى ئارىسىغا ئالدى:

ـ كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما ئاداش. قانداق قىلىمىز؟ ھەممىمىز ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا كېتىمىز شۇ. سەن مۇنداق يىغلاپ , مۆڭلىنىپ ئولتۇرساڭ ئاناڭ رەھمىتىنىڭ روھى قورۇنۇپ قالىدۇ. چىداشلىق بول ئاداش، ھەر قانچە قىلساقمۇ كەتكەننىڭ كەينىدىن كەتكىلى، ياكى ئۇنى قايتۇرۇپ ئەكەلگىلى بولمايدۇ...

ھەمراگۈلنىڭ كۆز چاناقلىرىدىن سىرغىپ چۈشكەن ئىككى تامچە ياش مەڭزىنى بويلاپ ئېقىپ، كىرلەشكەن قىزىل رەڭلىك كوپتىسىنىڭ مەيدىسىگە سىڭىپ كەتتى. مېھرىبان

ئۆنىڭغا تەسەللىي بېرىمەن دەپ باغرىنى ئېزىپ قويغىنىنى ھىس قىلىپ، ئوڭايسىزلىنىپ قالدى ۋە گەپنى باشقا ياققا بۇرىدى:

-مېنى قارشى ئالمىغاندەك مىچىلداپ ئولتۇرسەنغۇ؟ قوپە بىزنىڭ ئۆيگە چىقمىز.

-نېمىشقا؟ - دېدى ھەمراگۈل ياشلىرىنى سۈرتۈپ مېھرىبانغا يانتۇ قاراپ.

-مەنمۇ ئۆيدە يالغۇز، بىردەم بىزنىڭ ئۆيدە مۇڭدىشىپ ئولتۇرايلى. ئۆگەي ئاناڭنىڭ قارىسى يوتكىچە ئىشىكىڭنى بېقىپ تۇرۇپ ئاران كىردىم جۇمۇ ئۆيۈڭگە. ھېلى قايتىپ كېلىپ مېنى بۇ ئۆيدە كۆرسە يەنە ئاۋاز لامپىسى ئاپتوماتىك ھەرىكەتكە كېلىپ، ئۆزلىكىدىن سايراپ كېتىدۇ ئۇ خوش ئاۋاز بۇلبۇلۇڭ، ھى ھى ھى... شۇڭا بىزنىڭ ئۆيدە ئولتۇرايلى.

-ئەنسىرىمە، ئۇ بەك كەچ كېلىمەن دەپ ما ڭدى. پەمىچە نامازشامنى قىلىپ ئاران كېلەلەيدۇ. شۇنىڭغىچە بىز ئازات دېگىنە! - ئىككى دوست يېقىملىق كۈلۈشتى - شۇڭا مۇشۇ يەردىلا ئولتۇرايلى، يەنە كېلىپ، يۈيىدىغانغا بىرمۇنچە كىر يىغىپ قويۇپتۇ، ئىنسابى تۇتۇپ قېلىپ. شۇلارنى يۇيۇۋەتمىسەم ئۇ ئاۋاز لامپىسى يەنىلا ئۆزلىكىدىن ئىشلەۋېرىدۇ ھا ھا ھا....

- ھى ھى ھى ھى... بولدى قويە، بىردەم پاراڭلىشايلى. سەل تۇرۇپ مەن يۈيۈشۈپ بىرمەن ساڭا - دېدى مېھرىبان ئۇنىڭ يىڭنىنى تولۇپ، ئورنىدىن تۇرىۋاتقىننى كۆرۈپ نارازىلىق بىلەن بىلىكىمدىن تارتىپ ئولتۇغۇزۇپ.

- ۋاي ماقۇل باشلىق خېنىم - ھەمراگۈل دوستىغا ئەركىلەپ ئۇنىڭ قۇچىقىدىلا ئولتۇرىۋالدى - مانا ئولتۇردۇم.

ئىككى دوست بىر - بىرىنى غىدىقلىشىپ بىردەم كۈلۈشمەك ئوينىغاندىن كېيىن، ھېرىپ - ھاسىرىشىپ كاتتا ئوڭدىسىغىلا ياتتى. ھەرئىككىسىنىڭ چىرايىدا تاتلىق تەبەسسۇم جىلۋە قىلاتتى.

- ھەي - دېدى مېھرىبان پەس ئاۋازدا كۆپكۆك ئاسمانغا قاراپ يېتىپ- سەمەت بىلەن قانداق ئۆتىۋاتىسەن؟

- قانداق ئۆتۈپتىمەن؟ شۇ دوستقۇ بىز....- ، ھەمراگۈل ھەيرانلىقتىن چەكچەيدى.

- تولا خۇپسەنلىك قىلمىغىنە خېنىم - دېدى مېھرىبان دەررۇ دوستىغا يۈزلىنىپ يانتۇ بولۇپ - ئۆزۈڭچە مەندىن سىر يوشۇرۇپ يۈرەمسەن تېخى؟ سەن دەپ بەرمىگەن بىلەن مەن ئاڭلاپ بولدۇم جۇما يەنە...

- نېمىنى ئاڭلايدىكەنسەن؟ توۋا مانى... خىيالىمدا يوقلا بىر گەپلەرنى كۆتۈرۈپ يۈرۈيسەنغۇ ئەمدى - ،

ھەمراگۈلنىڭ مىختەك تىكىلگەن كۆزلىرى ئۇنىڭ يالغان سۆزلىمەيۋاتقانلىقىنى ئاشكارىلاپ تۇراتتى.

- ھە؟... راست بىلمەمتىڭ؟ ئەمسە بۇ تېخى ئۇنىڭ خىيالىكەن- دە...

- كىمنىڭ، قانداق خىيالىكەن؟ جىلە قىلماي بىر باشتىن دېسەڭچۇ ۋوي!

- باشتىن دېگۈدەك گەپمۇ يوق - دېدى ھەمراگۈل ئورنىغا سىيىپ قويغان بالىدەك ئوڭايسىزلىنىپ - شۇ... تۆنۈگۈن كەچتە ھويلىدا تاماقتا خېمىر يۇغۇرىۋېتىپ، ئاكام بىلەن سەمەتنىڭ دېيىشكەن گەپلىرىنى ئاڭلاپ قالدىم...

- نېمە دېيىشتى؟ - ھەمراگۈل مېھرىبانلىقنىڭ گېپىنى بۆلۈپلا سورىدى - مەن توغرىلىق ئەمەستۇ؟

- ۋاي بىر جىم تۇرە ئادەمنى جىددىيلەشتۈرمەي، دەپ بەرگىلىۋاتىمەنغۇ ھېلىمۇ-، مېھرىبان تەرىنى تۇردى - تازىمۇ ئاشۇ...

- ماقۇل، ماقۇل، دېگىنە ھە - ھەمراگۈل دوستىغا يېقىنراق سۈرۈلدى - نېمە گەپكەن ئۇنچە؟

- سەمەت ئاكامغا سەن بىلەن توي قىلغۇسى بارلىقىنى، لېكىن، ئۆگەي ئاناڭدىن قورقۇپ ئەلچى كىرگۈزەلمەيۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. ئاندىن، بىر ئامال قىلىپ يىل ئاخىرىغىچە توي قىلىۋەتمىسە بولمايمىش تېخى. ساڭا

كۆز تىكىپ يۈرگەنلەر كۆپ بولغاچقا قولدىن بېرىپ قويۇشتىن ئەنسىرەيدىكەن.

هەمراگۈل جىغغىدە بولۇپ قالدى. قانداقتۇر بىر سىزىم ئۇنىڭ قۇلاقلىرىدى كىرىپ، پۈتۈن بەدىنىگە تاراپ كەتكەندەك، ئۆزى هاۋادا لەيلەپ قالغاندەك بولۇپ بىر قىسما هالەتتە تۇرۇپ قالدى. شۇ تاپتا جەينەكلەپ بېشىغا تىرىۋالغان قولىنىڭ ئاغرىقنىمۇ سەزمەي قالغان ئىدى. ئۇ سەمەتنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈشى بىلەن قۇشۇمىلىرى تۈرۈلدى. دەرۋەقە، ئۇ سەمەتنى يېقىن دوستۇم دەپ بىلگىنى بىلەن، ئۇ توغرىلىق ئەزەل ۋە ئەزەلدىن مۇنداق خىيال قىلىپ باققان ئەمەس ئىدى...

بىردىنلا كۆڭلى غەش بولغان هەمراگۈل سەمەتنىڭ نېمىشقا ئۇزۇندىن بىرى ئۆزىگە مۇنداق يېقىنچىلىق قىلىپ يۈرگەنلىكىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنگەندەك بولدى. قەيەرگە بارسا بىردەمدىلا يېنىغا ئۈنۈپ بولۇشلار، بىرەر نەرسىگە ئېهتىياجى بارلىقىنى ملىك گېپىنى ئاڭلىسا، نەچچە كۈن ئۆتمەستە بىر باهانىلەر بىلەن شۇ نەرسىنى ئۇنىڭغا تەق قىلىپ بېرىشلەر، ئېتىز ئىشلىرىغا خۇددى ئۆز ئىشىدەك بىلىپ قارىششلار، بىر كىم بوزەك قىلغۇدەك بولسا هېچنىمگە قارىماي ئۇ تەرەپتە تۇرۇپ، جان تىكىپ قوغداشلار دەرۋەقە بىكارغىلا بولىۋاتقان ئىشلار ئەمەس ئىدى. بىراق...

سەمەت ئىگىز بويلۇق، ئورۇقراق كەلگەن، سېرىق چىراي بالا بولۇپ، تەبئىي بۇدرە چاچلىرىمۇ سېرىققا مايىل بولغاچقا مەھەللىدىكىلەر ئۇنى سەمەت سېرىق دەپ چاقىراتتى. ئۇ ئۆزىمۇ خۇشچاقچاق، ئوچۇق مىجەز بولغانلىقتىن مۇنداق ئاتىلىشقا رەددىيە بەرمەستىن ئەكسىنچە چاقچاققا چاقچاق بىلەن گەپ قايتۇرۇپ <<سېرىق>> لەقىمىنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلاتتى. ھەمراگۈل، سەمەت، مېھرىبان ۋە ئۇنىڭ ئاكىسى قاتارلىق يەتتە ـ سەككىز بالا كىچىكىدىنلا مۇشۇ مەھەللىدە بىللە ئويناپ چوڭ بولغان ئىدى. كىچىكىدىنلا بىر ئۆينىڭ باللىرىدەك بىللە ئويناپ، مەكتەپكە بىللە بېرىپ ـ كېلىپ، ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلىرىنى بىللە قىلىشىپ كۆنۈپ كەتكەن بۇ باللار تولۇقسىزنىڭ 2 ـ يىللىقىغا چىققاندا، ھەمراگۈلنىڭ مەرھۇم ئانىسى رىسالەتخان كېسەل سەۋەبىدىن تۈگەپ كېتىپ، ئارىدىن بەش ئايلار ئۆتكەندە دادىسى بارىتاخۇن ھازىرقى ئۆگەي ئانىسىغا ئۆيلىنىشى بىلەن، ئۆي ئايرىپ چىقىپ كەتكەن تۇغقانلاردەك چېچىلىپ كېتىشتى. ھەمراگۈلنىڭ ئۆگەي ئانىسى مېھرىگۈلخان ئىسمى چىرايلىق بولغان بىلەن ئىچىدە توڭگۇز قاترايدىغان، مىجەزى ئوسال، پەيلى يامان ئايال بولۇپ، مەيلى خۇلۇم ـ خوشنىلار بولسۇن، مەيلى يەر خوشنىلىرى بولسۇن ۋە مەيلى ھەمراگۈلنىڭ دوستلىرى بولسۇن، ئىشقىلىپ ھەر قانداق ئادەم بىلەن ئەپ ئۆتمەيتتى. ھەر

قانداق ئىشــــتا ئۆزىنىڭكىنى راســــت قىلماي، گېپىنى ئاقتۇرمىغىچە بولدى قىلمايتتى ياكى كىشــــىگە بىر قىلىق گەپتە يول قويمايتتى. شــــۇڭا مەھەللە - كويدىكىلەر ئۇنىڭدىن ســــاراڭدىن قورققاندەك قورقۇپ، مەســــتىن قاچقاندەك قاچاتتى. ئۆز ئۆيىدە ھەمراگۈلنى ئەزگەننى ئاز دەپ، بىرەر دوســــتى ئىزدەپ كىرىپ قالغۇدەك بولســــا دارتىملاپ تىللاپ، ئىككىنچى بۇ ئۆيگە قەدەم باســــماس قىلىپ قوياتتى. كىچىك چاغلىرىدىمۇ ســــەمەت ئۇنىڭغا شــــۇنداق ئامراق ئىدىكى، خۇددى كىندىكى قوشــــتەك، ئۇ نەگە بارســــا تەڭ ئەگىشــــىپ بېرىپ، نېمە ئىش قىلســــا تەڭ قىلىشىپ بېرەتتى. ياخشىراق بىر نەرسە تاپسا ھەمراگۈلگە بەرمەي يېمەيتتى. كېيىنچە مېھرىگۈلخان بۇ ئۆيگە بوســــۇغا ئاتلاپ كىرگەندىن كېيىن، ھەمراگۈلنىڭ دوســــتلىرىنىڭ بۇ ئۆيگە كىردىشى ياكى ئۇنىڭ دوستلىرىنىڭ ئۆيگە كىرىپ - چىقىشــــــى چەكلەندى. ئۇنىڭچە بولغاندا قىز بالا دېگەن ئوقۇشنى ئوقۇپ، ئۆي ئىشلىرىنى قىلىپ ئۆتسىلا بولاتتى، دوســــت تۇتۇش، بېرىش - كېلىش قىلىش، بولۇپمۇ ئوغۇل باللار بىلەن يېقىن ئۆتۈش قىزلارغا ياراشــــمايدىغان ئىش بولۇپ، ھەمراگۈلنىڭ شــــۇ قاتارلىق بارلىق ئەركىنلىكى بوغۇپ قويۇلدى. كېيىنكى كۈنلەردە، يەنى تولۇقســــىزنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ يۇقۇرى ئۆرلەپ ئوقۇش ئىشىمۇ ئۆگەي ئانىسىنىڭ بىر ئېغىز گېپى بىلەن سۇغا چىلىشىپ، ئۆيدە ئولتۇرۇپ ئۆي، ئېتىز - ئېرىق ئىشــــلىرىغا

ياردەملىشىــــدىغان بولدى. بۇنى ياردەملەشــتى دېگەندىن كۆرە، <<ئۆز ئالدىغا كۆتۈرە ئالدى>> دېگەن تۈزۈك ئىدى. سەمەت، مېھرىبانلار بىلەن بولغان دوستلىقىمۇ شۇ چاغدىن باشــــلاپ چەكلىمىگە ئۇچرىدى. مېھرىبان بىلەن خۇپپىيانە كۆرۈشۈپ تا شالا شماي كەلگىنى بىلەن، سەمەت ۋە باشقا ئوغۇللار بىلەن تاشــلىشــپ كەتتى. يەنە كېلىپ، قىز ـ ئوغۇللار چوڭ بولغانســىرى كىچىك ۋاقتىدىكىگە ئوخشــاش دوســتلىشــپ، ئىزدىشــىپ يۈرۈپ بولالمايتتى. ئەدەپ ـ ئەخلاق، ھايا نوقتىســــىدىنمۇ، ئەيتاۋۇر بۇ خىلدىكى دوســــتلۇق ئانچە ئۇزۇنغا بارمايتتى. شـــۇڭا ھەمراگۈل ســـەمەتنى دوســــت بىلــپ يۈرگىنى بىلەن كىچــك ۋاقتىدىكىدەك ئۇنچە يېقىن ئۆتۈپ كېتەلمەيتتى.

ئۇ بىردىنلا سەگەكلىشىپ، سەمەتنىڭ ئۆزىگە قىلغۇاتقان بارلىق يېقىنچىلىقلىرىنى ياخشــى كۆرۈش ســەۋەبىدىن دەپ يەكۈن چىقــاردى. ئەگەر بۇگۈن مېھرىبــان بۇ گەپلەرنى قىلمىغىنىدا، ئۇ قاچانغىچە بىخۇد يۈرەتتىكىن تاڭ؟! ئەڭ يامىنى، بۇ گەپلەرنى ھەمراگۈل ئاڭلاشتىن بۇرۇن بىشەم، ھازازۇل ئۆگەي ئانىسى بىلىپ قالىدىغان بولسا. . .

* * * * *

دىمىق هاۋاسى يۈرەكنى سىقىپ تۇرىدىغان قوناقلىقتا هەمراگۈل ئۆزى يالغۇز ئوت ئېلىۋاتاتتى. ئۇ ئىسسىق دەستىدىن تەرلەپ كەتكەن بولۇپ، پېشانىسىدىن شۇرۇلداپ تەر قۇيۇلاتتى. ئۇنىڭ ئەس - يادى تېزرەك تاغارنى توشقۇزۇپ ئۆيگە قايتىش بولغاچقا، قوللىرىنىڭ تېلىپ كەتكىنىگە قارىماي بېغىشلىرى قېتىپ كەتكەن ئوتلارنى كۆچەپ - كۆچەپ يۇلاتتى.

بىر چاغدا ئۇنىڭ يېنىدا سەمەت پەيدا بولدى:

- كەتمەمسەن ۋوي؟

هەمراگۈل ئېتىز قىرىدا ئۆزىگە قاراپ تۇرغان سەمەتنى كۆرۈپ ئۆزىچە يېقىمسىزلىنىپ قالدى. مېھرىبانىنىڭ ئالدىنقى كۈنى قىلغان گەپلىرى ئۇنىڭ يادىغا يېتىشى بىلەن يۈرىكى جىغغىدە قىلىپ، غەلىتە بىر هالەتتە ئالدىغا قارىۋالدى ۋە ئوت ئېلىشنى داۋاملاشتۇرغاچ دېدى:

- سەل تۇرۇپ ماڭىمەن، تاغارنى توشقۇزمىسام بولمايدۇ. سەن كېتىۋەر.

- بىللە كېتەيلىلا، مەن ئېلىشىپ بېرەي...

- ياق، سەن كېتىۋەر بولدى، بىللە تۇرغىنىمىزنى خەق كۆرسە گەپ بولۇپ قالىدۇ. ياخشى كۆڭلۈڭگە رەھمەت!

سەمەتنىڭ كۆزلىرى هەيرانلىقتىن چەكچەيدى:

ـ قاچاندىن بىرى بىللە تۇرســـاق گەپ بولۇپ قالىدىغان قائىدە چىقتى؟ بىز مۇشــۇ يەردە، مۇشــۇ مەھەللىدە بىللە ئويناپ چوڭ بولغان تۇرساق، شۇنچە ۋاقىتتىن بىرى ئۆيىمىزگە كەلســەڭ بىللە، كەتســەڭ بىللە. مەھەللىدە ئۇچرىشــىپ قالســـاقمۇ گەپ بولىدۇ دېمەي پاراڭلىشـــىپ تۇرىمىزغۇ؟ ئۆگەي ئاناڭدىن قورقۇپ بەك يېقىن ئۆتەلمىگەننى ھېساپقا، ئالمىغاندا ئەنســـىرىگۈدەك ئىشـــىمىز يوق، ئەجىبا بۇگۈن تونۇيۇقسىز...

ســـەمەت بوغۇلۇپ گېپىنىڭ ئاخىرىنى قىلالمىدى. ئۇنىڭ چىرايى تاتىرىپ كەتكەن بولۇپ بەكلا ئاچچىقى كەلگەندەك قىلاتتى. ھەمراگۈل يا مان يەردە چا ندۇرۇپ قويغانلىقىنى ھىس قىلىپ، گەپنى ئوخشاتتى:

ـ ئۇنداق دېگىنىم ئەمەس، شــۇ... ئاچام بىلىپ قالســا تىللاپ كېتىدىكەن، شۇڭا...

ســـەمەت ئۇنىڭغا ئۇۋال قىلىپ قويغاندەك ھىس قىلىپ، ئىچىدە ئۆزىنى ئەيىپلىدى. ئۇ ھەمراگۈلنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ياندىشىپ ئولتۇرۇپ ئوت ئېلىشقا باشلىدى:

ـ قارا ھەمراگۈل، ئۇنداق كىچىك بالىدەك گەپ قىلما، مېنىڭ كۆڭلۈمگە كېلىدىكەن. بايا مەندىن ئۆتۈپتۇ، خاپا بولما. لېكىن سەنمۇ ئۇنداق دەپ تۇرىۋالساڭ بولمايدۇ. بىر مەھەللــدە تۇرۇپمۇ بىر ـ بىرىمىزدىن قېچىــپ يۈرەمــدۇق؟ ئۆگەي ئاناڭدىن قورقىدىغانلىقىڭنى بىلىمەن، ئەمما ئۇنىڭمۇ

يولى بولمىدۇ. ئادەم دېگەنگە ئادەم لازىم، كىم ئۆمرىدە ھېچكىم بىلەن كۆرۈشمەي، ئارىلاشماي يالغۇز ئۆتۈپ كېتىمەن دېيەلەيدۇ؟

سەمەتنىڭ گەپلىرى ھەمراگۈلگە خۇددى مۇھەببەت تەلىپىدىن بىشارەت بېرىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇ ئەنسىرەيتتى، سەمەتنى گەپ تاشلاپ قالامدىكىن دەپ، يۈرىكى سۇ ئىدى. گەپنى باشقا ياققا بۇرىماقچى بولدى - يۇ، ئەمما دەماللىققا ئۇنداق قىلالماي ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

- ئەمدى مەن كېتەي، رەھمەت ساڭا.

- ھەي - سەمەت ئۇنىڭغا ياندىشىپلا ئورنىدىن تۇردى - بايا كېتەيلى دېسەم ئۇنىمىغان ئادەم ئەمدى گەپ قىلىۋاتسام خىيالىڭدا يوق كېتىمەن دەيسەنغۇ؟ راستىلا مەندىن ئۆزۈڭنى قاچۇرىۋېتىپسەن ھە؟

ھەمراگۈل غىققىدە بولۇپ قالدى. ئۇ چاندۇرمايمەن دەپ يەنە چاندۇرۇپ قويغان ئىدى. سەمەتنىڭ ئۆزىنى مۇنچە تېز سېزىۋېلىشىنى ئويلاپ باقمىغان ھەمراگۈل ئىنتايىن ئوسال ئەھۋالدا قالدى. شۇ تاپتا ئۇ ھېچنىمە دېيەلمەيتتى ھەم ھېچقانداق ئىش ئۈچۈن چۈشەنچە بېرەلمەيتتى.

- بولدى قىلساڭچۇ، نەدىكى گەپنى قىلىدىكەنسەن. سەندە يا كىسەل بولمىسا، نېمىشقا قاچىدىكەنمەن؟ -

ھەمراگۈل ئۇگايسىز كەيپىياتنى ئوگشاش ئۆچۈن شۇنداق دېدى.

ـ مەندە كىسەل يوقلۇقنى بىلىدىكەنسەن ھە بولمىسا؟

ـ دېدى سەمەت شوخلۇق بىلەن كۈلۈپ ـ ئۇنىڭدىن ئەنسىرىمىسەڭ نېمىگە مەندىن قاچىسەن ئەمسە؟

ـ نەدە سەندىن قاچىمەن؟ ـ دېدى ھەمراگۈل بىر ئاز جانلىنىپ، لېكىن كۆزلىرىنى سەمەتتىن ئېلىپ قاچتى ـ ساڭا شۇنداق بىلىنىپ قاپتۇ.

ـ مەن بىلىپ باقايچۇ ئەمسە...

سەمەت شۇنداق دېگىنىچە كېلىپ ھەمراگۈلنىڭ يۈزىگە سىنچىلاپ قارىدى ۋە كۆزلىرى ھەمراگۈلنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچرا شقان ھامان بىر تاتلىق كۈلۈپ، ئۇنىڭ كۆزىنى قىسىپ قويدى. ھەمراگۈل ئۇنىڭ ئۆزىگە يېقىن تۇرۇپ قىلغان بۇ قېلىقىدىن ئىزا تارتىپ، ۋىللىدە قىزاردى ھەم تىزلىكتە كەينىگە داجىغان ئىدى، قىرغا پۇتلىشىپ كېتىپ يىقىلىپ چۈشتى. سەمەت كېلىپلا ئۇنى يۆلىدى ۋە كىيىملىرىنى قېقىشتۇردى. دەل شۇ چاغدا ئون مېتىرچە يىراقلىقتا، ئىگىز ئۆسكەن قوناقلارنى شىلدىرلىتىپ شەپە چىقارغىنىچە كىمدۇر بىرى يىراقلاپ كەتتى. خۇددى ئېيىق ماڭغاندەك قوناقلارنى لۆم ـ لۆم مىدىرلىتىپ مېڭىشلىرىدىن ئۇنىڭمۇ چوڭ تاغاردا ئوت يۇدۇپ كېتىۋاتقان بىرەرسى ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلىش تەس ئەمەس ئىدى. ھەمراگۈلنىڭ يۈرىكى قارتتىدە قىلىپ

قالدى. ئۇنى ۋەھىمە بېسىشقا باشلىدى، نېمىگىدۇر ئۆكۈنۈپ، كۆڭلى ئاچچىق بولغان ھالدا تۇرغان جايىدا تۇرۇپلا قالدى. سەمەت بولسا ئۇنىڭ ھالى بىلەن كارى يوق تاغارغا ئوت تىقىش بىلەن ئاۋارە ئىدى.

ئەتىسىدىن باشلاپ، ئىككى كۈنگە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە ھەمراگۈل بىلەن سەمەتنىڭ قوناقلىقتا ئىتتىرىشىپ يۈرگەنلىكى توغرىسىدىكى پىتنە - پاساتلار پۈتۈن مەھەللىگە پۇر كەتتى. بىرى << سەمەت ھەمراگۈلنى قوغلاپ قوناقلىقتا تۇتىۋاپتۇ>> دېسە، يەنە بىرى << ھەمراگۈل سەمەتنىڭ بويىنىغا ئېسىلىپ تۇرغان يېرىدە تۇتۇلۇپ قاپتۇدەك>> دەپ ئاغىزدىن ئاغىزغا كەلگىنىچە جۆيلۈپ، بىرنى ئون، ئوننى مىڭ قىلىپ ئەل - مەھەللىگە تارقىتىپ بولۇشتى. ئاڭلىغۇچىلار ئۆزى ئاڭلىغان گەپلەرنى كۆپتۈرۈپ، بۇ ھەقتىكى پەرەزلىرىنىمۇ مۇتلەقلەشتۈرۈپ، غەيۋەت ئوتىنى ئۇلغايتىشتى. سەھرا يېرى دېگەن شۇ، بىر كىشىنىڭ يىڭنىسىنىڭ قۇلىقىچىلىق ئەيىۋى ئېچىلىدىمۇ؟ بولدى، شۇنىڭدىن باشلاپ قىلىدىغانىغا يېڭى پاراڭ، ئوينايدىغانىغا كۆڭۈللۈك ئويۇن چىقىدۇ. نە خەقنىڭ ھال - ئەھۋالى، نە بۇ گەپلەرنىڭ راست - يالغىنى بىلەن ھېساپلىشىپ ئولتۇرمايدۇ. چاشقان ئەۋلادىدىنمۇ يۇقۇرى كۆپىيىش ئىقتىدارى سەھرا كىشىلىرىنىڭ ئېغىزىدىكى سۆز - چۆچەكلەردە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان، ساددا دېھقان كىشىلەر

مانا مۇ شۇنداق ئەپقاچتى گەپلەر بىلەن ئۆز كۆڭلىنى خۇش ئېتىدۇ.

بۇ سۆز - چۆچەكلەردىن تىزلا خەۋەر تاپقان مېھرىگۇلخان ھەمراگۇلنى قازناق ئۆيگە سولاپ، قار - يامغۇر تىللاپ تۇرۇپ سوراق قىلدى:

- ھەي يېتىم ئوغلاق، ئانىسى يوقكەن دەپ بېقىپ، بېشىڭنى سىيلىغانغا كۆرسەتكەن ھىممىتىڭما بۇ؟ گەپ قىله، ئاۋۇ تاشلىۋەتسىمۇ ئىت ئېپقاچمايدىغان سېرىق ئاسلان بىلەن قوناقلىقتا زادى نېمىش قىلدىڭ؟

- ئاچا... بىز ھېچ ئىش قىلمىدۇق، ئۇ بىللە كېتەيلى دەپ يېنىمغا كەپتىكەن شۇ... ئوتنى يىغىپ تاغارغا قاچىلىشىپ بەردى ھۆ ...

- ھەي مەينەت، سەن بولمىساڭ ئۇ يولدا قورقامدىكەن؟ نېمىشقا بىللە كېتەيلى دەپ يېنىڭغا بارىدۇ؟ ئۇنىڭ ئېتىزلىقى يا بىز بىلەن خوشنا بولمىسا، تاختا ئاتلاپ كېلىپ تۇرۇپ بىللە ئەكەتگۇدەك سەن ئۇنىڭ نېمىسى ئىدىڭ؟ ئىككىڭ زادى نېمىش قىلىشتىڭ؟ يۇۋاشلىق بىلەن دە! بولمايدىكەن بۇزۇقچىلىق قىلغىنىڭغا تويغۇزۇپ قويىمەن سېنى...

- ئۇنداق سەت گەپ قىلماڭ. بىز ھېچ ئىش قىلمىدۇق، ئۇ ئوتنى يىغىشىپ بەردى شۇ...

-سەن خەقنىڭ نېمىستىك ئۇنچە؟ ھەجەپ مەنمۇ يالغۇز نەچچە قېتىم ئوت ئالسام كېلىپ يىغىشىپ بەرمىگەنيا ئۇ؟ يۇۋاشلىق بىلەن ئېيىت، ھېلى بىكار داداڭ كەلسە كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسەن!

مېھرىگۈلخان شۇنداق دېگىنىچە ئۇنىڭ بېشىغا نوقۇپ، تۈرتكۈشلەپ دېگەندەك بولۇشغا قورقاق سالدى. ھەمراگۈل يىغلاپ تۆكۈلۈپ كەتكەن بولۇپ، ئىچىدە سەمەتنى قارغاپ تىللايتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭغا كىرەي دېسە يەر قاتتىق، چىقاي دېسە ئاسمان يىراق بىلىنمەكتە ئىدى. قىز قەلبىنى مورلاۋاتقان خورلۇق، تۆھمەت تۇيغۇسى ئۇنى ئارامسىز قىلىنايتتى. بىر تەرەپتە ئۇۋالچىلىققا ئۇچرىغان قىزلىق غورورى، يەنە بىر تەرەپتە رەھىمسىز ئۆگەي ئانىنىڭ زەھەردەك ئىزا - ئاھانەتلىرى ئۇنى بارغانچە ھالسىزلاندۇرۇپ، يۈرىكىنى غەزەپ - نەپرەت ئوتىدا كۆيدۈرمەكتە ئىدى. ئۇ ئۆگەي ئانىسىغا يالۋۇرۇپ، يىغلاپ دېمىگەن گەپلىرى قالمىدى. ئاللاھنى، مەرھۇم ئانىسىنى، ئېيگەن ئاش - تۇزلىرىنى شېپى كەلتۈرۈپ، قەسەم ئىچىپ بەردى. بىراق يۈرىكى مېھىر - مۇھەببەتنى سەزمەس بولۇپ قېتىپ كەتكەن ئۆگەي ئانا بۇ گەپلەرگە ئەسلا ئىشىنەر ئەمەس ئىدى.

كەچقۇرۇن ھەمراگۈلنىڭ دادىسى باردىتاخۇن ئىشتىن كېلىپ، ئۆي ئىچىنى قاپلىغان قىيا - چىيا ئاۋازدىن يۈرىكى ئاغدى. ئالدىراپ دالان ئۆيگە كىرگەن باردىتاخۇن سۇپىدا

يۈزلىرىنى ئالىقانلىرى بىلەن ئېتىپ، ھۆ تارتىپ يىغلاۋاتقان ھەمراگۈل بىلەن ئۆيدىن ئۇتتۇر بىدا ئىككى قولىنى بىلىگە تىرەپ، پوكىنىنى ئىسسىپ ۋارقىراپ، ئۇنى سوراقتا تارتىۋاتقان ئايالىنى كۆردى. بارىتاخۇنىڭ ھەيرانلىقتىن چەكچەيگەن كۆزلىرى قىزىغا مەركەزلەشتى. ئۇ قانداقتۇر بىر كۆڭۈلسىزلىك يۈز بەرگىنىنى سېزىپ بولغان ئىدى:

ـ نېمە بولدى؟ نېمە قىقاس ـ چوقان بۇ؟

ـ ماڭا قارىسىلا ئادەم، ماۋۇ قىزلىرى بېشىمىزغا چىقتى. ھە، يالغۇز قىز، ئانىسىدىن كىچىك قالدى دەپ تاس قالاتتىلە بوينىلىرىغا مىندۈرۈپ يۈرگىلى. شۇنچە ئەتىۋارلاپ، كۆزىگە قاراپ، ئەمدى ئو بىدان بولدىمۇ؟ يۈزلىرىگە پوق سۈركەپتۇ، پوق! ـ مېھرىگۈلخان سول قولىنىڭ ئالىقىنىغا ئوڭ قولىنىڭ دۈمبىسى بىلەن پاقىلدىتىپ ئۇرۇپ، بويىنىنى شاپتۇل قاقتى. بارىتاخۇن نېمە ئىشلىقىنى بىلەلمەي رەللە بولۇۋاتاتتى:

ـ ھېلىمۇ شۇ نېمە ئىش قىپتۇ؟ ئوت قويۇپتۇمۇ؟ ئادەم ئۆلتۈرۈپتۇمۇ يە؟ ئوچۇقراق دېمەمسەن باشتا...

ـ ئاشۇ ئىشلارنى قىلغان بولسىمۇ بىر نۆرىدى، ئەل ـ مەھەللا ئالدىدا مۇنچە رەسۋا بولماستۇق ـ مېھرىگۈلخان ئاۋازىنى تېخىمۇ يۇقۇرى چىقىرىپ ۋارقىرىدى ـ ئاۋۇ سەمەت دېگەن شادا پاچاق سېرىق ئاسلان بىلەن قوناقلىقتا....

ۋيەي، دېيىشــــتىنمۇ نومۇس قىلىمەن. ئاۋۇ ئەتىۋارلىقلىرى ئۆزى دېسۇن.

مېھرىگۈلخان شـــۇنداق دەپلا، ســـۇپىنىڭ بىر تەرىپىگە كېلىپ،بارىتاخۇنغا تەتۈر قاراپ ئولتۇرىۋالدى.

ـ ھەمراگۈل، زادى نېمە ئىش بولدى؟

ھەمراگۈل ئىچ ـ ئىچىدىن قايناپ كېلىۋاتقان يىغىســـــنى توخـتىتالماي، بىراقلا پارتلاپ كەتتى:

ـ جېنىم دادا، مەن ھېچ ئىش قىلمىدىم ھۆ ھۆ ھۆ... ئالدىنقى كۈنى ئېتىزلىقتا ئوت ئېلىۋاتىسام، سەمەت يېنىمغا كەپتىكەن، بىللە كېتەيلى دېــدى. ھۆ ھۆ... ئوتلارنى يىغىپ تاغارغا سېلىشىپ بەرگەن ئىدى... قوشنىلار شۇنى كۆرگەن ئوخشايدىكەن ھۆ ھۆ... ئاشۇنى كۆپتۈرۈپ بىزنى ئەسكى ئىش قىلدى دەۋاتىدۇ ھۆ ھۆ ھۆ...

ـ دەۋاتىــدۇ؟ ـ مېھرىگۈلخــان چــايــان چــاققــانــدەك ئەنــدىكــىپ ئورنــىدىن تۇرۇپلا ھەمراگۈلنــىڭ گېپىنى تارتىۋا لدى ـ كىم دەۋاتىدۇ؟ ھە، كىم دەۋاتىدۇ؟ ئۆز كۆزى بىلەن كۆرمىســــە كىم دەيدۇ شـــۇ گەپنى؟ قىلغان ئىشىــدىن ئۇيالماقتا يوق، تۆھمەت دەيدىيا تېخى! نومۇس قىلىشنى بىلمەمسەن زادى؟ ئەل ـ جامائەت ئالدىدا نېمە رەســـۋاچىلىق بۇ؟ مۇشـــۇ كۈننى كۆرگىلى تۆرەلگەن بولغىيمىدىم خۇدايىم... ھۆ ھۆ ھۆ... بالام يوقكەن دەپ

ئازلاپ - ئامانلاپ باققىنىمنىڭ ســـــازايىمۇ بۇ ھۆ ھۆ ھۆ.........

- زادى نېمە گەپ بۇ...

- نېمە گەپ بولاتتى، قىزلىرى ســەمەت دېگەن ئاســلان بىلەن قوناقلىقتا ئىچ - پەش تارتىشىپ يۈرۈپتىكەن، خەق نەخ مەيدانىدا كۆرۈپ قاپتۇ. تۇۋا قىلدىم خۇدايىم، خەق كۆرمىگەن بولسـا قاچانغىچە بىلمەي يۈرەتتۇقكىن تاڭ؟ قىز بالىمۇ باقامدۇ كىشى...

بارنىتاخۇننىڭ كۆزلىرىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى. دەقىقە ئىچىدە يۈزلىرى قارىداپ، غەزەپتىن تىترەپ كەتتى.

ئۇ ئايالىنىڭ چېقىشــتۇرۇشــلىرى بىلەن قانچە ســوراققا تارتىپ، قورقۇتۇپ بېقىپمۇ قىزىدىن ئىقرارغا مۇناســپ بىر جاۋاپ ئالالمىغاندىن كېيىن، ســەمەتنى چاقىرىشــقا ئادەم ئەۋەتتى، ئەپسۇسكى، ئۇ خوشنا ناھىيەدىكى چوڭ ئانىسىنى يوقلىغىلى كەتكەن بولۇپ، ئەۋەتىلگەن كىشـــى ئىككى كۈنـدىن كېيىن كېلـدىغـانلىق جـاۋابى بىلەن قـايتىــپ كەلدى. بارنىتاخۇن قىزىنىڭ <<ھېچ ئىش قىلمىدىم>> دېگەن گەپلىرىگە ئىشــەنمەي، ئۇنى راســا ســوراققا تارتتى، ھەتتا ئىككى قات ئارغامچا بىلەن تورۇسقا ئېسىپ ھارغۇچە ئۇردى. ھەمراگۈل ئۇخلاپ چۈشــىدىمۇ كۆرۈپ باقمىغان بۇ ئۇۋالچىلىق، بۇ خورلۇققا ئىچىدە قان - قان يىغلايتتى. دادا ئايالىغا ئىشــەنمەي قانداق قىلســۇن؟! ياش باللار

بىلىپ - بىلمەي گۇناھلىق ئىش قىلىپ قويغان بولۇشى مۇمكىن. ئۆزىمۇ ياش چاغلىرىدا بۇ ئىشتىن مۇستەسنا بولالىغان ئەمەس. بىر دەملىك ھەۋەسنىڭ ئازدۇرۇشىغا بەرداشلىق بېرەلمەي، ئون گۈلنىڭ بىرى ئېچىلمىغان چىرايلىققىنا قىز بىلەن شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ قويدى. ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ قىز توي قىلدى، ئەمما تويىنىڭ ئەتىسى ئېرى ئۇنى «قىز ئەمەسكەنسەن» دەپ، ئىزا - ئاھانەتلەر بىلەن كەلگەن ئۆيىگە يولغا سېلىپ قويغاندا بۇ نومۇسسىزلىقلار بىراقلا چۈۋۈلۈپ چىقمىدىمۇ؟! بىراق، ھەمراگۈل ئۇنداق قىلسا بولمايدۇ، ئۇ دېگەن قىز بالا، يەنە كېلىپ، بارىتاخۇننىڭ بىر تاللا قىزى.

ھەمراگۈل خۇداغا نالە قىلىپ تىزراق جېنىنى ئېلىشىنى، مەرھۇم ئانىسىنىڭ يېنىغا، ئۆز دەرگاھىغا تىزرەك ئېلىپ كېتىشىنى تىلەيتتى. دادىسىغا يالۋۇرۇپ ئۆزىگە ئىشىنىشىنى، دوست - دۈشمەنلەرنىڭ پىتنە - پاساتلىرىغا ئالدانماسلىقنى ئۆتۈنەتتى. بىراق، تاش يۈرەك ئۆگەي ئانا دەي - دېگىچە سېلىپ، مەھەللە - كويدىكىلەر گەپنى ئاۋۇتۇپ دېگەندەك باشلانغان بۇ جېدەل پات تىنچىيدىغاندەك قىلمايتتى. قىزنىڭ شۇ تاپتىكى ھالىغا نە ئۆگەي ئانا، نە ئەمەلىيەتتىن بىخەۋەر دادا رەھىم قىلسۇن؟ نە ئىنىسى - جىن ياردەم قىلىپ، بۇ قىستاقلاردىن قۇتۇلدۇرسۇن؟

كىشىلىك تۇرمۇش يولى ئەگرى - توقاي بولىدۇ. ئىنسان بۇ يوللاردا گاھ مۇدۇرۇپ، گاھ يىقىلىپ قوپۇپ، گاھ كۈلۈپ، گاھ يىغلاپ ئۆز ھاياتىنىڭ مەناسىنى يارىتىپ، ھەم شۇئارقىلىق جىسمىنى، روھىنى، يۈرىكىنى ئۆپرىتىپ يا شايدۇ. شۇندىسى ئېنىقكى، بۇلار ھەممىسى ھاياتلىقنىڭ يارىشىغى.

ھەمراگۈل ئويلايتتى: ئەگەر بىردەم يالغۇز قالغۇدەك، قولىغا تۆمۈرنىڭ سۇنۇقىغا چاغلىق بىر نەرسە يۇلۇققىدەك پۇرسەت بولغىنىدا، بۇ رەھىمسىز دۇنيادىن، بۇ شەپقەتسىز كىشىلەر ئالىمىدىن مەڭگۈلۈككە خوشلىشىش ئۈچۈن بىر ئىش قىلسا، شۇنىڭ بىلەن بۇ ئازاپ - ئوقۇبەتلەر ۋە ناھەقچىلىقتىن بىراقلا قۇتۇلۇپ، ھامان بارىدىغان يەرگە بالدۇرراق كەتسە. شۇنىڭدا ئۆگەي ئانىسىنىڭ چىقىمىغان ئالەمشۇمۇل دەردلىرى چىقىپ، ئۇنىڭغا بولغان ئۆچمەنلىكى پەسەيسە. ھېچ ئىشتىن خەۋىرى يوق بىچارە دادىسى قىزىنىڭ پاكلىقىغا ئىشەنسە. ئىشىقلىپ بۇ دۇنيادىن يوق بولسىمۇ ئۆزىنىڭ پاكلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىپ ئاندىن ئۆلسە... ئاھ... نەقەدەر قورقۇنچلۇق ھە...

سەمەت ئۈچىنچى كۈنى قوشنا ناھىيەدىن قايتىپ كەلدى ھەم بولغان ئىشلارنى ئاڭلاپ، دەرغەزەپ بولغىنىچە بارىتاخۇننىڭ ھويلىسىغا چاپتى.

يەنە بىر مەيدان توپىلاڭ كۆتۈرۈلگەن بۇ غەۋغا ئاخىرىدا سەمەتنىڭ ئوغۇل بالىدارچىلىقىغا ئېلىپ << ھەمراگۈلنى مانا مەن ئالىمەن، ئۇنى ياخشى كۆرىمەن، شۇڭا ئارقىسىغا كىرىۋالغىنىم راست. لېكىن بىز پاك، ئاللا خالىسا ئۇنى يەنىلا پاك پېتى ئەمرىمگە ئالىمەن>> دېگەن گەپلىرى بىلەن، قايىنغان قازانغا سوغۇق سۇ قۇيغاندەكلا جىمىقتى. ئەل - مەھەللە ئۇنىڭ بۇ نوچىلىقىغا ئاغزىنى كامارىدەك ئېچىپ ھەيران قېلىشتى. بەزىلىرى << ناشايان ئىش قىلغىنى راستكەن، بولمىسا ئاشۇ جىدەلنىڭ ئۈستىدىلا مۇشۇنداق گەپنى قىلىپ ئۇنى ئالىمەن دەمدۇ؟ چوقۇم بارىتاخۇن قىزىمنى ئالسەن دەپ تۇرىۋالغان گەپ... >> دېسە، يەنە بەزىلەر << ئوغۇل بالىكەن! بىشەم ئانىسى بىلەن قارام ئاكىسىدىن قورقماي شۇ گەپنى قىلالىغاندىكىن، يامان نېمىكەن. تاپقان دادىسىغا بارىكاللا!>> دېيىشىپ، ھەممىسى ئۆز ئالدىغا پەتىۋا چىقىرىپ يۈرۈشتى. ھېچكىم بىلمەيتتىكى، ھەمراگۈل ھەممە ئىنسانلاردىن بىزار بولغان، سەمەتتىن، گەپ تېپىشقا ئۇستا مەھەللە كىشىلىرىدىن، كۆڭلى قارا ئۆگەي ئانىسىدىن، ھەتتا يۈرىكى قىزىنىڭ پاكلىقىنى سېزەلمىگەن، باغرىغا تاش تېڭىۋالغان دادىسىدىن... ھەممىدىن نەپرەتلىنىدى. ئۇ ئىچ - باغرىنى مۇجۇپ تۇرغان بۇ ناھەقچىلىقنى ھېچقانداق قىلىپمۇ يۇيىۋېتەلمەيتتى ھەم ھېچكىمنى ئۆزىنىڭ پاكلىقىغا ئىشەندۈرەلمەيتتى. نەچچە كۈندىن بېرى توختاۋسىز

ئېقىۋاتقان كۆز ياشلىرى ئۇنى ئىچىدىن تۇگەشتۈرۈپ بارماقتا ئىدى. ئەسەبىي تۇيغۇلار ئۇنى غالجىر كىسەل يۇقتۇرىۋالغاندەكلا قىلىپ قويغان بولۇپ، چاچلىرىنى يۇلۇپ، قوللىرىنى چىشلەپ، ئۆي ئىچىدىكى قولىغا چىققانلىكى نەرسىنى ئېتىپ، دەسسەپ ـ چېقىپ بۇزماقتا ئىدى. ھوجرا ئۆيگە يالغۇز سولاپ قويۇلغان ھەمراگۇل مۇشۇ نەچچە كۈن ئىچىدە ئورۇقلاپ، بىر تېرە ـ بىر ئۇستىخان بولۇپ قالدى.

ئىككى ھەپتىدىن كېيىن ھەمراگۇل بىلەن سەمەتنىڭ تويى بولدى. ھەمراگۇلنىڭ يېشى توي قىلىش يېشىغا توشمىغانلىقتىن، توي خېتى بىجىرىدىغان كىشىگە مىڭ يۈەن سوغگۇتۇش بىلەن ھەل قىلىنغان توي خېتىنى ئاساس قىلىپ تۇرۇپ، ئاددىيلا توي ئۆتكۈزۈلدى. سەمەتنىڭ تاتلىق خىياللىرى ۋە پىلانىدىكىدەك ئۆتكۈزۈلمىگەن بۇ توي گەرچە ھەشەم ـ دەبدەبىسىز بولغىنى بىلەن، سەمەت ھەرھالدا خوشال ئىدى. ئۆزى ياخشى كۆرگەن قىز بىلەن توي قىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرۈشنى ئويلاپ گۇلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتكەن سەمەت، باشقا ئىشلارنى ئويلاشنى خالىمايتتى. ئۇلارنىڭ تويىغا تۈزۈكمۇ ئادەم كەلمىدى. نېمىشقىكىن، تارقىتىلغان شۇنچە باغاقلار ئۆز ئىگىسىنى بۇ تويغا چىللاپ كېلىشكە قادىر بولالمىغان ئىدى. بۇنىڭدىن بارتاخۇن، سەمەت ۋە ئۇنىڭ ئۇرۇق ـ تۇققانلىرى شۇنچىلىك كۆڭۈلسىز ھەم روھى چۈشكۈن

ئىدى. مېھرىگۈلخان بولسا ئىچ - ئىچىدىن سۆيۈنۈپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ خۇددى شۇنداق بولۇشىنى كۈتكەندەك، بۇ ئەھۋالدىن تولىمۇ خۇشال ئىدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن بۇندىن نەچچە يىللار بۇرۇنقى ئىشلار بىر - بىرلەپ ئۆتمەكتە ئىدى...

مېھرىگۈلخان بۇ ئۆيگە كېلىن بولۇپ كىرگەندە، ئالدىدا تۆت ياشلىق بىر ئوغلى بولۇپ، ئۇنىمۇ مۇشۇ ئۆيگە بىللە ئەكەلگەن ئىدى. بۇ چاغدا ھەمراگۈل تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان بولۇپ، بارتاخۇن ئۆگەي بولسىمۇ ئوغلى بولغانلىقىدىن تولىمۇ سۆيۈنگەن ۋە ھەمراگۈلگە قىلمىغان مېھرىبانلىقىنى ئۆگەي ئوغلىغا يەتكۈزگەن ئىدى. ئۇ چاغلاردا مېھرىگۈلخان ھەمراگۈلگە ئۆگەيلىك قىلمايتتى، مۇنچە ئۆچلۈك قىلىدىغان ئىشلىرىمۇ يوق ئىدى. لېكىن، تويى بولۇپ يېرىم يىلدىن كېيىن ھەمراگۈلگە قىزىل چىقىپ، ئارقىدىنلا بۇ كېسەل مېھرىگۈلخاننىڭ تۆت يېرىم ياشلىق ئوغلىغا يۇقتى. ئىككى ھەپتە داۋالىغاندىن كېيىن كىزىككە ئۆزگىرىپ، خېلى ئۇزۇن ئورۇن تۇتۇپ ياتتى. ئاخىرى داۋالاشلار كار قىلماي بالا بۇ دۇنيا بىلەن ۋىدالاشتى. مېھرىگۈلخان ھەمراگۈلنى ئوغلىنىڭ ئۆلۈمىگە سەۋەبچى بولدى دەپ قاراپ، مانا شۇنىڭدىن كېيىن ئۆگەي قىزىغا چىشى - تىرنىقىغىچە ئۆچ بولۇپ كەتتى. كېيىنكى چاغلاردا، بارتاخۇن بىلەن مېھرىگۈلخاننىڭ يەنە بالىلىق بولۇش خىياللىرى ئارمان پېتى

قىلىۋەرگەچكە، بۇ ئۆچمەنلىك توسالغۇسىز بىر كۆچكە ئايلىنىپ، ئۆگەي ئانا بىلەن ئۆگەي قىز ئوتتۇرىسىدا ئەنە شۇنداق زىددىيەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەپ بولۇپ قالدى.

تويدىن كېيىن كوچا - كويلاردىكى غەيۋەت - شىكايەتلەر بېسىققان بولسىمۇ، ھەمراگۈلنىڭ يۈرىكىدىكى زىدە ساقايماي، ئەكسىچە تېخىمۇ يامانلىشىشقا قاراپ يۈزلەندى. قېيىن ئانىسى ئۇنى ياقتۇرماي، ھە دېسە چەتكە قاقاتتى. بىر ئىشلارنى باھانە قىلىپ تېگى بار گەپلەرنى قىلىۋالاتتى. باشقا ئىشلارغا يۆلەپ تۇرۇپ دارتىملاپ تىللاپ، غورۇرىغا تېگەتتى. <<ئوغلۇمنىڭ بەختىگە ئولتۇردى، بىزنىڭ يۈزىمىزنى تۆكۈپ، ئىناۋىتىمىزنى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋەتتى>> دەپ قارىغاچقا، ھەمراگۈل ھەرقانچە كۆيۈنۈپ خىزمىتىنى قىلسىمۇ، ئۆي ئىشلىرىدىغا يېقىن يولاتماي، بارلىق ئىشلارنىڭ ھۆددىسىدىن بىر ئۆزى چىقىپ، ھاردىم - تالدىم دېمەي ئىشلىسىمۇ قېيىنئانىسىغا ياخشى بولالمىدى. ئۆگەي ئانىسىدىن قىلىشقۇسىز بۇ زالىم ئايالنىڭ زەھەردەك ئاچچىق گەپلىرى، يولسىزلا چېقىشىلىشلىرى، ئۈستى - ئۈستىلەپ بىر ئىشلارغا بۇيرۇشى، ۋاقتىدا پۈتتۈرۈپ بولالمىسا يامان كۆرسىتىپ سەمەتكە چېقىشتۇرۇشلىرى، ھە دېگەندىلا ھەمراگۈلنى قىيىن ئەھۋالدا قويۇپ، يۈرەك باغرىنى تاتىلايتتى. نەگىلا بارسا قازاننىڭ قۇلىقىنىڭ

تۆت بولىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتكەن ھەمراگۈل دەردلىرىنى ئىچىگە يۇتۇپ، چىدا شقا مەجبۇر بولدى. تاكى كەچ بولۇپ ھوجرا ئۆيىدە سەمەت بىلەن يالغۇز قالغاندىلا ئاندىن بىر ئاز ئارامىلىق تېپىپ قالاتتى. بىراق، سەمەتنىڭ بىپەرۋالىقى، گەپ يېمە سلىكى سەۋەبىدىن شۇنچە ئىنشلارغا سەۋەپچى بولغىنىنى ئويلىسا يەنە ئىچى قايناپ، غەزەپ ـ نەپرىتى ئۇلغىياتتى. قېيىنى ئاتىسى يۇۋاش، كەم سۆز ئادەم بولۇپ، ھەممە ئىشــتا خوتۇنىنىڭ ئاغزىغا قارا يدىغان بولغاچقا، بۇ ئۆيدە كىچىك بالىدەكلا ئورۇندا ئىدى. يەقەت دادىلىق سۈرىدىن باشــقا ھېچكىمگە بىر تىيىنلىق گېپىنى ئۆتكۈزەلمەيتتى. شــۇڭلاشــقا ھەمراگۈل ئۇچراۋاتقان خورلۇققا بىر نېمە دەپ قارشىلىق بىلدۈرگۈسى بولسىمۇ، لېكىن ئايالىنىڭ بىشەملىكىدىن، بۇ ھەقتە گەپ چىقسىلا قايناپ سۆزلەپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ، ھەمراگۈلگە ئىچ ئاغرىتىپلا جىمىدە يۇرمەكتە ئىدى.

كۈنلەر ئۆتۈپ، كۈزگى تېرىم ۋاقتى يېقىنلاشــتى. دېھقانچىلىقنىڭ تازا ئەۋجىگە چىققان ۋاقتىدا ھەمراگۈل سىزىككە چۈشتى. خۇشاللىقتا سەمەتنىڭ ئاغزى قۇلىقىغا يەتتى ۋە ھەمراگۈلنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرگۈدەك بولۇپ كەتتى. لېكىن ھەمراگۈل بۇ تەڭ سىز قىسمەتتىن پىغانلىرى تېشىپ، كۈنبويى ھە سرەتلىنىپ، ئادەم يوق يەردە يىغلاپلا يۈرىدىغان بولۇپ قالدى. چۈنكى ئۇ سەمەتتىن ھامان بىر كۈنى ئاجرىشىپ كېتىمەن، دەپ ئويلايتتى. ئۇنىڭدەك

ھاياتىغا پاكىسىزلىق تامغىسى بېسىپ، ئۆمۈر بويى يۈيۈلمايدىغان ئىپلاس داغقا مەھكۇم قىلغان ئادەم بىلەن ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە بىللە ئۆتۈشكە ئەسلا رايى يوق ئىدى. ئەينى چاغدا <<ياق!>> دەپ دادىسى ۋە ئۆگەي ئانىسىنى قايىل قىلىشقا ئامال بولمىغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ زورى بىلەن بولغان بۇ توينى ھامان خېمىغا يانىدۇ دەپ ھۆكۈم قىلغاچقا، ئارتۇق تىركىشىپمۇ كەتمىگەن، ھەم ئەل - جامائەت ئارىسىدىكى بۇ شەرمەندىچىلىكلەرنى پەقەت توي قىلىش يولى بىلەنلا بېسىقتۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلگەچكە، تەقدىرگە تەن بەرگەن ئىدى. ھەمراگۈل نۇرغۇن ئىشلارنى تولىمۇ ئاددى ئويلىدى. بىر مەزگىلنى ئۆتكۈزۈپ، ئەل ئاغزى بېسىققاندا ئاندىن سەمەت بىلەن ئارىنى ئوچۇق قىلىپ، يىراقلارغا - ئۇنى ھېچكىم تونۇمايدىغان، ھېچكىم كۆڭلىگە ئازار بەرمەيدىغان جايلارغا كېتىپ، ئۆگىنىپ، كۆڭكۈردە يېتىپ - قوپسىمۇ كۆڭۈل ئاغرىقىدىن، خورلۇق ۋە ئەزىلىشتىن خالى ھالدا، ئۆز تۇرمۇشىنى كەچۈرۈپ باققۇسى بار ئىدى. مانا ئەمدى قۇرسىقىدىكى بۇ ھاياتنىڭ ئىشلىرىدىن، ئانىسى تارتىۋاتقان خورلۇق، تەڭسىزلىكلەردىن بىخەۋەر بۇ دۇنياغا كۆز ئېچىش ئۈچۈن كۈندىن - كۈنگە يېتىلىۋاتقان بالىسى ئۇنى ساراسىمىگە سېلىپ قويىدى. ئەگەر بالا تۇغۇلۇپلا قالسا ئۇ بۇ ئۆيدىن مەڭگۈ چىقىپ كېتەلمەيتتى، شۇنداقلا خورلىنىش، ئەزىلىشلەرنىڭ مەڭگۈلۈك ھۆددىگىرىگە ئايلىنىپ قالاتتى. ئۇ ئۆز - ئۆزىنى

تەتۈر پىشانە، بىتەلەي، تۇغۇلۇشىدىنلا پىشانىسىگە ئېلىپ قوپقان بەختسىزگە چىقىرىپ يوم ـ يوم يىغلىدى. تەقدىرنىڭ بەرمىشلىرىدىن زارلىنىپ نالە قىلدى. لېكىن ئۇنىڭ ئەرز ـ دادىنى ئاڭلاشقا ھېچكىم يوق ئىدى، ھەم ھېچكىممۇ ئۇنى بۇ تۇرمۇشتىن قۇتۇلدۇرۇپ چىقالمايتتى.

ئەمما كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ قۇر سىقىدا بارا ـ بارا يېتىلىپ چوڭىيىۋاتقان كىچىك بىر جان ئۇنىڭغا ئۇ ئۆزىمۇ ئويلاپ باقمىغان، تېگىگە يېتىشى ئەسلا مۇمكىن بولمايدىغان بىر شېرىن سېزىم ئاتا قىلىشقا باشلىدى. ئىپتىخارلىق تۇيغۇسىغا ئوخشاپ كېتىدىغان، ۋە يەنە قانداقتۇر بىر سۆيۈنۈشنى ئۆزىگە مۇجەسسەملىگەن بۇ تۇيغۇ ھەمراگۈلنى بەخت بۆشۈكىدە ئەللەيلىنىۋاتقاندەك تاتلىق بىر خىيال قايىنىمىغا سۆرەپ كىرەتتى. ئۇ ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم ھس قىلغان بۇ بەخت تۇيغۇسىنىڭ ئانىلىق سۆيگۈسى ئىكەنلىكىنى بىلگىنىدە، بۇ يېڭى ئائىلىسىنى چىن قەلبىدىن قوبۇل قىلدى، ھەمدە تۇرمۇشىدا بار بولغان بارلىق كۆڭۈلسىزلىكلەرنى ئۇنتۇشقا بەل باغلىدى.

بىر كۈنى ئېتىزغا ماڭغان قېينئانا ھەمراگۈلگە چۈشتە پولو ئېتىپ ئېتىز بېشىغا ئاپىرىشقا بۇيرىدى. ھەمراگۈل ئۆيدىكى ئىشلارنى بىر قۇر بېسىقتۇرغاندىن كېيىن تاماق ئەتتى، ئاندىن تاماقنى كىچىك كورىغا ئۇسۇپ، ئېتىزغا ماڭدى. يېرىم يولغا كەلگەندە ھۆركۈپ كەتكەن بىر ئىشەك ھارۋىسى ئۇنىڭ ئالدىدىن قۇيۇندەك ئۆتۈپ قېلىپ، ئۇنى

چۆچۈتىۋەتتى ۋە قېيىنئانىسى قاتارلىق تۆت ئادەمنىڭ چۈشلۈك تامىقى يەرگە تۆكۈلدى . ئۇ ئىشىك ھارۋىسىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرىمەن دەپ كەينىگە داجىمغا چىقا ئېھتىياتسىزلىقتىن ئېرىققا چۈشۈپ كەتتى، يەنە كېلىپ بىلى ئېرىقنىڭ قىرغا قاتتىق ئۇرۇلدى. ئۇ ياتقان يىرىدىلا ھوشىدىن كېتىپ، شۇ ياتقانچە بىرەر سائەتچە يېتىپ قالدى. يەر خوشنىلىرى ئۇنى ئېرىق ئىچىدىن بايقىغاندا ئاللىقاچان خۇن تەۋرەپ كەتكەن بولۇپ، دوختۇرغا بېرىپ تەكشۈرتكەندە بويىدىن ئاجراپ كەتكەن بولۇپ چىقتى.

سەمەتنىڭ خۇشاللىقى ئاللىقاياقلارغا غايىپ بولغان، قېينئانا كېلىنىنىڭ يارامسىزلىقىدىن ئاغرىنىپ ئۇنى دۈشكەلىگەن، ئۆگەي ئانا ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن قىسمەتنى ئۆزىنىڭ ئوغلىنى ئۆلتۈرگەنلىكتىن خۇدايىم ئۇنىڭغىمۇ ياندۇرۇپ بەردى دەپ چۈشەنگەن. . . ئىشقىلىپ ھاياتنىڭ بۇ پۈتمىشلىرى ھېچكىمگە توغرا يولى، توغرا چۈشىنىشلىك تەرىپى بىلەن قوبۇل ئەمەس ئىدى.

شۇنىڭدىن ئېتىبارەن سەمەت بىلەن ھەمراگۈلنىڭ ئەسلىدىمۇ ئانچە ياخشى بولمىغان تۇرمۇشىغا تېخىمۇ دەز كەتتى. قېيىنئانىسى ھە دېگەندىلا ئۇنى سەمەتكە يامان كۆرسىتىپ، پۇرسەت تاپسىلا چېقىشتۇرۇپ تۇردى. قېيىن ئانا بۇ ئائىلىگە كەلگەن ھەرقانداق كۆڭۈلسىزلىك، پىشكەللىكلەرنى ئۇنىڭ ئايىغى ياراشمىغانلىقى سەۋەبىدىن دەپ بىلىپ، ئۇنى ئۆيىگە ئۇنىگەن شۇمبۇيا ھېساپلاپ يۈردى. «يالغاننى يۈز

قېتىم تەكرارلىسا راستىنلا ئايلىنىدۇ›› دېگەن گەپ راستىمكىن ـ تاڭ، ئۇ توغرىسىدىكى يامان گەپ، ناچار سۆپەتلەرنى ئاڭلاۋېرىپ، سەمەتمۇ بارا ـ بارا ئىشىنىپ قالماقتا ئىدى. كېيىنچە ئۇمۇ ھەمراگۈلگە قوپال تېگىدىغان، ئورۇنسىز بىر ئىشلارغا ئاچچىقلايدىغان ھەم ئانىسىنىڭ كۆزىچىلا تىللايدىغان بولىۋالدى. ئۆستى ـ ئۆستىلەپ كېلىۋاتقان بۇ خورلۇقلار ئۇنى بارغانچە تۆگەشتۈرۋېتىپ بارماقتا ئىدى.

ئىنسان بارچە ئېغىرچىلىقلارنى كۆتۈرۈشكە قادىر كەلسىمۇ، تەقدىر بېشىدىغا يۈكلىگەن ھەر قانداق بىر پۈتمىشنى يوقۇتىۋېتىشكە، با شقا يوللار ئارقىلىق ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشقا قادىر ئەمەس، ئاياللارنىڭ كۆز يېشى يۈرەك ـ باغرىنى زارداپ قىلىپ ئاقىدۇكى، دۇنيا تاش يۈرەكلىرىنىڭ قەلبىدىكى مەڭگۈلۈك مۇزنى ئېرىتىشكە قۇربى يەتمەيدۇ...

*   *   *   *   *

يېرىم كېچە، ھەمراگۈل ئۆزى يالغۇز ئۇيقۇسىز كۆزلىرىنى تورۇسقا تىكىپ ياتاتتى. سەمەت مەھەللە كومبېتىغا نۆۋەتچىلىك قىلغىلى كەتكەن بولۇپ، ئەتە ئەتگەن قايتىپ

كىلەتتى. ئۇ تەگسىز خىياللار بىلەن ياتقاندا تۇيۇقسىز ئىشىك يېنىك چېكىلدى.

ـ كىم؟ ـ دېدى ھەمراگۈل سەل چۆچۈپقىنا. ئۇ سەمەتنى نۆۋەتچىلىكنى باشقا بىرىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىپ ياكى باشقىلار بىلەن نۆۋەت ئالمىشىپ قايتىپ كەلگەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلىغان ئىدى.

ھەمراگۈل ئورنىدىن تۇرۇپ چاپىنىنى كېيدى، ئاندىن ئىشىككە قاراپ ماڭدى. لېكىن ئىشىك ئۇرغۇچى زۇۋان سۈرمىگەچكە سەل ئەيمىنىپ تۇرۇپ قالدى. ئىشىك ئىچىدىن ئىلغىلىق ئىدى.

ـ كىم؟

ھەمراگۈل ئىككىنچى قېتىم سورىدى. ئىشىك ئۇرغۇچى جاۋاپ بەرمەستىن ئىشىكنى ئىتتىرىپ ـ تارتىپ نەچچە سېكونت ھەپىلەشتى. قورقىنىدىن يۈرىكى ئاغزىدىغا كەپلەشكەن ھەمراگۈل ئۆي ئىچىگە ئەلەڭلەپ قاراپ، قولىغا چىققۇدەك بىر نەرسە ئىزدەشكە باشلىدى. چۈنكى ئۇ ئىشىك ئۇرغۇچىنىڭ سەمەت ئەمەس، باشقا بىرى ئىكەنلىكىنى جەزم قىلغان ئىدى. ئەگەر ئۇ سەمەت بولغىنىدا، ئىشىكنى ئۇرمايلا :

ـ خوتۇن، ئىشىكنى ئاچە، سېغىنىپ كەلدىم ـ دەپ ھەييارلىق قىلاتتى. لېكىن بۇ ئېنىقلا سەمەت ئەمەس ئىدى. تېخى ئۇندىمەي تۇرۇشلىرى...

- كىم سەن؟... زوۋانىڭ يوقمىدى؟...

ھەمراگۈل قورققىنىدىن غال - غال تىترەپ تۇرسىمۇ، بارلىق غەيرىتىنى يىغىپ، پەس ئاۋازدا يەنە بىر قېتىم سورىدى.

- مەن، ئىشكىنى ئېچىڭە.

- ...

ھەمراگۈلنىڭ يۈرىكى جىغغىدە قىلدى. سىرتتىكى كىشى شۇنچە پەس ئاۋازدا سۆزلىگەن بولسىمۇ، ئۇ ئاۋاز ئىگىسىنى تونۇغان ئىدى. لېكىن، مۇنچە كەچتە، بۇ يېرىم كېچىدە، يەنە كېلىپ سەمەتنىڭ ئۆيدە يوقلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ ئىشىك چەككىدەك ئۇنىڭ بۇ ئۆيدە نېمە ئىشى بار زادى؟

- ھە... بىر ئىش بارمىدى ئا كا؟... مەن... مەن يېتىپ بولغان... - ھەمراگۈلنىڭ ئاۋازى تىترەپ ئارانلا چىقاتتى. ئىشىك ئۇرغۇچى سەمەتنىڭ ئاكىسى بولۇپ، ئۈچ ئوغۇل پەرزەنتلىك بۇ ئائىلىدە، قېينى ئانا - قېينى ئاتىسى، سەمەتنىڭ ئىككىنچى ئاكىسى ئەر - ئايال ۋە سەمەت بىلەن ھەمراگۈلدىن ئىبارەت ئۈچ ئائىلە بىللە تۇراتتى. چوڭ ئاكىسى ئالدىقاچان ئۆي ئايرىپ چىقىپ كەتكەن، يەنە كېلىپ، تىجارەت ئىشى سەۋەبلىك ۋىلايەت ئاتلاپ ئولتۇراقلىشىپ قالغان ئىدى. ئىككىنچى ئاكىسى توي قىلغىلى خېلى يىللار بولغان بولسىمۇ، نىمىشقىكىن

ئۆي ئايرىپ چىقىپ كەتمەي مۇشۇ ھويلىدا ئۇلار بىلەن تۇراتتى.

- بىلمەن.

- سەمتاخۇن ئۆيدە يوق، نۆۋەتچىلىك ئۈنىڭغا كەپتىكەن، كەنتكە كەتكەن.

- بىلمەن دېدىمغۇ، تولا گەپ قىلماي ئىشىكنى ئېچىڭە گەپ بار.

ھەمراگۈل ھەيران قالدى. بۇ يېرىم كېچىدە دېمىسە بولمايدىغان قانداق گەپ بولغىيدى؟ يا كۆندۈزى دېمەي، يا ئەتىگىچە ساقلىماي، مۇشۇ يېرىم كېچىدە << گەپ بار>> دەپ ئىشىك ئۇرغىنى نېمىسى؟

- ئەتە دېيىشكىز بوپتىكەن ئاكا. ھازىر بەك كەچ بوپ كەتتى، مەنمۇ يېتىپ بولغان...

- ئەتە دېيىشەممۇ شۇ گەپنى دەيمەن، ھازىرلا دېگۈم بار ئىدى.

ھەمراگۈلنى قورقۇنچ چۇلغىۋالدى. چۈنكى ئۇ بۇرۇنمۇ قېيىنئاكىسىنىڭ ئۆزىگە غەلىتە نەزەردە قاراپ تىكىلىپ قالغانلىقىنى بىر نەچچە قېتىم كۆرگەن ۋە ئۇنىڭ ئادەم چۆچىنىپ بولمايدىغان غەلىتە نۇر چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ تېنى شۈركەنگەن ئىدى. ھەمراگۈل نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدى. ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ ۋارقىراشنى

ئۇيلاپ يەنە دەقىقە ئىچىدە بۇ نىيىتىدىن ياندى. ئەمما، زادى قانداق قىلىش كېرەك؟ شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئاغزىغا گەپ كەلمەيتتى. ئۇ ئىچىدە سەمەتنى مىڭنى تىللىدى. مۇشۇنداق كېچىدە ئۆزىنى يالغۇز قويغىنىغا ئۆكۈنۈپ، پۈتۈن ئاچچىقنى ئۇنىڭدىن چىقارماقچى بولغاندەك، خىيالەن راسا تىللىدى. قانداقلا بولمىسۇن ماۋۇ ئىشنى ھەل قىلىش كېرەك ئىدى. تۇساتتىنلا ئۇنىڭ كاللىسىغا بىر ئەقىل كەلدى-دە، جاۋەن ئۈستىدىكى ئۈستەل سائىتىنى دەرىزە تۈۋىگە ئەكىلىپ سىنچىلاپ قارىدى. كېچە سائەت بىر بولاي دېگەن ئىدى:

- ئەمىسە بەش مىنۇت ساقلاپ تۇرۇڭ ئاكا. سەمىتاخۇن كېچە سائەت بىردە نۆۋەت ئالمىشىپ قايتىپ كېلىمەن دېگەنتى. ئۇ كەلگەندە ئىشىكنى ئاچاي، ئۆيگە كىرىپ ئولتۇرۇپ، قانداق گېپىڭىز بولسا بەخۇدۇڭ دەڭ!

- تولا ياسالمىلىق قىلما، بۇگۈن سەمەتنىڭ نۆۋىتى تۇرسا، خالىغانچە ئالمىشىپ كېلەلەمدىكەن؟ ئاچە ئىشىكنى، ساڭا دەيدىغان گېپىم بار.

ھەمراگۈل ئۇنىڭ مەقسىتىنى چۈشەندى ھەم مۇتلەقلەشتۈردى. دېمەك، قېيىنئاكىسى ئۇنىڭغا نىيىتىنى بۇزىۋاتاتتى. ئۇ ئەمدى تەمكىن بولۇپ بۇ ئۆتكەلدىن ئۆزى ئۆتمىسە بولمايدىغانلىقىنى ھىس قىلدى:

ـ ئۇ يوق يەردە دېمىسىڭىز بولمايدىغان قانداق گەپتى ئۇ؟ يېڭى توي قىلغان ياش ئەر ـ خوتۇن تۇر ساق، مۇ شۇ كېچىدە مېنى ئۆيدە قويۇپ ئۇ يەردە يالغۇز ئۇخلامدۇ ؟ شۇڭا قايتىپ كېلىمەن دېگەن، مەنمۇ ئۇنى ساقلاپ تېخىچە ئۇخلىمىدىم. بىردەمگىچە كېلىدۇ ھەقچان...

ھەمراگۈل شۇلارنى دېگۈچە بۇ غەيرەتنىڭ ئۆزگە قانداقچە كېلىپ قالغانلىقىنى بىلمەيتتى. بىراق بۇ ھىيلە ئۈنۈم كۆرسەتتى. ئىشىك سىرتىدىكى قېيىنئاكىسى:

ـ خەپ، ئەتە تاڭمۇ ئاتار. زۇۋانىدازلىقىڭغا تويىسەن تېخى... ـ دەپ غۇدۇرىغىنىچە ئىشىكتىن يىراقلاپ كەتتى.

ھەمراگۈل شۇ بىئارام بولغىنىچە تاكى ياڭ ئاتقىچە ئۇخلىيالمىدى. ئۇ قېيىنى ئاكىسىنىڭ بۇ يېرىم كېچىدە ئىشىك چېكىشىدىن ئەجەبلەنمەي تۇرالمايتتى.

تاڭ سەھەر، ئۇيقۇسىز كۆزلىرىدىن قىزىللىق ياندۇرۇپ كىرىپ كەلگەن سەمەت ھەمراگۈلنىڭ چىرايىنىڭ تاتىرىپ كىسەلمەن كىشىدەك بولۇپ قالغىنى بىلەن كارى يوق، تېخى يىغلىمىغان يوتقانغا كىرىپ، يۆگىنىپ ياتتى. باشتىن ـ ئاياغ پەرەنجە بىلەن چۈمكىنىۋالغان ھەمراگۈل دۇئا قىلىپ جايىنامازدىن تۇردى ۋە ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى:

ـ مىجەزىڭىز يوقما؟

ـ بەك توڭلاپ كەتتىم، كەنت ئىشخانىسى بەك سوغۇقكەن، كۆمۈر يوق دەپ مە شكە ئوت قالماپتۇ گۈيلا. دېمىسىمۇ قالغۇدەك ھېچنېمە يوقكەن...

ـ قىزىق بىر پىيالە چاي ئىچىپ ئاندىن ياتامسىز؟ سەل ئىسسىپ قالاتتىڭىز.

ـ ياق بولدى، مەن بىردەم ئۇخلىۋالاي، سەن ئىشىڭنى قىلىۋەر.

ـ ھە، سىزگە... سىزگە دەيدىغان گېپىم بارئىدى...

سەمەت يوتقانغا تىقىۋالغان بېشىنى چىقىرىپ ھەمراگۈل تەرەپكە بۇرۇلدى:

ـ نېمە ئىشتى؟ مەن ئويغانغاندا دېسەڭ بولمامدۇ؟

ـ ھە... مەيلى ئەمسە، ئۇخلاۋېرىڭ.

ـ ياق ـ دېدى سەمەت سەل ئۆستىگە سۆرۈلۈپ ـ ئاۋال گېپىڭنى دە، بولمىسا ئۇخلىيالمىغۇدەكمەن.

ـ ئەمسە... ئاۋال دەپ باقاي، بولغىدەك يېرى بولسا ماقۇل دەڭ. قوشۇلغىڭىز كەلمىسە خاپا بولماي، ياق دېسىڭىز بولىۋېرىدۇ...

ـ ۋاي ـ ۋۇي... تىلىڭنى چايندىماي بىر دېسەڭچۇ ئاۋال!

- ماقۇل - دېدى ھەمراگۈل سەل جانلىنىپ، قەددىنى رۇسلاپ - مەن مۇنداق ئويلىغان، توي قىلغىنىمىزغىمۇ بىرىم يىل بولاي دېدى، چوڭلارنىڭ يېنىدىمۇ خېلى تۇردۇق. ئەمدى ئۆي ئايرىپ چىقسىپ، ئۆز ئالدىمىزغا ئۆي تۇتساقمىكىن دەپ...

- سەن ساراڭما؟

ھەمراگۈل سەمەتنىڭ تۇيۇقسىز سورىغان سوئالىغا نېمە دەپ جاۋاپ بېرىشىنى بىلەلمەي، چىكەتكىدەك تىكىلىپلا قالدى. سەمەتنىڭ قويقا چاچلىرى تىك تۇرۇپ، كۆزلىرى يوغىنىدى.

- يا... ياق، مەن شۇ...

- ھەي، نەدە ئۇنداق ئىش بار؟ مەن ئوغۇلنىڭ كىچىكى، قائىدە بويىچە ئوغۇلنىڭ كىچىكى ئۆي ئايرىپ چىقماي، چوڭلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ، ئۇلار بىلەن بىللە تۇرىدۇ. كېيىن ئۇلار ئالەمدىن ئۆتسىمۇ ئۆي - زېمىنلار ئوغۇلنىڭ كىچىكىگە قالىدۇ. مەن بۇ قائىدىنى بۇزۇپ، سېنى يېتىلەپ سىرتتىن ئايرىم ئۆي تۇتىمەنما؟ كىم ئۆگەتتى ساڭا بۇ ئەقىلنى؟

- بىركىم ئۆگەتمىدى - دېدى ھەمراگۈل ئايانچلىق بىر ھالەتتە تولغىنىپ - مەن دەيمەن، قادىر ئاكاملار چوڭلار بىلەن بىللە بولغاندىكىن، بىزنىڭ ئورنىمىزدا شۇلار خەۋەر

ئالسا، كېيىن ئۆي ـ زېمىنلار قالدىغان ئىش بولسىمۇ شۇلارغا قالسا، بىز...

ـ ۋوي... ساڭا بىركىم سىرتتا كاتتا داچا، ئۆي ـ ئىمارەت تەييارلاپ قويغان ئوخشىمامدۇ؟ ئۆي ئايرىيمەن دەپلا ئايرىغىلى بولاتتىمۇ؟ ھە دەپ بەرسەم جۆيلىگىلى تۇردۇڭغۇ ئەمدى. مېنى ئۇخلىغىلى قويۇپ ئىشىڭنى قىلغىنە ماڭ. يەنە بىر دەپ قو ياي، ماۋۇ گەپنى مەن ئىككىنچى ئاڭلىمايمەن ھە!

سەمەت گېپىنى تۈگۈتۈپ، يەنە يوتقانغا چۈمكىنىۋالدى. ھەمراگۈل قاپساپ كېلىۋاتقان ئەلەملىرىنى ئىچىگە يۇتۇپ، لىۋىنى چىڭ چىشلىگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ سىرتقا ماڭدى. ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىغا سىغماي تۈكۈلەيلا دەپ قالغان ياشلىرى ئىشكتىن چىققىچە ئاران چىدىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ بۇ توغرىلىق گەپ قىلمىدى. بىراق مۇمكىن بولسا شۇنداق قىلغۇ سى، ئايرىم ئۆي تۇتۇپ، بۇ ھويلىدىن چىقىپ كەتكۈسى بار ئىدى. لېكىن، ئارمانغا چۇ شلۇق دەرمان بولمىغان بۇ ھاياتتا ئۇ نېمىنى ئارزۇلىسا، شۇ ئۇنىڭدىن قېچىپ، پەقەتلا تۇتقۇزماي بارمەيۋاتاتتى. ئۇ ھەممىگە كۆنۈشكە مەجبۇر ئىدى. تۇغۇلمىشىدىن پېشانىسىگە پۈتۈلۈپ كەتكەن بەختسىزلىك ئۇنىڭ كۆلۈپ ـ يايراپ ياشىشىغا مەڭگۈ يول قويمايدىغاندەك، ئۇنى تەرەپ ـ تەرەپتىن قىستاققا ئالماقتا ئىدى. ئۇ دائىم خىيال

سۇرەتتى. ئۆتكەن ئىشلارنى، ئارزۇسىدىكى بولۇنمىغان، بولۇنۇشقا نىسىپ بولمىغان ئىشلارنى ئويلاپ ئۇزاق ـ ئۇزاق خىيال قىلاتتى.

ـ ئولتۇرۇپ كېتىپسىزغۇ مۈگلىنىپ؟

قادىر ئاشخانىدا ئوچاققا ئوت قالاۋېتىپ خىيالغا كەتكەن ھەمراگۈلنىڭ ئالدىغا كېلىپ بىزەڭلىك بىلەن ھىجايدى. ھەمراگۈل چۆچۈپ دەررۇ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. چۆگۈندە پورۇقلاپ سۇ قايناۋاتتى:

ـ شۇنچە قاينىتىپمۇ چىقمىغۇدەك نېمە ئۆچىڭىز بار ئىدى بۇ چۆگۈندە؟

ـ ھېچ... شۇ... چاي قاينىتاي دەپ...

ھەمراگۈل دۇدۇقلاپ گەپ قىلالماي قالدى. قادىر ئۇنىڭغا سەپسېلىپ تەپسىلىي قاراپ چىقتى. قىياقتەك ئىنچىكە، قۇندۇزدەك قارا قاشلار ئاستىدا چولپاندەك پارلاپ تۇرغان بىر جۈپ قاپقارا ھەم چوڭ كۆزلەر، چىمدىپ قويغاندەك ئېقىپ چۈشكەن بۇرۇن، سەل تاتىراڭغۇ كۆرۈنسىمۇ ئەمما جەزبىدارلىقىنى يوقاتمىغان غۇنچىدەك لەۋ... قادىر ھەمراگۈلنىڭ چىرايىغا تىكىلىپ تۇرۇپ قالغىنىنى ئۆزىمۇ سەزمەيتتى. قىيىنئاكىسىنىڭ كۆزلىرىدە ئەكس ئېتىۋاتقان شەھۋەت ئۇچقۇنلىرىنى كۆرۈپ ھەمراگۈلنىڭ تېنىگە تىترەك ئولاشتى. قورققىنىدىن چىرايى تېخىمۇ تاتىرىپ كۆزلىرى چەكچەيدى. ئۇ قايناۋاتقان چۆگۈننى ئۈنتۈپ، ئاشخانىدىن

چىقىپ كېتىش ئۈچۈن ماڭدى. قادىر تىزلىك بىلەن ئىشىكنى توسۇۋالدى.

ـ نەگە باراي دېگەن؟ بىردەم پاراڭلاشمىز، ھازىر ئۇنچە ئالدىراش ئىشىمۇ يوققۇ.

ـ يولۇمنى توسماڭ ئاكا ـ دېدى ھەمراگۇل تىترەپ تۇرۇپ ـ مەن تېخى قويلارغا ھەلەپ ئەتمىدىم. ھېلى ئانام كەلسە كايىپ كېتىدۇ...

ـ بىردەم پاراڭلىشايلى، سەل تۇرۇپ ئەتسىڭىزمۇ بولىدۇ. ئانامغا مەن ئىشقا بۇيرۇغانتىم، شۇڭا كېيىن قالدى دەپ قويىمەن. ماقۇل دەپ چىقىپ كەتمەڭ ھە.

ـ ئاكا، مېنى توسماڭ، ئىشلىرىمنى قىلىۋالاي، كەچ تەرەپتە بەك سوغۇق بولىدىكەن. بالدۇرراق ئىشلارنى تۈگۈتۈپ ئارام ئالمىسام بولمايدۇ...

ـ ئەمسە مەن ئىسسىتىپ قويايمۇ؟

قادىر تېخىمۇ بەك ھېجىيىپ، ھەمراگۇلنىڭ ئالدىغا يېقىنراق كەلدى.

ـ سىز... سىز نېمە دەۋاتىسىز؟ مەن سىزنىڭ كېلىن سىڭلىڭىز جۇمۇ! ھۆرمەت قىلغاننى بىلىڭ!

ئاچچىقتىن ھامراگۇلنىڭ چىشلىرى كىرىشىپ مۇشتلىرى تۈگۈلدى. ئالدىدىكى بۇ ئادەمنى چايناپ ـ چايناپ پۇركۈۋەتكۈسى كېلىپ كەتتى، ئەمما ئۇنداق قىلالمايتتى.

ـ نېمە بولدىڭىز ئۇنچە؟ ـ دېدى قادىر چەكچىيىپ قاراپ ـ بىز يا يات ئادەم بولمىساق، مۇنچە نازلىنىپ نېمە كەپتۇ؟ كۆڭلۈمنى چۈشەنسىڭىزچۇ جېنىم...

قادىر ھەمراگۈلنىڭ قولىنى تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى. ھەمراگۈل كۈچەپ بىرلا ئىتتىرىپ، قادىرنى ئىشىك ئالدىدىن نېرى قىلدى ۋە ئۆزىنى تالاغا ئاتتى. ئۇ ھوجرا ئۆيىگە كىرىپ ئىشىكنى ئەتتى، ئاندىن سۇپىغا ئۆزىنى تاشلاپ بۇقۇلداپ يىغلىۋەتتى.

ـ ھايۋان... نومۇسسىز ئىپلاس... ھۇ شەرمەندە...

ئۇ ئىچىدە قادىرنى تىللايتتى. خۇدى بارلىق نەپرىتىنى تىللاش ئارقىلىق چىقىرىۋالماقچى بولغاندەك، دۇنيادىكى بارلىق سەت گەپلەرنى قىلىپ تىلايتتى. ئۇنى چاناپ قىيما ـ چىيما قىلىۋەتكۈسى كېلەتتى.

ھەمراگۈلنىڭ كۆڭلى دەككە ـ دۈككىدە ئۆتمەكتە ئىدى. ھەر تەرەپتىن قاپساپ كېلىۋاتقان قىينىچلىق ۋە تەڭسىزلىك ئۇنى ھالىدىن كەتكۈزىۋەتكەن، يۈرىكىنى ئەزگەن ئىدى. ئەمما، ئۇ ھېچكىمگىمۇ دەردى ـ ئەھۋالىنى ئېيتالمايتتى. شۇنداق ئەمەسمۇ؟! دەردىنى ئېيتقۇدەك كىممۇ بولسۇن؟ توي قىلغاندىن بىرى دۇنيالىقتىكى بىردىن ـ بىر دوستى بىلەن بۇرۇنقىدەك ئىزدىشىپ باقمىدى. ئىزدىشىپ تۇرغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا مۇنداق گەپلەرنى دېگىلى بولاتتىمۇ!؟

>> تەقدىر ماڭا يات كەلدى، ئۇ بېشىمغا تالاي ئېغىر

قىسمەتلەرنى يوٗكلەپ، بېشىمنى ئېگىۋاتىدۇ، دۇنيادىكى بارلىق كىشىلەر مېنى قىيناپ، جېنىمدىن جاق تويغۇزىۋاتىدۇ، ئۇ ئاز كېلىسپ، قېيىنئانا كام ما ڭا يا مان نىيەتتە بولدى، مەن ئۇنى يېقىن يولاتمىدىم >> دەمدۇ؟ چۈشەنسىغۇ چۈشەندى، ئەگەر چۈشەنمەي قالسا، ئۆزگە ئۆزى قارا چاپلىۋالامدۇ؟ كىشى كىشىنىڭ ھالىغا يەتمەيدىغان، ئىنسان ئۆز جېنىنىڭ ھەلەكچىلىكىدە ھەممە تۆشۈككە قاتراپ باقىدىغان بۇ ھاياتتا ھېچكىمنىڭ كۆز يېشى ئۈچۈن شىپا ئەمەس. پەقەت ئاللاھ ياراتقان ئىسسىق جاننى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ھەممىگە چىدايدىغان گەپ.

<< بالا كەلسە قوش كەپتۇ>> دېگەندەك، قادىر ھەمراگۈلگە << كۆڭۈل ئىزھار>> قىلغاندىن تۆت كۈن كېيىنكى بىر كۈنى سەمەت ۋەقەگە يولۇقتى. كىۋەز شاخلىرىنى تىراكتور ساپان بىلەن ئاغدۇرۇپ، يەرنى تۈزلەپ تەييارلاش ئىشى بىلەن ئېتىزغا قول تىراكتور ھەيدەپ كەتكەن سەمەتنىڭ كىچىككىنە بىخەستەلىك تۈپەيلى تىراكتورنىڭ ئاستىدا قېلىپ، دوختۇرخانىغا ئېلىپ كېتىلگەنلىك خەۋىرى كەلدى. بۇ كۈتۈلمىگەن ھادىسىدىن يۈرىكى قان بولغان ئانا بىر تەرەپتىن ئوغلىنىڭ ھالىغا يىغلىسا، يەنە بىر تەرەپتىن ھەمراگۈلنىڭ ئۆز ئائىلىسىگە شۇملۇق ۋە بالايى ـ ئاپەت ئېلىپ كەلگەنلىكى، ئۇ بوسۇغا ئاتلاپ كىرگەندىن بويان بۇ ئۆيدە بىر كۈنمۇ ئاراملىق

بولۇپ باقمىغانلىقى، قەدەمدە بىر پىشكەللىك كېلىپ، تۇرمۇشىنى ئۆرە - تۆپە قىلىۋەتكەنلىكىنى پىشانىسىگە ئۇستۈرۈپ تۇرۇشىنى ئۇنۇتمىدى. ھەمراگۈلگە سەمەتنىڭ ۋەقەگە يولۇقۇشى ئاز كەلگەندەك، ئۇستى - ئۇستىلەپ بولۇنىۋاتقان تاپا - تەنە، ھاقارەت، ئىزا - ئاھانەتلەر ئۇنىڭ ئىچ - باغرىنى ئۆتمىتۆشۈك قىلىۋېتىپ بارماقتا ئىدى. ئۇ ھەر نامىزىدا ئاللادىن سەمەتنىڭ سالامەتلىكىنىڭ تېزراق ئەسلىگە كېلىشىنى، قېيىنئانىسى ۋە قېيىنئاكىسىغا ئىنساپ - ھىدايەت ئاتا قىلىشىنى تىلەپ ئۆزۈندىن - ئۆزۈنغا دۇئا قىلىپ يىغلاپ كېتەتتى. لېكىن، تەقدىر ئۇنىڭغا ئاتا قىلىۋاتقان بۇ ئىلتىپاتلار ھېچ تۈگەيدىغاندەك ئەمەس ئىدى.

دوختۇرخانا بالىنىست ياتىقى، سەمەت ئاپئاق يوتقانغا يۆگىنىپ خىيال سۈرگىنىچە ئۆگدىسىغا ياتاتتى. ئۇنىڭ ئوڭ پۇتى يوتىسىدىن سۇنغان بولۇپ، خېلى بىر مەزگىلگىچە ئارام ئالمىسا، كۆتۈنمىسە بولمايتتى. يەنە ئون كۈندىن كېيىن قايتۇرۇپ كېتىلىپ، قالغان كۆتۈنۈشىنى ئۆيدە قىلماقچى ئىدى. سۇنۇقنىڭ ئەسلىگە كېلىشىگە خېلى ئۇزۇن ۋاقىت كېتىدىغان بولغاچقا چوقۇم بىر مەزگىل ياخشى ئارام ئېلىپ، سۇنغان يەرنىڭ ئوبدان ساقىيىشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك ئىدى. سەمەت دوختۇرخانىدا ياتقان مەزگىلدە، بۇرۇنلاردا بىر قانداق ئىشسى چىقسا ئانچە ئېرەنشىپ كەتمەيدىغان ئاكىسى قادىر ھەمىشە ئۇنى

يوقلاپ، ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇردى. نېمىگە ئېھتىياجى بارلىقى سوراپ، كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇپ، تەسەللىي بەردى. ئۇ ھەمراگۈلگىمۇ ئالاھىدە يېقىنچىلىق قىلىپ، سەمەتنى يوقلاپ كەلسىلا ئۇنىڭغىمۇ قۇۋۋەتلىك تاماق، كەمپۈت، ئالما ـ نەشپۈت قاتارلىق نەرسىلەرنى ئالغاچ كېلىدىغان، تېخى ئۇنىڭغا سەزدۈرمەي يانچۇقىغا پۇل سېلىپ قويىدىغان بولۇۋالدى. سەمەت بۇلارنى قېرىنداشلىق مېھرىدىن، كىچىكىپ بولسىمۇ يەتكۈزۈلگەن تۇغقانچىلىق ۋەجىدىن دەپلا بىلەتتى. بىراق، ئۇ زىمىڭ قىلىۋاتقانلىرىنىڭ كەينىگە نېمە سۈيقەست يوشۇرۇنغانلىقى ھەمراگۈلگە ئايان ئىدى.

بىر كۈنى سەمەتنىڭ كۆڭلىكنى يۇيۇش ئۈچۈن سۇخانىغا ماڭغان ھەمراگۈل ئارقىسىدىنلا سوغدىشىپ چىققان قادىرغا قاراپ غەزەپ بىلەن ئالايدى. قادىر ئۆزىگە يەۋەتكۈدەك ئۆچمەنلىك بىلەن ئالىيىپ تۇرغان ھەمراگۈلنىڭ كۆزلىرىگە بىزەڭلىك بىلەن تىكىلدى:

ـ نېمانچە سەت قارايسىز ئادەمگە؟ يولۋاسقا ئوخشامدىكەنمەن؟

ـ يولۋاس بولسىمۇ سىزدىن ياخشىراق بولار ئىدى ـ دېدى ھەمراگۈل زەردە بىلەن ـ ھېچبولمىسا، سىزدەك ئىنىسىنىڭ خوتۇنىغا ساقال تاشلاپ يۈرمەس ئىدى...

ـ بىرەر يولۋا سنى ئىند ىسنىڭ ئايالنى ياخ شى كۆرۈپ تۇرۇپ، يەنە ئۇنىڭ گەپلىرىدىن قورقۇپ پەيلىدىن يېنىپتۇ، دەپ ئاڭلىغانمىدىڭىز؟

ـ ئىزامۇ تارتمايدىغان ئادەمكەنسىز! مۇشۇ گەپلەرنى ماڭا قايسى يۈزىڭىز بىلەن دەۋاتىسىز؟ ئىست خۇدايىم، نەچچە ۋاقتتىن بىرى <<ئاكا>> دەپ ئاتاپ يۈرگىنىمنىڭمۇ يۈز ـ خاتىرىسى بولمىسا، سىزنىمۇ ئادەم دېگىلى بولامدۇ؟! ھېچنىمىدىن باشقا، مەن بىلەن بىر ياستۇقتا باش قويۇپ كېلىۋاتقان ھەم بۇنىڭدىن كېيىنمۇ بىر ياستۇقتا باش قويىدىغان كىشى سىزنىڭ ئىنىڭىز ئەمەسمۇ؟...

ھەمراگۈل بوغۇلۇپ گېپىنىڭ ئاخىرىنى قىلالمىدى. قادىر غا يەنە نۇرغۇن گەپلەرنى قىلغۇسى بار ئىدى، نېمىشقىكىن، يۈرىكى سىقىلىپ بىئارام بولۇپ كەتتى. سۇخانىغا كىرىپ چىقىۋاتقانلار ئۇلارنىڭ ھازىرلا ئۇرۇشۇپ كېتىدىغانلىقىنى پەيلىگە تەئەججۈپ بىلەن قاراپ ـ قاراپ قويۇپ چىقىپ كېتىشەتتى. قايسى بىرلىرى ئىشىك يېنىدا تۇرۇپ تىڭشاپ باققاندەكمۇ قىلاتتى.

ـ نېمە ئۇ نداق ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ خانىمىدەك بىر گەپلەرنى قىلىپ ما ڭا دەرس ئۆتۈپ كەتتىڭىز؟ ـ دېدى قادىر قېتىغا ئالماي، ئاندىن ھەمراگۈلگە يېقىنراق سۈرۈلدى ـ بولدى، تولا جاھىللىق قىلماڭ. ئاكا دېمىسىڭىز جېنىم دەرسىز، ئىشقىلىپ ھامان شۇنداق بولىدۇ...

ھەمراگۈل قادىرنى قوپال سىلكىپلا ئىتتىرىۋېتىپ يولنى بوشاتتى ۋە قولىدىكى كۆڭلەكنى مىجىقلىغان پېتى دوختۇرخانا گۈللۈكىگە قاراپ ئۇچقاندەك يۈگۈردى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى خورلۇق تۇيغۇسى، نۇمۇس ئوتلىرى ئۆرتەۋاتقان ئەلەملىك قەلبىگە داۋا تېپىشى ھەقىيقەتەن تەس ئىدى. ئۇ گۈللۈككە كېلىپ خالىيراق بىر ئورۇننى تېپىپ ئولتۇردى. سەمەتنىڭ تەر دە ستىدىن قېتىر شىما بولۇپ كەتكەن، دوا ـ ئوكۇل بىلەن تەرنىڭ پۇرىقى بىرلىشىپ بىرخىل قاڭسىق پۇراق چىقىرىپ تۇرىدىغان كۆڭلىكىنى ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا چىڭ چىشلىدى ۋە ئۆكسۈپ ـ ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتى...

سەمەت ئۆيگە قايتۇرۇپ كېلىنىپ، ئۆيدىكىلەرنىڭ ياخشى كۈتۈشى ھەم ئۆزىنىڭ داۋالاش، پەرۋىش ئىشلىرىغا ياخشى ماسلىشىپ بېرىشى بىلەن، پەرەز قىلغاندىكىدىن تېز ئەسلىگە كەلدى. لېكىن، ساقايغاندىن كېيىنكى تۇنجى قېتىملىق سالامەتلىك تەكشۈرۈش نەتىجىسى چىققاندا، ئۇنىڭ بېشىدا چاقماق چېقىلغاندەك بولدى. مەسئۇل دوختۇر سەمەتنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن بالىلىق بولالمايدىغانلىقى، داۋالاش ۋە باشقا چارىلەرنىڭمۇ ئۈنۈم بېرىشى مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئېيتقاندا، پۈتۈن ئالەم پىرقىراپ، يۈرىكىنى تۈمەنمىڭ قۇرت ـ قوڭغۇزلار يەۋاتقاندەك ئاغرىپ كەتتى.

ـ تۇرمۇشتىكى بەزى ئىشلارغا تەسىرى بولمايدۇ، پەقەتلا بالا يۈزى كۆرەلمەيسىز، باشتا دەپ قويغىنىم ياخشى، ئىدىيىڭىزدە تەييارلىق بولسۇن ـ دېگەن ئىدى دوختۇر ئۈزۈلمەك نۇرسىز كۆزلىرىگە ئىچ ئاغرىتىش نەزەرى بىلەن قاراپ. پەقەت شۇ سۆزلا سەمەتنىڭ ئېسىدە ناھايىتى ئېنىق ساقلىنىپ قالغان بولۇپ، ھەرۋاقىت قۇلاق تۈۋىدە جاراڭلاپ، يۈرىكىنى ئاغرىتىپ تۇراتتى.

كۆنلەر بىر خىل ئۆتمەكتە ئىدى. سەمەت دەردىنى ئۆزى بىلىپ، ھەممە ئەلىمىنى ئىچىگە يۇتۇپ، دوختۇر يەتكۈزگەن شۇم خەۋەرنى ھېچكىمگە ئېيتماسلىق قارارىغا كەلدى. ھەتتا ھەمراگۈلدىنمۇ سىر تۇتۇپ، ئۇنىڭ يېنىدىن كەتمەسلىكى ئۈچۈن بۇ ئىشنى مەڭگۈلۈك مەخپىيەتلىك بىلىپ، قەلبىگە كۆمۈۋېتىش نىيىتىدە دىئاگنوز قەغىزىنى يىرتىپ پارچە ـ پارچە قىلىۋەتتى. لېكىن، يۈرىكىدىكى ئورنىنى تولدۇرۇپ بولالماس ئازاپلىرى ئۇنى بىردەممۇ تىنچ قويمايتتى. ئۇ ئويلايتتى؛ ھېچبولمىغاندا ھەمراگۈلنىڭ بويىدىن ئاجراپ كەتمىگەن بولسا، شۇنى بولسىمۇ ساق ـ سالامەت تۇغۇپ بەرگەن بولسا...

«گۇمان ئىماننى قاچۇرۇپتۇ» دېگەندەك، ئويلاپ شۇ يەرگە يەتكەندە ئۇنىڭ غەزەپ نىشانى ھەمراگۈل بولۇپ قالدى. سەمەتنىڭ ھازىرقى چۈشەنچىسىدە ھەمراگۈل راستىنلا ئانىسى ئېيتقاندەك نەس باسقان شۇمبۇيا، شور پېشانە قىز ئىدى، شۇنداقلا، ئۇنىڭ بۇ ئۆيگە ئايغى

ياراشــــمىدى. ئۇ كىرگەندىن بىرى بۇ ئۆيدە جىدەل ـ مــاجرا، پىشـــــكەللىــك، ســــورۇقچىلىق تۈگىگىنى يوق، ئەكسىنچە كۆڭۈلسىزلىك ئاۋۇپ بېرىۋاتاتتى.

ئۆزى چىن كۆڭلىدىن ياخشـــى كۆرۈپ، ھېچنېمىگە پەرۋا قىلماي، ھەتتا ئاتا ـ ئانىســـىنىڭ نارازى بولۇشـــى بىلەن ھېســـاپلاشـــماي، ئۇلارنى زار ـ زار قاخشــتىپ تۇرۇپ توي قىلغان خوتۇنىنىڭ بۇ قەدەر يارامســـــىزلىقى، ئۆي ئىچىگە تۈگىمەس پىشـــــكەللىك باشـــــلاپ كەلگىنىنى ئاز دەپ، قورســـىقىدىكى بالىنىمۇ ئامان ـ ئېســــەن ســـــاقلاپ قالالمىغانلىقىغا غەزەپلەندى. بىراق، ئەمدى بولغاندا ئۆزىنى ۋە ئۆزگىنى ئەيىپلەشنىڭ نېمە پايدىسى بار؟ ئۆتكەن ئىشـــنى كەينىگە قايتۇرغىلى بولمىغاندەك، ئۇنى ئەيىپلەپ، ئۇرۇپ ئۆلتۈرىۋەتكەن تەقــدىردىمۇ ئىشـــلار ئەســـلىگە كەلمەيتتى.

*　　*　　*　　*　　*

ئىشلار شۇ يوسۇندا داۋاملىشىۋەردى. ئارىدىن ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتتى. ئىككى قېتىم خامان ئېلىنىپ، ئىككى قىش ئۇزۇتۇپ قويۇلدى. ھەمراگۈل ئېغىر ئاياق بولمىغانســـرى ئۆيدىكىلەرنىڭ ئۇنىڭغا بولغان مۇئامىلىســـى بارغانســـرى ئوساللىشىپ، قېيىنئانىسى نېمە دېسە شۇ بولىدىغان بولۇپ

قالدى. بۇنداق چاغلاردا سەمەتنىڭ بېشى چۇشۇپ كېتەتتى، كۆڭلىدە ھەمراگۇلگە ئۇۋال بولىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ چىش يىرىپ بىر نېمە دېيەلمەي بۇرۇختۇم بولاتتى، ئىچى پۇشاتتى. ھەمراگۇلمۇ ئۆزىدە ھېچقانداق ئالامەت كۆرۈلمەي، كۇنلەرنىڭ بىر ئىزدا ئۆتۈۋاتقانلىقىدىن كۆڭلى يېرىم ئىدى. ئەمما ئۇ قۇرساق كۆتۈرمىگەنلىكىنى «ئەمدى ھامىلدار بولالمايدىغان ئوخشايمەن» دەپ ئويلاپ ئۆزىگە ئېلىپ يۈردى. سەمەت باشتىلا كۆڭلىگە پۈككەن، ئەر كىشىنىڭ يۈزىگە سەت بولىدىغان باللىق بولالماسلىقتەك بۇنداق ئەيىپنى ئۆزى پاش قىلىپ ئوتتۇرىغا ئېلىپ چىقىش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. بىر ئۆمۈر يۇ شۇرۇپ، پەرزەنت داغىدا ئۆرتىنىشكە رازى ئىدىكى، ئەل - مەھەللە ئالدىدا «بالا تاپالمايدىغان» دېگەن نامنى ئېلىپ يا شا شقا ھەرگىزمۇ كۆڭلى ئۇنمايتتى. سەھرا يېرى دېگەندە بۇنداق ئىشلارنى يۇشۇرغىلى بولمايتتى. قانچە يۇشۇرغان بىلەنمۇ پاختا ئىچىدە نىجاسەت ساقلىغاندەك، ھامان بىر كۇنى ئاشكارا بولۇپ قالاتتى. ھەممىدىن يامىنى، ئەگەر بۇ ئىش ئاشكارىلانسا ئۆزى بىلەن بىللە بىر ئۆمۈر ئەۋلادسىز ياشاشقا ھەمراگۇل ئۇنامدۇ؟ ياق، بۇ مۇمكىن ئەمەس. يەنە كېلىپ، ھەمراگۇل سەمەتكە ئۆز مەيلى بىلەن ئەمەس، بەلكى مەجبۇرەن ياتلىق قىلىنغان. مۇشۇ ئىشلار ھەمراگۇلنىڭ ئەمدى بولغاندا سەمەتنى

تاشلاپ كېتىشكە يېتەرلىك سەۋەپ بولالايدۇ، شۇڭا، ئالدىراپ قارامىلىق قىلىشقا بولمايتتى.

سايدۆڭ دەپ ئاتىلىدىغان بۇ يېزىدا ھەر پەيشەنبە كۈنى بازار بولاتتى. يېزا دېھقانلىرى بۇ كۈندە خۇددى يېزىلىق ھۆكۈمەتتىن تەشكىللىگەندەكلا ھەممىسى بازارغا ئاقاتتى. چوڭ - كىچىك، ئۇلۇغ - ئۇششاق بارلىق يېزا ئەھلى ئايەملىك، توي - تۆكۈنلۈك كىيىملىرىنى كىيىپ ياسىنىشىپ، بازار ئويىنغىلى چىقاتتى. بۇ كۈندە مەھەللە - كويلار چۆلدەرەپ، ئىنسى - جىن يوقتەك تۇيغۇ بېرەتتى. ھەممە ئىشلار قولۇپلاقلىق بولۇپ، ئىشكى ئېتىلمىگەن ئۆيلەر ئاندا - ساندا ئۇچراپ قالاتتى. ئوچۇق ئىشىكلەر بولسىمۇ، بۇ ئۆيدە بىرەر ئىش بىلەن قېپ قالغان بىرەر - ئىككى ئادەملا بار بولۇپ، قالغانلار بازارغا كەتكەن بولۇپ چىقاتتى. ئەمما، ھەمراگۈلنىڭ بازارغا بېرىشى چەكلەنگەن، ئۆيدىكى باشقىلار بازاردىن كەلگىچە قوي - كالىلارغا يەم، سۇ بېرىپ، ئۆيگە قاراپ تۇرۇش، ئۇلارنىڭ كېلىدىغان ۋاقتىغا ئۈلگۈرتۈپ تاماق پىشۇرۇپ بولۇش ۋەزىپىسى بىلەن ئۆي قاراۋۇللىقىغا قالدۇرۇلاتتى. ئۇ توي قىلغاندىن ھازىرغا قەدەر پەقەت ساناقلىق قېتىملا بازارغا باردى. بارغاندىمۇ قېيىنئانىسى بۇيرۇغان سودىلىقنى پۈتتۈرۈپ، ھېچيەردە توختىماي، ئۇدۇل ئۆي تەرەپكە يول ئالدى. ئۇ بازارغا بېرىشتىن ئۆيدە قېلىشنى بەكرەك خالايتتى. چۈنكى، ئۆيدە ئۇنىڭ بىللە يەنە

يالغۇزلۇق، خىيال سۈرگۈدەك، ئۆزىنىڭ بەزى ئۇششاق ئىشلىرىنى قىلىۋالغۇدەك ۋاقىتمۇ بىللە قالاتتى. بىراق ھەر دائىم بىر سايە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يۈرگەندەك بىئارام بولاتتى. چۈنكى، يوچۇن بىر جۈپ كۆز ھەمىشە ئۇنىڭغا تىكىلىپلا تۇراتتى.

ھەمراگۈل ئۆيدىكىلەرنى يولغا سېلىۋېتىپ، چوڭ چۆگۈندە سۇ قاينىتاتتى، ئاندىن دەرۋازىنى ھەم ھوجرا ئۆينىڭ ئىشىكىنى ئىچىدىن تاقىۋېتىپ، ھوجرا ئۆينىڭ ئىچىگە جايلاشقان، ئۇلار مۇنچا قىلىپ ئىشلىتىۋاتقان كىچىككىنە قازناق ئۆيگە كىرىپ، يەرگە چوڭ داسنى قويدى. قازناق ئۆينىڭ ئىشىكىنى يېرىم يېپىپ قويۇپ، ئىككى تال قىلىپ ئۆرۈلگەن چاچلىرىنى چۇۋۇدى. سۇ قاينىتىلغان چۆگۈننى ۋە يەنە بىر چوڭ چۆگۈندە سوغۇق سۇ ئەكىلىپ، داسنىڭ يېنىغا جايلاشتۇردى. ئارقىدىن كىيىملىرىنى ئالدىرىماي سېلىپ، يالاڭ پۇتلىرى بىلەن داس ئىچىگە دەسسەپ تۇرۇشىغا تاشقارقى ئۆينىڭ ئىشىكى زەرپ بىلەن تېپىلدى، ئاندىن ئىلغۇچ شاراققىدە ئاجراپ ئىشىك ئېچىلدى، ئارقىدىن ئۆيگە كۆزلىرىدىن شەھۋەت ئوتلىرىنى ياندۇرۇپ قادىر كىرىپ كەلدى. ھەمراگۈل قورققىنىدىن قىرىدە چىرقىراپ، كىيىملىرىنى كىيىشكىمۇ ئۈلگۈرمەي داس ئىچىدە تۈگۈلۈپ ئولتۇرۇپ، كۆكسىنى قوللىرى بىلەن توسۇۋالدى. پۇت ـ قوللىرىدا جان قالمىغان ھەمراگۈل غال ـ غال تىترەيتتى.

- مەن ساڭا نېمە دېگەن تۇمۇچۇقۇم؟ ھامان بولىدۇ دېمىدىمىمۇ؟ ماقۇل دېسەڭمۇ، ياق دېسەڭمۇ، بەربىر خالايدىغىنىمنى قىلىمەن. قېنى، يامان بولساڭ ئەمدى قولۇمدىن بىر قېچىپ قۇتۇلۇپ باق!

قادىر سەت ھىجىيىپ كەلگىنىچە قورقۇنچتىن زوۋۋانى تۇتۇلۇپ، داس ئىچىدە دۈگدەرەپ ئولتۇرغان ھەمراگۈلنىڭ چاچلىرىنى سىلىدى، ئاندىن چېچىنى قامالاپ تۇتۇپ بويىنىنى قايرىپ ئۆزىگە قاراتتى:

- ئەمدىغۇ رايىمغا باقارسەن؟

- ئۇنداق قىلماڭ ئاكا... - دېدى ھەمراگۈل تىترەپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى نومۇس ۋە قورقۇنچ ئىلكىدە كۆيەتتى - مەن دېگەن ئىنىڭىزنىڭ ئايالى، گۇناھ بولىدۇ، مېنى بولغىماڭ ئۆتۈنۈپ قالاي. مۇشۇ ئىشتىن باشقا نېمە دېسىڭىز شۇنى قىلاي. خۇدادىن قورقۇڭ جېنىم ئاكا، ھۆ ھۆ ھۆ...

- جېنىم دېگىنىڭ يامان تاتلىق ئاڭلاندى، ئاخىرىدىكى ئاكا دېگەن گەپنى قىلمىساڭ ئۆلۈپ قالارسەنمۇ؟

قادىر ھېچ يۈم شايىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ھەمراگۈل ئۇنىڭغا جىمىكى چىرايلىق گەپلەرنى قىلىپ يالۋۇرۇپ باقتى. بىراق، يۈرىكى پە سكە شىلىك ۋە سۆە سىسى بىلەن تولۇپ كەتكەن بۇ ئادەمىي ھايۋان ئۇنىڭ ئۆتۈنۈشلىرىگە، نالە - پەريادلىرىغا پەرۋا قىلمىدى:

- نېمە يول قويغاننى بىلمەيسەن؟ ئىشىكنى بۇزۇپ كىرىشكە جۈرئەت قىلغان ئادەم سەندىن ماقۇللۇق ئېلىپ ئولتۇرامتىم؟ ساڭا گەپ قىلىۋاتقىنىمغا ھېلىمۇ ئىككى يىلدىن ئاشتى، سەندىن باشقىسى بولىدىغان بولسا ئاللىدىمغا ئۆزى كۆچۈكلىنىپ كېلىپ بولاتتى، بىلىۋاتامسەن؟ ئۆزى خالىغاندا بولسۇن دەپ رايىڭغا قويسام ئۆزۈڭچە ماڭا كۆچى يەتمەيدۇ دەپ قالدىڭمۇ؟ خالىمىساڭمۇ بەربىر مەقسىتىمگە يېتەلەيمەن. مېنى مەجبۇرلىماي ياخشىلىقچە ئۆزۈڭ ماقۇل دە!

- ياق دېدىم، ياق... ئۇنىڭدىن كۆرە مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭ...

- ئەمىسە ئۆزۈڭنىڭ جاھىللىقىدىن كۆر، سەن بۇگۈن مېنىڭكى ھەمرا...

قادىر ھەمراگۇلنى خۇددى ئەسكى يوتقاننى كۆتۈرگەندەك دەس كۆتۈرۈپ داستىن ئالدى ۋە تاشقارقى ئۆيگە ئېلىپ چىقىپ سۇپىدىكى گىلەم ئۈستىگە ئاتتى. ھەمراگۇل ئاندىن تۇغما ھالەتتە گىلەم ئۈستىگە گۈسسىدە چۈشتى، ئۇ چاقچاقلىق بىلەن قولىنى سوزۇپ، يىغىپ قويۇلغان يوتقان - كۆرپە ئۈستىگە تاشلاپ قويۇلغان نەچچە قۇر كىيىم ئىچىدىن بىرسىنى تارتىپلا ئالدى - دە، كۆكسىگە باسقىنچە تالاغا قاچماقچى بولدى. ئاڭغىچە قادىر يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۇنىڭ قوللىرىنى قايرىپ

مەيدىسىدىكى كىيىمنى تارتىۋالدى، ئاندىن ئۇنى پۇرلاپ تاشلىۋېتىپ، ھەمراگۈلنى قۇچاقلىۋالدى. ئۆي ئىچىنى ھەمراگۈلنىڭ داد - پەريادى، نالە - زارلىق يىغىسى بىر ئالدى.

- ئادەم بارمۇ!؟ قۇتقۇزۇڭلار!... ئۆتۈنۈپ قالاي مېنى قۇتقۇزىۋېلىڭلار!...

- ساراڭ بولما ھەمرا - دېدى قادىر ھاسىراپ تۇرۇپ. ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قىزىللىق تىقىلغان بولۇپ، يۈرىكى ئىنسانلىق ھىسسىياتىنى، نۇمۇس تۇيغۇلىرىنى، بىر ناتىۋاننىڭ دەردلىك نالىسىنىڭ سەۋەبىنى چۈشىنەر ئەمەس ئىدى - بۈگۈن دېگەن بازار كۈنى، ۋارقىراپ، كارنىيىڭ يىرتىلىپ كەتسىمۇ ئاۋازىڭنى ئاڭلايدىغانغا بىر كىم چىقمايدۇ. سەن بىلمەمسەن؟ مەھەللىدىكى ھەممىلەيلەن بازارغا كەتتى، سېنى كىممۇ قۇتقۇزار؟ ھازىر دېگەن دۇنيا ئىككىمىزنىڭ...

- ھۇ ھايۋان... ياق... ئۇنداق قىلما... ئاللاھىم، مۇنداق كۈننى كۆرسەتكىچە بۇ جېنىمنى ئالساڭچۇ ...

ھەمراگۈلنىڭ ئاخىرقى نىداسى تام - تورۇسلاردىن ئېشىپ ھاۋاغا سىڭىپ كەتتى...

بازاردىن قايتىپ كەلگەنلەر تەييار تاماق تاماسىدا قۇرساقلىرى ئاچ يانغان ئىدى. بىراق ئۆي ئىچى جىمجىت، قازان بېشى بوشلا، ئوچاقتا ئوت قالانغاندەك قىلمايتتى.

ھەمراگۈلمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئۇ شــــۇ يوق بولغانچە، تاكى كەچ ســـــائەت توققۇزغىچە خەۋىرى بولمىدى. ئۇلار شــــۇ ۋاقىتقىچە ساقلاپ بىقىپ يەنىلا خەۋەر بولمىغاندىن كېيىن، ســەمەت، قادىر، قادىرنىڭ ئايالى ئايىمنىسا ۋە چوڭ ئوغلى مەمەتجانلارئۇنى ئىزدەپ كىرمىگەن ئويمان، چىقمىغان دۆڭ قالمىدى. ئەمما ھەمراگۈل خۇددى يەر يۇتۇپ كەتكەندەكلا ھېچيەردە يوق ئىــدى. دادىســـــنىــڭ ئۆيگە ئىزدەپ بېرىشــــقىنىدا، بىچارە دادا يۈرىكىنى مۇجۇپ يۇم ـ يۇم يىغلاپ، كوچىمۇ ـ كوچــا يۈرۈپ قىزىنى ئىزدەشـــكە باشـــلىدى. مېھرىگۈلخان گەرچە ھەمراگۈلگە ھەرقانچە ئۆچ بولسىمۇ، لېكىن بۈگۈن نېمىشقىدۇر يۈرىكى ئاغدى. قىزنىڭ گۆدەك ۋە مەســــۇم چىرايى، ئۆزىگە بىر چارىلەرچە قاراپ كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ تۇرۇشـــــلىرى كۆز ئالدىغا كېلىپ، بىردىنلا دېمىغى ئېچىشىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىغا يىغا ياماشتى. ھەمراگۈل ياتلىق بولۇپ كەتكەن نەچچە يىلدىن بۇيان يالغۇزلۇق ئۇنى ئوبدانلا ئىزىپ، ئۆي ئىشـــلىرى خېلىلا ھالسىرىتىپ قويغان ئىدى. گەر چە ھەمراگۈل پۇرســـەت چىقرالىســـلا كېلىپ ياردەملىشـــىپ تۇرىۋاتقان بولســـىمۇ، ياندا داۋاملىق بار بىلەن ئاندا ـ ســـاندا بارنىڭ پەرقى باشــقا ئىدى. ھەمراگۈلنىڭ قەدرى ئۆتۈلگەنســرى بۇ تاش يۈرەك ئۆگەي ئانىنىڭ قەلبىدىكى مۇز ئاســـتا ـ ئاســـتا ئېرىشـــكە باشـــلىغان ئىدى. ئۆگەي ئانىنىڭ كۆڭلىدىن قىزنىڭ نەچچە قېتىم يامانلاپ كەلســە دۈشــكەلەپ تۇرۇپ

ئاپىرىپ قويغانلىرى، «ئاجرىشىپ كېتىمەن» دېسە، «بۇ ئۆيگە قايتىپ كېلمەن دەپ خام - خىيال قىلما» دەپ قورقۇتقانلىرى بىر - بىر ئۆتۈشكە باشلىدى. ئەگەر دەردكە چىدىماي ھېچكىم يوق ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ قېچىپ كەتكەن بولسىچۇ؟ كۆڭلىنى ئاغرىتماسلىققا ۋەدە بېرىپ قەلبىنى ئىللىتقان ئاللىكىملەرنىڭ كەينىدىن يىراقلارغا كەتكەن بولسىچۇ؟ ياكى بۇ دۇنياغا خوش ئېيتىپ بولغان بولسا...

ئۇ قورقتى، ھەمراگۈلنىڭ ئاجرىشىش ئۈچۈن، ھازىرقى ئازابلىق تۇرمۇشىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن راستىنلا شۇنداق يوللارغا مېڭىپ قالغان بولۇش ئېھتىماللىقىنى نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايدىغانلىقى ئۇنىڭ كاللىسىدىن نېرى بولمىدى.

بۈگۈن ھەممە بىسەرەمجان ئىدى. بىرلىرى ھەمراگۈلنىڭ ياش جېنىدىن، ھاياتىدىن ئەنسىرىسە، يەنە بىرلىرى يۈرەك پارىسىنىڭ غەم - قايغۇ، ئازاب - ئوقۇبەتلەردە يۈركى ئېزىلىپ، چىدىغۇچىلىكى قالمىغاندا بارسا كەلمەس يولنى تاللاپ قالغان بولۇش ئېھتىماللىقىدىن ۋايىم يەيتتى. بىرلىرى بۇ بىچارە قىزنى ھاياتتا ھېچقانداق خۇشلۇق كۆرمەي، ئەلەملەرگە، زۇلۇملارغا چىدىماي ئۆزىنى قۇتقۇزۇش يولىنى تاللىغاندۇ دەپ ئويلىسا، يەنە بىرلىرى قىلغان - ئەتكەنلىرىنىڭ ئاشكارىلىنىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ يۈركى

سۇ ئىدى. قادىر سەمەتلەرنىڭ ھوجرىسىدىن چىقىپ كېتىدىغان چاغدا چاچلىرى چۇۋۇلۇپ، سۇپىدىكى كىگىز ئۈستىدە ئانىدىن تۇغما ھالەتتە ئۆلۈكتەك سوزۇلۇپ ياتقان، چىرايىدا قان دىدارى قالمىغان ھەمراگۈلگە دېگەن گەپلىرىنى ئەسلىدى:

- بولغۇلۇق بولدى ھەمرا، ئەمدى بېشىڭنى تاشقا ئۇرساڭمۇ بىكار. تولا ساراڭلىق قىلماي گېپىمگە كۆن. ياخشى - يامان كۈنلەردە يار - يۆلەك بولۇشۇپ ئۆتىمىز. سەن بۇ ئۆيدە سەمەتكە خوتۇن بولۇۋېرىسەن، مەنمۇ ئايىمنىساننىڭ ئېرى بولۇۋېرىمەن. سەن بىركىمگە تىنمىساڭلا، بۇ ئىشنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. ئەگەر بىركىمگە دەپلا قويىدىغان بولساڭ، سەمەتنى بوغۇزلاپ، مۇشۇ ھوجرا ئۆيۈڭنىڭ تېگىنى كولاپ كۆمۈۋېتىمەن. مېنىڭچە چۈشىنىپ قالدىڭ، مەن قىلىمەن دېگىنىمنى زادى قىلىدىغان ئادەم. ئىشقىلىپ ئۆزۈڭگە ھېزى بول! بۈگۈندىن باشلاپ سەمەتنىڭ جېنىمۇ سېنىڭ ئالقىنىڭدا!...

- نېمىگە يىغلايسەن؟ ئادەم ئۆلمىدىغۇ بۇ يەردە؟! ئۈنچىلىك قىلىپ كەتكۈدەك ئىشمۇ يوق ئەسلىدە، سەن ئۆزۈڭ شۇنداق مۇرەككەپلەشتۈرىۋالدىكەنسەن...

- يوقال زىدى پەس ھايۋان!... سېنى كۆرەر كۆزۈم يوق، چىق بۇ ئۆيدىن... ھۆ ھۆ ھۆ... ئىت ئۆلۈمىدە ئۆلەرسەن ئىلاھىم!...

ـ ئوهوي... تىللاشــــقىلا يارالغانمىدىڭ گۈزىلىم؟ نېمانچە تاتلىق ھە خۇيلىرىڭ؟ ـ قادىر شۇنداق دېگىنىچە كېلىپ، يەنە ھەمراگۈلنىڭ چاچلىرىنى قامالاپ تۇتۇپ، بويىنىنى قايرىپ تۇرۇپ ئۆزىگە قاراتتى ـ يەنە بىر دەپ قوياي، سەمەتنى ئۇزۇنراق ياشىسۇن دېسەڭ ياخشىلىقچە مەن دېگەندەك قىل. ئەگەر ســەمەت ئۆلســە قاتىلى ســەن بولۇپ، تۈرمىدە يېتىشــــىڭ مۇمكىن جېنىم. ئۇنچىلىك ئىشــلار ئەلۋەتتە قولۇمدىن كېلىدۇ. شــۇڭا، ئاغزىڭنى چىڭ تۇت!

قادىر ھەمراگۈلنى تۈرتۈپ ئىتتىرىۋەتكەندىن كېيىن، ســالماق قەدەم تاشــلاپ ھوجرا ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. ئۇ چىقىپ كېتىۋېتىپ ھەمراگۈلنىڭ ئۈن ســېلىپ يىغلىغانلىقىنى ئاڭلىدى ۋە مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ ئۆز ھوجرىســىغا كىرىپ كەتتى...

ھەمراگۈلنىــڭ ھېچيەردە ئىز ـ دېرىكى بولمــىدى. ھەممەيلەن سارا سىمىگە چۈشكەن بولۇپ، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىشلار، ئۇھ سىنىشلار، كۆز يېشى قىلىشلاردىن ھېچبىر پايدا يوق ئىدى. <<قەدىرســـىزنىڭ قەدرى ئايرىلغاندا بىلىنەر>> دېگەندەك، ھەمراگۈل يوقاپ كېتىشـــــى بىلەن ھەممىنىــڭ كۆڭلى ئۇنىڭــدا بولــدى ۋە ئەنســـرىــدى. مېھرىگۈلخانمۇ ئۇنىڭغا بولغان ئۆچمەنلىكىنى ئۇنتۇپ، ئۇنى چىن قەلبىدىن سېغىنماقتا ۋە ئەنسىرىمەكتە ئىدى. تارام ـ

تارام ياش تۆكۈپ، ئاللاھتىن ئۇنىڭ تىنچ ـ ئامانلىقىنى تىلىدى، ھەم ئىلگىرى قىلغانلىرىغا پۇشايمان يېدى.

تۇيۇقسىز كالىلىسىغا كەلگەن بىر ئەقلىدىن مېھرىگۈلخانىنىڭ كۆزلىرى چاقنىدى. ئەندىكىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، بارىدىتاخۇنغا ۋە ئۆزىگە ئەلەڭلەپ قاراپ تۇرغان قۇدىلىرىغا قارىدى. ئۆگەي بولسىمۇ بەربىر ئانا ئەمەسمۇ!؟ ئانىلار باللارنىڭ ئەڭ ئېغىر كۈنىدە كىمنى ئويلايدىغانلىقىنى، كىمنىڭ يېنىدا بولۇشنى خالايدىغانلىقىنى، كىم بىلەن مۇڭدىششنى ئىستەيدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ.

دېگەندەك، مېھرىگۈلخانىنىڭ ئويلىغىنى راست چىقىپ قالدى. يېرىم كېچە بولغاندا سەمەت ۋە قادىرلار ھەمراگۈلنى مەرھۇم ئانىسى رىسالەتخانىنىڭ تۇپراق بېشىدا ھوشىدىن كېتىپ يېتىپ قالغان يېرىدىن تېپىپ، كۆتۈرۈپ ئېلىپ كەلدى. ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزلىرى ياش ۋە لاي بىلەن بولغانغان بولۇپ، قاپاقلىرى ئىششىپ، پۈتۈن بەدىنى مۇزلاپ كەتكەن ئىدى. قىش ۋاقتى، يەنە كېلىپ يېپىلغىلا كىيىنىۋالغان ھەمراگۈلنىڭ پۈتۈن ئەزايى سوغۇق دەستىدىن كۆكىرىپ، ئۇيۇشۇپ قالغان ئىدى. ئۇنى قايتۇرۇپ كەلگەندىن كېيىن ئۆي ئىچىدە يىغا ـ زارە باشلاندى. بىر تەرەپتە بارىتاخۇن ۋە مېھرىگۈلخانلار نالە قىلىپ يىغلىسا، يەنە بىر تەرەپتە سەمەت گاھ ئۆزىنى ئەيىپلەپ، گاھ ھەمراگۈلنىڭ ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇپ، توختىماي بىر

نىمىلەرنى دەيتتى. ئايىمنىسا بىلەن كىچىك قىز گۈلسۈم ئاللىقاچان يىغلاپ ئېتىپ كەتكەن بولۇپ، باغرى تاش، زالىم قېيىنئانىلا بار گۇناھنى ھەمراگۈلنىڭ ئۆزىگە قويۇپ، توختىماي ۋالاقلايتتى. يىغا - زارە، ۋاراڭ - چۇرۇڭ، ئۆرە - تۆپە ئاۋازلارنى ئاڭلاپ ئويغۇنۇپ كەتكەن خۇلۇم - خوشنىلار ھويلىغا يىغىلىشتى. ھەمراگۈلنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن ئۇلارمۇ تۇشمۇ - تۇشتىن ئىزدەشكەن، ئەمما ھېچكىم ئۇنى قەبرىستانلىقتا باردۇ دەپ ئويلىمىغان ئىدى. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇيقۇسى غالىپ كەلگەن خوشنىلار ئاللاھ نىسىپ قىلغان ئىشنىڭ يەنە ئاللاھنىڭ نىسىپ قىلىشى بىلەن ھەل بولىدىغانلىقىنى دېيىشىپ، ئۆيلىرىگە تارقاپ ئۇيقۇغا كەتكەن ئىدى. مانا ھازىر ھەممىسى ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن <<توۋا!>> دەپ ياقىلىرىنى تۇتۇشتى. بەزىلىرى كۆز يېشى قىلىشتى. بەزىلىرى سۆكۈتتە تۇرۇپ، ئۇنىڭ بارلىق ئىشلىرىنى، جۈملىدىن ئۆزلىرى تونۇغاندىن كېيىنكى ھاياتىنى كۆڭۈل ئېكرانلىرىدىن ئۆتكۈزمەكتە ئىدى. ھەممە ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتاتتى. ئۇنىڭ كىچىك تۇرۇپلا يېتىم قالغىنى، ئۆگەي ئانىنىڭ زۇلمى ئاستىدا يۈرىكى ئېزىلىپ چوڭ بولغىنى ئاز كېلىپ، قېيىنئانىسىنىڭ ئالدىدىمۇ خورلىنىپ يۈرۈپ ئاخىرى مۇشۇ ھالغا قالغانلىقىنى پەرەز قىلىشاتتى. لېكىن، بۇ ئىشنىڭ كەينىدە زادى نىمە سەۋەپ بارلىقىنى، نىمىشقا مۇنداق قورقۇنچلۇق ھەم كىشىنىڭ يۈرەك - باغرىنى

ئېزىدىغان ئىشـــنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. بۇ پەقەت ئاللاھقا ۋە قادىر بىلەن ھەمراگۈلنىڭ ئۆزىگىلا ئايان ئىدى.

يېرىم كېچە بولغىنىدا قارىماي، دوختۇر چاقىرىپ كېلىمەن دەپ موتىسكىلىتلىق چىقىپ كەتكەن سەمەت يېزا مەركىزىگە بېرىــپ، ئـاللىقـاچـان شـــىرىن ئۇيقۇســـىنى بـاشــــلىۋەتكەن دوختۇرنى يـاتقـان يېرىــدىن ئويغۇتۇپ، موتســـىكلىتنــىڭ كەينىگە مىنــدۈرۈپ ئېلــىپ كەلــدى. ئۆيدىكىلەر ھەمراگۈلنى نەچچە قات يوتقان بىلەن يۆگەپ، ئۆينى تونۇردەك ئىسسىتىپ ئولتۇرۇشقان ئىدى. ھەممىنىڭ ئۇزايىدا غەم، ھەممىنىڭ كۆزىدە ياش. پەقەت قېينئانىلار بۇنىڭدىن مۇســــتەســــنا. ئۇ خۇددى ھەمراگۈلنىڭ تىزراق ئۆلۈپ كېتىشىنى خالايدىغاندەك، ئۇنىڭ ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇپ، ھېلى پىشــــانە، بويۇنلىرىنى، قول - پۇتلىرىنى تۇتۇپ بېقىۋاتقان، ھېلى يۈرىكى، نەپســــىنى تىڭشــــاپ، مىدىرلىتىپ، چاقىرىپ بېقىۋاتقان ئايمىنســــاغا ۋە بىر ئىزدا تۇرالماي، توختىماي ئۇ ياق ـ بۇ ياققا مېڭىپ يۈرگەن قادىرغا زەردە بىلەن پات - پات قاراپ قويۇپ ئولتۇراتتى.

دوختۇر كېلىپ بىرەر قۇر تەكشۈرگەندىن كېيىن، ئۇنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىش كېرەكلىكىنى، سـوغۇقتا ئۈشـشـۈپ قالغانلىق ئېھتىمالى بولغاچقا سەل قاراشقا بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىدى. بىردەم چېكىســـــىنى ۋە ئالدىقانلىرىنى ئۇلاپ،

قوشۇق بىلان قايناقسۇ ئىچكۈزۈپ، بۇرۇن ئاستىنى چىمدىغاندىن كېيىن ھەمراگۈلنىڭ بارماقلىرى بوش مىدىرلاپ نەپسى تىنزلەشتى، ئاندىن ئاستا ـ ئاستا ھۇشىغا كەلدى. ئۇ نۇرسىز كۆزلىرىنى قىيا ئاچقىنىدا دادىسى باردىتاخۇن ئۇنىڭ تارىشىدەك بولۇپ قالغان قوللىرىنى ئالقىنى ئارىسىغا ئېلىپ بۇقۇلداپ يىغلىۋەتتى. ھەمراگۈل ئەتراپتىكىلەرگە ھەيرانلىق نەزەرى بىلەن تەپسىلىي قاراپ چىقتى. كۆزى قادىرغا چۈشۈش بىلەن ۋۇجۇدى غەزەپكە تولدى. خورلۇق، نومۇس دەستىدىن ئېزىلگەن يۈرىكىدىكى جاراھەت قاناپ كەتتى. ئۇ كۆزىنى ئېلىپ قېچىپ تامغا قارىۋالدى. لېكىن ھەر قانچە قىلسىمۇ ئۆزىنى تۇتالماي، دادىسىنىڭ قولىنى مەيدىسىگە تېگىپ ئىچ ـ ئىچىدىن تۆكۈلۈپ يىغلىدى.

ھويلىغا يىغىلغان خوشنىلار تارقىلىپ كەتكەن بولۇپ، تاڭ سۈزۈلەي دەپ قالغان ئىدى. كېچىدىن بىرى ھەمراگۈلنىڭ يېنىدىن بىر قەدەممۇ ئايرىلماي، ئۇنىڭ كۆزىگە قاراپ ئولتۇرغان سەمەت شۇ تاپتا ئىچ ـ ئىچىدىن تۈگىشىپ كېتىپ بارماقتا ئىدى.

ـ ھەمراگۈل، نېمىشقا ئۇنداق قىلدىڭ؟ زادى نېمە ئىش كۆڭلۈڭنى شۇنچە رەنجىتكەن ئىدى؟ قەبرىستانلىقتا يىغلاۋېتىپ ھوشۇڭدىن كېتىپسەن، بىرەر ئىش بولمىسا نېمىشقا شۇ يەرگە بېرىپ يىغلايسەن؟ بېشىڭغا نى ـ نى

ئېغىر كۆڭلەر كەلگەندىمۇ ئۇنداق قىلىپ باقمىغان ئىدىڭ، بۇ قېتىم نېمە ئىش ساڭا شۇنچە ئېغىر كەلدى؟

- . . .

- گەپ قىلساڭچۇ؟ كۆزۈڭنى ئېچىپ ماڭا بىر قارا، نېمە بولدۇڭ؟ ئۇنداق باغرىمنى ئەزمە ھەمرا، مەن چىدىمايدىكەنمەن. نېمە گەپ بولسا دەۋەرگىن، بىز ئەر - خوتۇنغۇ؟ دېيىشكىلى بولمايدىغان گېپىمىز يوق. نېمە ئويلىغان بولساڭ ماڭا دېسەڭ...

- ھېچنىمە بولمىدىم، شۇ... رەھمەتلىك ئانامنى سېغىنىپ قاپتىكەنمەن. شۇڭا دۇئا قىلىپ كېلەي دەپ تۇپراق بېشىغا بارغان. يىغلاپ ئولتۇرۇپ قاپتىمەن شۇ. كېيىنكى ئىشلار ئىسىمدە يوق.

ھەمراگۈلنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش قۇيۇلدى. ئاۋازى شۇنچىلىك زەئىپ ئىدىكى، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى قۇلاققا ئايلاندۇرغان سەمەت ئۇنىڭ گەپلىرىنى ناھايىتى زورۇقۇپ تۇرۇپ، تەستە ئاڭلىدى. ئۇ ئىچىگە يۇتۇپ پاتقۇزالمايۋاتقان ھەسرەتلىرىنى كۆز ياشلىرى بىلەن تۆكۈۋالماقچى بولغاندەك، ئىچ - ئىچىدىن ئۆرتىنىپ يىغلايتتى. مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، سەمەتكە << ئاجرىشىپ كېتەيلى>> دېگۈسى بار ئىدى. ئەمما، نېمىشقىكىن بۇ گەپنى ئېغىزىدىن چىقىرالمىدى. سەمەت ھەمراگۈلنىڭ تارتىۋاتقانلىرىنى،

چۈشــۈپ قالغان ھالىنى يىتىملىك ئازابى، ئېزىلىش ئەلىمى دەپ چۈشــەنـدى. بىراق قــادىر بولســـا ھەمراگۈلگە قىلغانلىرىنىڭ ئۇنىڭغا نېمىشـقا مۇنچە ئېغىر كەلگەنلىكىدىن ھەيران ئىدى.

بارىتاخۇن ســەھەرگە يېقىن بىردەم كۆزىنى يۇمۇۋېلىش ئۈچۈن، خۇدايىمنىڭ مۆمىنى ئەركەك قۇدىســىنىڭ قايتا ـ قايتا زورلىشــى بىلەن ئۇنىڭغا ياندىشــىپ ياتتى. لېكىن پەقەتلا ئۇخلىيالمىدى. ئۇ كۆزىنى يۇمۇپ، ســەمەت بىلەن ھەمراگۈلنىــڭ پــارىڭىغــا دىققىتىنى بېرىــپ يــاتــاتتى. ھەمراگۈلنى قەۋرىســتانلىقتىن قايتۇرۇپ كەلگەندە بوۋاي ـ مومايلارنىڭ ئۆيگە ئېلىپ كىرگەن، كېيىن شــۇ يەرگىلا ئورۇن ســېلىپ ياتقۇزغان بولغاچقا، تاڭ ئاتقاندا دوختۇرغا ئاپىرىمىز دېيىشــىپ، شــۇ يەردىلا ئارامىدا قويغان ئىدى. ھەمراگۈل ئېنىق بىر نەرســە دېمىگەندىن كېيىن، دادىســىمۇ ئۇنى يىتىملىك ئازابىدا مۇشــۇنداق ئىچىگە ئېلىپ كېتىپتۇ دەپ چۈشىنىپ، يۈرىكى مۇجۇلدى. سەمەت ئۇنىڭ يېنىدا ھېلى ئۇنى دەپ، ھېلى بۇنى دەپ گەپكە ســېلىــپ ئولتۇراتتى.

تاڭ ئاتتى. كەنت باشــلىقىنىڭ ئوغلىنى ماشــىنىســى بىلەن چاقىرتىپ كەلگەن ســەمەت ھەمراگۈلنى ئۆزۈم ماڭاي دېگىنىگە ئۇنىمای كۆتۈرۈپ چىقىپ، ئاۋايلاپ ماشــىنىغا چىقاردى. ئۆزۈم ماڭىمەن دېگىنى بىلەن ھەمراگۈلدە قەدەم

يۆتكىگۈدەك ماغدۇر قالمىغان ئىدى. ماشىنا يېرىم سائەتتەك يول يۈرۈپ يېزا يوللىرىنى، كەڭرى ئاسفالىت يوللارنى بېسىپ ئۆتكەندىن كېيىن، ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىغا كېلىپ توختىدى.

سەمەت، مېھرىگۈلخان، ئايىمنىسالارنىڭ ياخشى كۈتۈشى، دوختۇرلارنىڭ كۆڭۈل قويۇپ داۋالىشى بىلەن ھەمراگۈل تىزلا ياخشى بولۇپ كەتتى. بىراق ئىچ - ئىچىنى يەپ كېتىۋاتقان خورلۇق ئەلمى ئۇنى ئارامسىز قىيناپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ ھەر قېتىم سەمەتنىڭ چىرايىغا قارىغاندا، يۈرىكىنى كىمدۇر بىرى ئامبۇر بىلەن قىسقاندەك، ئۈچەي - باغرىنى مىڭلاپ قۇرت - قوڭغۇز غاجىلاۋاتقاندەك بىئارام بولاتتى. شۇ ۋەجىدىن كۆز يېشى قۇرىمايتتى ۋە ئاللاھتىن ئۆزىگە ئۆلۈم تىلەيتتى. ئۇ ئىشلارنى بىركىمگە دەپ ئىچىنى بوشۇتىۋېلىش ياكى پاناھلىق تىلەشمۇ ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ھەمراگۈل كىسەل كارىۋىتىدا ياتقان نەچچە كۈن ئىچىدە قادىر ئۇنى يوقلاپ تولا كەلدى، ھەتتا كۈندە نەچچە قېتىم كېلىپ - كېتىپ ئەھۋالىنى سوراپ، لازىملىق نەرسىلەر بار - يوقلىقىنى سوراپ، بىر ئىشلارنى جىكىلەپ تۇرغان ۋاقىتلىرى كۆپ بولدى. سەمەت بىلەن ئايىمنىسا بۇنى تۇغقانلىق مېھرى دەپ چۈشەنسە، ھەمراگۈل ئۇنىڭغا چىدىشى - تىرنىقىغىچە ئۆچلۈك قىلاتتى. ئۇنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن كېلىشى ھامانلا ئۇخلىغان بولۇپ يېتىۋالاتتى. ئۇ كېتىشىگە يەنە كۆز

ياشلىرى تاراملايتتى. كۆز يېشىنىڭ سەۋەبى سورالغاندا يەنىلا << ئانامنى ئەسلەپ قاپتىمەن...>> دەپ جاۋاپ بىرەتتى.

ھەمراگۈلنىڭ ئىچكى دۇنياسى پۈتۈنلەي قالايمىقان بولۇپ كەتتى. ئۇ بۇرۇن كىشىلەر ئوتتۇرىسىدا مېھىر ـ مۇھەببەت، سەمىيمي ـ ساداقەت، ئىنساپ ـ دىيانەت دېگەنلەرنىڭ بارلىقىغا ئىشىنەتتى ھەم ئۆزىنى دىيانەتلىك ۋە ساداقەتمەن دەپ ئويلايتتى. لېكىن ئەمدى چۈشىنىپ يەتتىكى، كىشى ھەرقانچە ساداقەتمەن بولسىمۇ، قانچە دىيانەتلىك بولسىمۇ، تۇرمۇشتىكى بەزىبىر ساداقەتسىزلەر ۋە دىيانەتسىزلەرنىڭ سەۋەبىدىن ئۆزىمۇ شۇلار قاتارىغا ئۆتۈپ قالىدىكەن. پۈتۈن ئۆمرىنى سەرپ قىلىپ ئېچىلدۇرغان ۋاپا گۈللىرى ئەنە شۇ رەھىمسىز قوللارنىڭ خورلىشى بىلەن مەزگىلسىز توزۇپ، زاۋاللىققا يۈزلىنىدىكەن. <<جان چىقمىسا ئۆلگىلى بولمايدۇ>> دېگەندەك، بۇ ئىشلاردىن، بۇ نۇمۇسسىزلىقنىڭ خىيالىدىن قۇتۇلۇشىمۇ ئۇنچە ئاسان ئەمەس ئىكەن. ئادەم ھېچقاچان ۋە ھېچ جايدا ئۆزگە ئۆزى توسالغۇسىز ھالدا ئىگە بولالمايدىكەن، بولۇپمۇ ئايال كىشى...

ھەمراگۈل دوختۇردىن چىقىدىغانغا ئىككى كۈنى قالغاندا دادىسى بارتاخۇنىمۇ يىقىلدى. ئۇ ھەممىنى ئىچىگە تىنىپ ئاخىرى يۈرەك زىددىسى بولۇپ قالغان ئىدى. ھەمراگۈلنى ئەنسىرىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن، ئۇنىڭغا

دادىسىنىڭ كىسەل ئىكەنلىكى ھەققىدە خەۋەر بېرىلمىدى. پەقەتلا << زاۋۇتنىڭ يىللىق ھىساۋات ئىشلىرى با شلىنىپ كەتكەچكە ئالدىراش بولۇپ قېلىپ يوقلاپ كېلەلمىدى، لېكىن سېغىنىپ سالام ئېيتتى>> دەپلا چۈشەندۈرۈشتى. بارىتاخۇن يېزا مەركىزىدە قۇرۇلغان ياغ زاۋۇتىنىڭ كاسسىرى بولغانلىقتىن، ھەر يىلى يىلنىڭ باش - ئاخىرىدا مۇشۇنداق نەچچە ھەپتە ھەتتا نەچچە ئاي ئالدىراش بولۇپ كېتىدىغانلىقى ھەمراگۈلگىمۇ ئايان ئىدى.

ھەمراگۈل قايتۇرۇپ كېلىنگەندىن كېيىن ئۆي ئىچى بىر ئاز ئەسلىگە كەلگەندەك بولدى. يوقلاپ كىرىدىغان خۇلۇم - خوشنىلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى. ئۇنىڭدىن ئەھۋال سوراپ ئۇزۇن مۇڭدىشىپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى. قېيىنئانىنىڭ بۇ ئىشقا قارىتا نارازىلىقى بولسىمۇ، مۇشۇ قېتىم يۈز بەرگەن ئىشلاردىن سەل چۆچۈگەن بولغاچقا، ئەمدى ھەمراگۈلگە ئارتۇقچە تەلەپ قويمايدىغان، ئېغىر ئىشلارغا بۇيرۇپ، قاتتىق - قۇرۇق تەگمەيدىغان بولغان ئىدى. شۇڭا ئۇ ئۇلارغا كۆزىنىڭ قىرىدا قاراپ قويۇپ ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل ئىدى.

قادىر بۇ قېتىمقى ئىشتىن سەل چۆچۈدى، ئۇ ئەمدى ئېسىنى يىغىپ، ھەمراگۈلگە ئىككىنچى ئۇنداق مۇئامىلە قىلماسلىققا نىيەت قىلدى. لېكىن، ئۇنىڭغا بولغان سېغىنىشى ۋە تەلۋە مۇھەببىتى ئۇنى ھەرۋاقىت قۇترىتىپ تۇراتتى. ھەمراگۈلنىڭ ئۆزىگە ئۆچ ئىكەنلىكىنى بىلگەچكە

قادىرمۇ ئۇنىڭغا ئانچە كۆرۈنمىدى. ئاۋال تولۇق ئەسلىگە كېلىۋالسا، ئاندىن كېيىنكى ئىشلار ئۆز لايىقىدا بىر گەپ بولار دەپ ئويلاپ، ئىشلارنى ئېقىشىغا قويۇپ بەردى ھەمدە ئايالى ۋە سەمەتتىن ھەمراگۇلنىڭ ھالىنى سوراپ تۇرۇشنى ئۇنۇتمىدى. بۇ ئارىدا مېھرىبانمۇ دائىملا كېلىپ ئۇنى يوقلاپ تۇردى.

ئىشلار بارا - بارا ياخشىلاندى. ھەمراگۇلنىڭ سالامەتلىكىمۇ تولۇق ئەسلىگە كەلگەن ئىدى. سەمەتمۇ ئۇنى يالغۇز قويۇپ سىرتتىكى ئىش - كۈشلىرىگە ماڭالايدىغان بولدى. ئۇ دادىسىنىڭ ئاغرىپ قالغانلىق خەۋىرىنى بىلگەندىن كېيىن ئىچى تىتىلداپ ئولتۇرالمايلا قالدى. ئەلۋەتتە، مۇشۇنداق چاغلاردا باللىقنى يەتكۈزۈشى كېرەك ئىدى. دەرۋەقە، ئۇ قىلىشقا تېگىشلىكنى قىلدى ھەم مۇشۇ مۇناسىۋەتتە ئۆگەي ئانىسى بىلەن ياخشىلىشىپمۇ قالدى. قېينئانىسىنىڭ ئۆيىمۇ ئۇنىڭغا بۇرۇنقىدەك دوزاخ سىياقىدا كۆرۈنمەيدىغان، جازا مەيدانىدەك بىلىنمەيدىغان بولدى. چۈنكى قېينئانىسىنىڭمۇ باغرى يۇمشاپ، ئۇنىڭغا بولغان مۇئامىلىسىدە زور ئۆزگىرىش بولغان ئىدى. قادىرنىڭ پات - پات كۆرۈنۈپ قالىدىغان سوغۇق تەلەتى كۆڭلىنى بۇزغاننى ھېسابقا ئالمىغاندا، بۇ ئۆيدە ئۇنى بىسەرەمجان قىلىدىغان ھېچقانداق ئىش قالمىغان ئىدى. خۇددى يامغۇردىن كېيىن چىققان ئاپتاپتەك، بۇ خىلدىكى ئازادىلىك ئۇنى خېلىلا يەڭگىللىتىپ قويغان بولسىمۇ، لېكىن،

كۆڭلىدىكى ناپاكلىق تۇيغۇسى، دەپسەندە قىلىنىش ئەلىمى يۈرىكىگە مەڭگۈلۈك ئورناپ كەتكەچكە، كۆڭلىنىڭ بىر يەرلىرى يەنىلا ئېغىر تاش بېسىۋالغاندەك بىئارام ئىدى. گەرچە ئۇ << بۇ ئىشلارغا مەن سەۋەبچى ئەمەس، ئاشۇ هايۋاندىن تۆرەلگەن ئەسكى نائىنساپلىق قىلىپ، مېنى دەپسەندە قىلدى>> دەپ ئويلاپ ئۆزىگە ئۆزى تەسەللىي بەرسىمۇ، بۇ ئىشنىڭ قورقۇنچىسى ئۇنىڭ كۆڭلىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتمەيۋاتاتتى.

بىر ئاي ۋاقىت مانا مۇشۇنداق ئىسەنكىرەش ئىچىدە ئۆتۈپ كەتتى. ئۇۋچىدىن قورققان كىيىكتەك هەممە نېمىدىن چۆچۈپ، يۈرگەن هەمراگۈل ئۈچۈن بۇ ۋاقىتلار تولىمۇ بۇرۇختۇملۇق ئىچىدە ئۆتمەكتە ئىدى.

چۈش مەزگىلى، ئۆي ئىچى ئىسسىق ئىدى. هەمراگۈل ئوت كۆيۈۋاتقان مەشنىڭ يېنىغىلا كۆرپە سېلىپ، تېلېۋىزور كۆرگەچ يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. تېلېۋىزوردا كورىيەنىڭ كۆپ قىسىملىق تېلېۋىزىيە تىياتىرى قويۇلىۋاتقان ئىدى. بۈگۈن كۈنگە پەيشەنبە، مەھەللىدىكى كىشىلەر پەيشەنبىلىك << ۋەزىپىسى>> نى ئورۇنلاش ئۈچۈن هەممىسى بازارغا ئېقىشقان ئىدى. هەمراگۈلنىڭ بازارغا بېرىشى بۇرۇنقىدەك چەكلەنمىسىمۇ، لېكىن ئۇ يەنىلا يالغۇز قېلىشنى خالايتتى. ئۇنىڭ هاياتىغا سىڭىشىپ كەتكەن

يالغۇزلۇق ھەردائىم ئۇنىڭغا تەسەللىي ۋە كۆڭۈل ئازادىلىكى بېغىشلايتتى.

ئىشىك ئاستا ئېچىلىپ، ئۆيگە قادىر كىرىپ كەلدى. تېلېۋىزور ئېكرانىدا بىر قىز بىلەن بىر ئوغۇل ھە دەپ تاكاللىشىۋاتقان، بىر - بىرىگە گەپ بەرمەي سوقۇشىۋاتقان بولغاچقا، ئۇلارنىڭ ئاۋازى ئىشىكنىڭ ئېچىلغان شەپىسىنى بېسىپ كېتىپ، ھەمراگۈل قادىرنىڭ كىرگىنىنى سەزمىدى. قادىر ھەمراگۈلنىڭ يېنىغا يېقىن كېلىپ، ئۇنىڭ قاشتېشىدەك سۈزۈك يۈزلىرىگە، غۇنچىدەك لىۋى، تال - تال كىرپىكلىرىگە زوق بىلەن قاراپ كەتتى. ھەمراگۈلنىڭ يىنىك پۈشۈلداپ ئۇخلىغان ھالىتى ئۇنىڭغا شۇ قەدەر چىرايلىق كۆرۈنۈپ كەتتىكى، شۇ دەقىقىدە قادىرنىڭ ئىپلاس نىيىتى قايتىدىن قوزغىلىشقا باشلىدى. ئۇ ئۆزىنى ئۆزى تىنچىتىپ ئۇزاق تۇرۇپ كەتتى. شەيتىنىغا ھاي بەرمەكچى بولاتتىيۇ، لېكىن يەنە ئۆزىنى توختىتالمايتتى. ئۆزى خالىغانىنى قىلىشنى ئويلايتتى، بىراق ئۆتكەنكىدەك ئىشنىڭ قايتا يۈز بېرىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. ئۇ شۇ تەرىقىدە ئۇزاق تۇردى، ئاخىرى رەزىل خىياللىرى ئادىمىيلىكىدىن ئۈستۈن كېلىپ، يەنە كونا سەنەمگە دەسسەشنى ئىختىيار قىلدى. ئۇ قانداق كىرگەن بولسا يەنە شۇنداق شەپىسىز ھالدا كەينىگە داجىدى. ئىشىكنى قىيا ئوچۇق قويۇپ چىقىپ، دەرۋازىنى ئىچىدىن تاقىدى. ئاندىن يەنە ئاۋايلاپ دەسسەپ، ھەمراگۈل ياتقان ئۆيگە كىرىپ ئىشىكنىڭ

ئىلغوچىنى ئىلدى. ئىلغوچنىڭ تىرىقلىغان ئاۋازى ھەمراگۈلنى ئويغىتىۋەتتى. ئۇ كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ كىرىلگىنىچە ئويغاندى ۋە ئىشىك تۈۋىدە ئۆزىگە قاراپ تۇرغان قادىرنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى.

- سىز... سىزگە بۇ ئۆيدە نېمە بار؟... بازارغا كەتكەن ئىدىڭىزغۇ؟...

- ھەئە، كېتىپ بولۇپ يەنە كەلدىم، ئېلىۋالغان پۇل سودىغا كەملەپ قالدى، شۇڭا پۇلغا كەلگەن. بۇ ئۆيگە كىرسەم ئۇخلاپ كېتىپسىز، چىقىپ كەتكۈم كەلمەي شۇ...

- ھە، پۇلنى ئېلىپ بولغان بولسىڭىز بازارغا مېڭىۋېرىڭ. داداملار ساقلاپ قالمىسۇن يەنە.

- سەل تۇرۇپ ماڭساممۇ بولار، بىردەم مۇڭدىشۇپ...

- نېمىنى مۇڭدىشىدۇ؟ يەنە ھايۋانلىقىڭىز تۇتتىمۇ نېمە؟ خام - خىيالنى ئاز قىلىپ يولىڭىزغا مېڭىڭ!

- بىراق شۇ... سىز ئۆيدە قالغاندىكىن كۆڭلۈم ئۆيدىلا بولۇپ قالىدىكەن. شۇڭا...

- قويۇڭ ئۇنداق گېپىڭىزنى، دەرھال چىقىپ كىتىڭ!

- كىرىشىنى ئويلىدىم، لېكىن چىقىشىنى ھازىرچە ئويلىمىدىم.

ھەمراگۈل قادىرنىڭ ئۆزىگە مىختەك قادالغان كۆزلىرىدىن قانداقتۇر بىر شۈملۈقنى كۆرگەندەك بولدى. ئۇنىڭ تەنلىرى تىكەنلىشىپ قورۇلدى. ۋۇجۇدىغا قورقۇنچ ئولاشتى. دەقىقە ئىچىدە كاللىسىغا ھەرخىل پەرەز ۋە خىياللار كېلىپ ئۆلگۈردى. ئۇ قېچىشنى، قادىردىن قۇتۇلۇشنى ئويلايتتى. لېكىن نېمىشىقىكىن، پۇتلىرى خۇددى يەرگە مىخلاپ قويغاندەك ھەرىكەتكە كەلمەيۋاتاتتى. قادىر ھەمراگۈل تەرەپكە يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدى.

- نېمىش قىلسەن... يېقىن كەلمە... سەن...

- ھېچنىمە قىلمايمەن، نېمانچە قورقىسىز؟ خۇددى مەن ئادەم يەيدىغاندەك...

ھەمراگۈل قادىرنىڭ قان قۇيغاندەك بولۇپ كەتكەن كۆزلىرىگە قايتا قارىغاندا ئىشنىڭ ماھىيىتىنى تونۇپ يەتتى. قادىر سۇپىغا چىقىپ ھەمراگۈلنىڭ ئالدىغىلا كەلدى. ھەمراگۈل ئېسىنى يىغىپ ئۆزىنى ئوڭشىدى ۋە سۇپىدىن تاقلاپ چۈشۈپ ئىشىككە ئېتىلدى. قادىر ھەمراگۈلنىڭ كەينىدىنلا سوغىدىشىپ سۇپىدىن چۈشتى ۋە ئۇنىڭ ئىشىككە ئېتىلغان قولىنى مەھكەم تۇتىۋالدى:

- سەن بىلىسەن ھەمرا، ماڭا كىچىكىڭ يەتمەيدىغانلىقىنى بىلىسەن. شۇنداق تۇرۇپ نېمىشقا ئۇنچە كۆچەپ ئاۋارە

بولســـــەن؟ خوش بوپ قالاي، ئۇنداق جاھىللىق قىلما. نېمە دېسەڭ شۇنى قىلىپ بېرەي... جېنىم ھەمرا...

-يوقال مەرەز... مېنى قويۇۋەت... ھو ھايۋان... قولۇڭنى تارت ھايۋان...

قادىر ھەمراگۈلنىڭ ئىككى قولىنى چىڭ تۇتىۋېلىپ، ئۇنى ھە دەپ ئۆزىگە تـــارتـــاتتى، يۈز - بويۇنلىرىغـــا تەلۋىلەرچە سۆيەتتى. ھەمراگۈل ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن يۇلقۇناتتى، ئۆزىنى قاچۇرۇپ قادىرنى بار كۈچى بىلەن ئىتتىرەتتى. قادىر بولسا ئۇنىڭ ھالى بىلەن كارى يوق، ھە دەپ ئۇنىڭغا سۈركىلىش بىلەن ئاۋارە ئىدى. ھەمراگۈل يىغلاپ يالۋۇرۇپ، يۇلقۇنۇپ، تىللاپ، قارغاپ، قېچىپ... ئىشـــقىلىپ قولىدىن كەلگەننىڭ ھەممىنى قىلىپ باقتى. لېكىن قادىر ھېچ ئېرىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ ئىنسـانلىقنى ئاللىقاچان ئۇنتۇپ كەتكەن يۈرىكى شـۇ تاپتا شەيتان سۇنغان ۋەسۋەسە شارابىغا چىلىشىپ قالغان ئىدى. قادىر ئۆتكەن ئىشـــــلارنى ۋە ئۇ ئىشـــــلار ئېلىپ كەلگەن پاجىئەلىك ئىبرەتنى ئۇنتۇپ كەتكەن، ئېســـىدە قالغىنى پەقەتلا ھەمراگۈلنىڭ گۈزەل ھۆسنى - جامالى ھەم ئۇنىڭغا بولغان تەلۋە مۇھەببىتى ئىدى. ئۇ ئىلگىرى ئۆز - ئۆزىگە << ئەمـدى ھەرگىز ئۇنـداق قىلمـايمەن>> دەپ ئەھـدە قىلغان، لېكىن بۇ قېتىم كۆڭۈلنىڭ قۇترىتىشـــــى بىلەن ئۇ

ئەھدىلەر شــــاماڭدا قالغان توزغاقتەك ئالىقاياقلارغا ئۆچۈپ كەتكەن ئىدى.

ـ ئۆتۈنۈپ قــالاي ئــاكــا، مېنى قويۇۋېتــك. مــاڭــا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن... خوش بوپ قالاي ماڭا چېقىلماڭ...

ـ بىردەم تىنىلاپ، بىردەم يــالۋۇرۇپ بېشـــىمنى قوچىۋەتتىڭ ھەمرا، لېكىن نېمىلا دېگىنىڭ بىلەن پايدىسى يوق. سېنى پۇ شايمان قىلدۇرمايمەن جېنىم، ماقۇل دە... سېنى ياخشى كۆرىمەن... مەن سېنى...

ـ ياق... قويۇۋەت دېدىم ھايۋان... ئادەم ئەمەس نېمىكەنسەن ھۇ نائەھلى...

قادىر ھەمراگۈلنىڭ نالە ـ پەريادىغا پىســـەنت قىلماســـتىن، ئۇنى كىچىك بالىنى كۆتۈرگەندەك كۆتۈرۈپ ســـۇپىغا ئېلىپ چىقتى. ئۇنىڭ قاۋۇل قوللىرىدىن قېچىپ قۇتۇلۇشقا كۆزى يەتمىگەن ھەمراگۈل جان قايغۇسىدا قالغان قوزىــدەك بوزلاپ نــالە قىلغىنىچە، قــادىرنىــڭ قوللىرىنى كۈچىنىڭ بارىچە تاتىلاپ، بوشـــاتماقچى بولاتتى. قادىر ئۇنى تېخىمۇ چىڭ قامالاپ تۇتۇپ، بارغانســـىرى بوشـــاپ كېتىۋاتقان قوللىرىنىڭ تېلىپ كەتكىنىگە قارىماي، ئۇنى جىملىمەكچى بولۇپ كۈچەۋاتاتتى. ھەمراگۈلنىڭ قادىرغا كۈچى يەتمىدى. ئۇ قىزنى مەش يېنىدىكى كۆرپە ئۈستىگە

خوددى ئەسكى پالازنى تاشلىغاندەك تاشلىدى ۋە قوللىرىنى قايرىپ ئۆزىگە قاراتتى.

- بۈگۈن مەندىن قۇتۇلالمايسەن ھەمرا، - دېدى ئۇ ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ تۇرۇپ، - جاھىللىق قىلساڭمۇ بەرىبىر مېنىڭ ئالقىنىمدىكى ئادەمسەن، ئۇنداق قىلما خوش بولاي... مېنى قىينىما جېنىم...

- مېنى قويىۋەت... ئۇنداق قىلما قادىر، ھەممىمىز مۇسۇلمان ئادەملەر، ئاللاھنىڭ ئالدىدا بىر قېتىم قارا يۈز بولغىنىڭ يېتەر...

- بولدى قىل، بولىدىغان ئىش بولۇپ بولغاندا پۇشايمان قىلغانغا ئورنىغا كەلمەيدۇ. سېنى ياخشى كۆرىمەن ھەمرا، تولا يالۋۇرتما مېنى.

- ياق، خالىمايمەن، مېنى قويىۋەت سەندىن ئۆتۈنەي!....

- ئەمسە مەندىن يامانلىما...

شەيتىنىغا ھاي بېرەلمىگەن قادىر ھەمراگۈلنىڭ ئىشتان بېغىغا قول ئۇزۇتتىشى، جان ئاچچىقىدا تىپىرلاپ قالغان قىز قادىرنىڭ مەيدىسىنى بېسىپ تۇرغان قولىنى قاتتىق چىشلىدى. شۇ ھامان قاتتىق ۋارقىراپ ئېسىنى يىغقان قادىر ھەمراگۈلنى كېلىدىشتۇرۇپ بىر تەستەك ئۇردى. ھەمراگۈلنىڭ

كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى، ئەمما ئۇ ئاغرىقنى سېزەر ئەمەس ئىدى. قادىر تېخىمۇ ۋەھشىلەشتى.

ھەمراگۈلنىڭ ئىلتىجالىق نالىلىرى قەدىرسىز مامكاپ پۆپۈكلىرىدەك قاياقلارغىدۇر ئۇچۇپ كەتتى. قادىر ئۇنىڭ ئۇندىماي تىرەجىگەنلىرىگە، بار كۈچى بىلەن قارشىلىق كۆرسەتكەنلىرىگە، يالۋۇرۇپ يىغلىغانلىرىغا پەرۋا قىلماي، ئىنزىتىگە يەنە بىر قېتىم تىغ ئۇردى. قىزنىڭ قادىر تەرىپىدىن قايرىپ تۇتۇۋېلىنغان ئوڭ قولى ئوت كۆيىۋاتقان مەشكە يېقىلىپ ۋاژىلداپ كۆيدى. ھەمراگۈل بىر تەرەپتىن پايخان قىلىنغان نومۇسىغا ئېچىنىپ ھەم قۇتۇلۇش غېمىدە يىغلاپ نالە قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن قولىنىڭ كۆيۈۋكىگە چىدىماي تولغىناتتى. قادىر ئۇنىڭ قولىنىڭ مەشكە تەگكىنىنى كۆرمىدى، ئەكسىچە ئۇنىڭ تېخىمۇ يۇلقۇنۇپ تارتىنىشلىرىنى ئۆزىگە قىلىۋاتقان قارشىلىقى دەپ بىلىپ، قىلچە رەھىم قىلماستىن قىزنىڭ ھاياتىغا ناپاكلىق تامغىسىنى باستى.

قادىر كۆڭ يۇد، پاختا پەلكۈچ ۋە داكا كۆتۈرۈپ ئالدىراپ ئۆيگە كىردى. ھەمراگۈل ئوڭ قولىنىڭ كۆيۈپ شەلۋەرىگەن يېرىنى پۈۋلەپ يىغلاپ ئولتۇراتتى. چىدىغۇسىز كۆيۈك ۋە ئېچىشىش ئازابى ئۇنى ھالسىزلاندۇرغان بولۇپ، تاتىرىپ كەتكەن چىرايى ئاغرىق دەستىدىن پۈرۈشۈپ، تېنى قورۇلۇپلا قالغان ئىدى. چىنىڭ چىشىلىۋالغان لىۋى ھېلىلا

قاناپ قالمىدىغاندەك كۆرۈنەتتى. قادىر كىرىپلا سۇپىدا پۈتىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرغان ھەمراگۈلنىڭ ئالدىغا زوڭزايدى، ئاندىن يۇد قۇتىسىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، پەلكۈچنى يۇدقا چىلاپ ئېلىپ، كۆيگەن ئورۇنغا سۇرتۇشكە تەمشەلدى. پاختا پەلكۈچ كۆيۈك ئورۇنغا تېگىشى بىلەن ھەمراگۈل ئاغرىق دەستىدىن تولغۇنۇپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈلدى. لىۋىنى چىڭ چىشلەپ تۇرۇپ ساق قولى بىلەن قادىر ئىتتىرگەن پېتى كەينىگە ئۆرۈۋەتتى:

ـ نېرى تۇر ئىپلاس... ھۇ... ھۇ... سەن نائەھلىنىڭ كاساپىتى بۇ، خىجىل بولماي سىلاشتۇرۇپ يۈرۈيسىنا تېخى. ئىت ئۆلۈمدە ئۆلەرسەن!... ئۆلسەڭ جەسىدىڭنى قاغا ـ قوزغۇنلار يەر ئىلاھىم!...

قادىر ئاستا ئورنىدى تۇرۇپ، كىيىملىرىدىكى توپىلارنى قېقىشتۇردى، ئۇ ئوڭايسىز بىر ھالەتتە ھەمراگۈلنىڭ ئاچچىق تىللىرىنى جىم تۇرۇپ ئاڭلىدى. ئۇ نېمە قىلارىنى بىلمەي تەمتىرەپ قالغان ئىدى. ھەمراگۈل قادىرغا غەزەپ بىلەن بىرنى ئالايدى ۋە ئىرغىپ ئورنىدىن تۇرۇپ تالاغا ماڭدى. شۇ چاغدا دەرۋازىنىڭ غاراسلاپ ئېچىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ، ئارقىدىنلا سەمەتنىڭ ئاۋازى كەلدى. ئۇ ئېشەكنى باشقۇرالماي ئاۋارە ئىدى. قادىر جىددىيلىشىپ تۇرالمايلا قالدى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى تۇرقىنى ئۆلۈم ۋەھىمىسىدە نىجاتلىق ئىزدىگەن ئىگىسىز ئىتقا ئوخشىتىش تامامەن

مۇمكىن ئىدى. ئۇ ھەمراگۈلنىڭ يېنىغىراق كېلىپ كۆزلىرىگە تىكىلدى:

-ئېسىڭدە بولسۇن، قىلچە چاندۇرما. بولمىسا ئاقىۋىتىنى بىر نېمە دېگىلى بولمايدۇ. مېنى بىلسەڭ ھەمرا، قىلمەن دېدىممۇ، چوقۇم قىلمەن! سەمەتنى ئويلا، ئۆزۈڭنى ئويلا! ئاغزىڭ چىڭ بولسۇن!...

-كۆڭلى پەس رەزگى، يوقال پەسكەش...

ھەمراگۈل بارلىق غەزەپ - نەپرىتىنى مۇشۇ سۆزلەرگە يىغىنچاقلىدى. ئۇ ئىچ - ئىچىدىن قاپسىلىپ كېلىۋاتقان يىغىسىنى تەستە تۇتۇپ تۇراتتى. ياردىمىنىڭ ئېچىنىشلىغا چىدىماق بەسى مۇشكۇل ئىدى. شۇ ئارىدا ئايىمنىسا لىققىدە نەرسە قاچىلانغان بىر سۇلياۋ خالتىنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە كىردى. كىردىيۇ، ھەمراگۈلنىڭ تۇگىشىپ كەتكەن تۇرقىغا، ياش يۇقى يۈز - كۆزلىرىگە، كۆيۈك يارىسىدىن ھۆررەك ئۆرلەپ كەتكەن قولىغا قاراپ داڭ قېتىپ قالدى. ئۇ ئالمان - تالمان قولىدىكى نەرسىلەرنى سۇپىغا قويۇپ ھەمراگۈلنىڭ قولىنى تۇتتى:

-نېمە بولدىڭىز؟ قانداق بولۇپ مۇنچە كۆيدۈرىۋالدىڭىز؟

-ھېچ...

-مەشىنىڭ يېنىدا ئۇخلاپ قاپتىكەن، ئېھتىياتسىزلىقتىن مەشكە يېقىۋاپتۇ - دېدى قادىر ھەمراگۈلنىڭ گېپىنى

تارتىۋېلىپ. ھەمراگۈل ئۇنىڭغا ئوبدان بىر قاراپ قويۇپ، ئۇندىمىدى. ئايمىنسا ئۇنىڭ يارىسىغا باشقىدىن بىر سەپسېلىپ قاراپ چىقتى، ئاندىن:

ـ بولماپتۇ، دوختۇرخانىغا بارايلى. نېمىشقىمۇ دىققەت قىلمىغانسىز، ـ دېدى. شۇ ئەسنادا ئۆيگە سەمەت، ئارقىدىنلا مەمەتجان كىرىپ كەلدى. سەمەت ھەمراگۈلنىڭ يىغىدىن ئىششىپ كەتكەن قاپاقلىرىنى كۆرۈش بىلەن يۈرىكى <<قارت>> قىلىپ قالدى ۋە دەرھال ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇنىڭ قولىنى كۆرۈش بىلەن ئايمىنسادىن ئۆتە چۆچۈپ چىرايى تاتىرىپ كەتتى. نېمە ئىش بولغانلىقى سورالغاندا بايىقىدەكلا ھەمراگۈلنىڭ ئورنىدا قادىر جاۋاپ بېرىپ، ئىشنى جۆندىگەن بولدى. ئۇ ئۇستىلىق بىلەن ئويدۇرۇپ چىقارغان سەۋەپ ـ نەتىجە راستقا ئايلىنىپ، ئىشلارنىڭ ھەقىيقىتىنى يۆگەپ كېتەلىدى. لېكىن، ھەمراگۈلنىڭ يۈرىكىدىكى داغ ۋە قادىرنىڭ ئىنساندىن چىقىپ قىلمىشلىرىنى ئۇلار ئۆز تارىخىدىن مەڭگۈ يۇيىۋېتەلمەيتتى.

سەمەت ھەمراگۈلنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارىماي، ئۇنى دوختۇرخانىغا ئېلىپ باردى. دوختۇر ئۇنىڭ قولىنى دورىلاپ، داكىدا تېڭىپ قويدى. نەچچە كۈن يا تاق تا يېتىپ زېرىكىپ كەتكەن ھەمراگۈل جىدەل قىلىپ تۇرىۋېلىپ، ئاخىرى ئۆيگە قايتىپ كەلدى. ئۇ يالغۇزلۇقنى خالايتتى. ئۆزىنىڭ تەنھالىق دۇنياسىغا گۈل تېرىپ،

شـــۇنىڭدىن ھوزۇرلىنىپ ئۆتۈشـــنى ئويلايتتى. ئىچىنى خۇن قىلىۋەتكەن دەرد ـ ئەلەملىرى ئۇنى بـــارغـــانســـېرى ھالســـىزلاندۇرۇپ چىدىغۇســـىز ئازاپلايتتى. شـــۇنداقتىمۇ، كىچىككىنە بىر تىل تۇتۇقى، ئەندىشە ۋە سەمەتنىڭ ھاياتى ھەققىدىكى ۋەھىمىلەر ھەرۋاقىت ئۇنىڭ ئەتراپىنى ئەگىپ يۈرگەنلىكتىن كۆزىدىن ياش قۇرىمايتتى، دىلىدىن ھەسرەت پىغانى ئۆكســـمەيتتى. ئۇ چىداشـــقا مەجبۇر ئىدى، لىۋىنى چىشــلەپ، ھەممە ئۇۋالچىلىقلارغا چىداپ ياشــاشــقا مەجبۇر ئىـــدى. ئوتتۇرـــدا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەر قـــادىر بىلەن ھەمراگۈل ئۈچۈن بىر سىر ئىدىكى، بۇ ئىككىسىدىن باشقا بىر ئاللاھ بىلەتتى.

قادىرنىڭ ھەققىيقەتەن قورقۇشـــقا تېگىشـــلىك ئادەم ئىكەنلىكىنى ئۇ بىلەتتى. ھەمراگۈل ۋە سەمەتلەر باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇپ يۈرگەنلىرىدە، قادىر بۇ غدايىنىڭ نۆۋەت سۈيىنى تالا شقان بىر سىنى كەتمەن بىلەن چېپىپ قويۇپ، بەش يىل تۈرمىدە يېتىپ كەلمىدىمۇ؟ بىچارە ئايىمنىســـــا ھەمىشە ئۇنىڭ تايىقىنى يەيدۇ. نەدىكى تايىنى يوق ئىشلار ئۈچۈن چالۋاقاشلارغا كۆنۈپ كەتكەن ئايىمنىسا، ئارا كۈندە ئالتە قېتىم قادىرغا قۇم خالتىســـــى بولغىنى بولغان. قادىر بولغـانلىقى ئۈچۈن خۇلۇم ـ خوشـــنىلار بۇ ئـائىلىـدىن ئەيمىنىدۇ. قادىر بولغانلىقى ئۈچۈن خوشـــنىلارنىڭ كىچىك بالىلىرىمۇ بۇ ھويلىغا ئويناپ كىرىپ قېلىشتىن قورقۇشىدۇ. قادىر بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ ئائىلىدىكى بىرەرســـنى ھېچكىم

تاك ئېتىپ چىكىشكە پېتىنالمايدۇ. يەنە شۇ قادىر بولغانلىقتىن چوقۇمكى، سەمەت بىلەن ھەمراگۈلنىڭ بېشىغمۇ ئۇ ئېپلاس ئېيتقان كۈنلەر كېلىدۇ. ئۇ دېدى، چوقۇم قىلىدۇ...

ھەمراگۈل ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن، ھېچ ئىش قىلماي ئارام ئېلىشقا باشلىدى. ئۆي ئىچىدىكى ھەممىلا ئىشلارنى ئايىمنىسا بىجانىدىللىق بىلەن قىلىپ، ئۇنىڭ يۈزىنى يەرگە قاراتمىدى. ھەمراگۈلگە ئۇزۇندىن بېرى يالغۇزلۇقلا ياقىدىغان بولۇپ قالغاچقا ئايىمنىسا بىلەنمۇ، سەمەت بىلەنمۇ ياكى باشقىلار بىلەنمۇ پاراڭلاشمايتتى. پەقەت ھوجرا ئۆيىگە سولىنىپ، خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇشنىلا خالايتتى. شۇ تەرىقىدە ئۇزۇن - ئۇزۇنغا ياش تۆكەتتى. بىر كۈنى مېھرىبان ئۇنى يوقلاپ كەلدى. ئىككىسى ھوجرا ئۆيدە ئۇزاق مۇڭداشتى. ھەمراگۈل ئىچىدىكى بارلىق دەرد - ئەلەملىرىنى يەنىلا بۇرۇنقىدەك ئانىسىنى سېغىنغانغا دۆڭگەپ، پۇخادىن چىققۇچە يىغلاش بىلەن چىقىرىۋالدى. بۇنى چىقىرىۋالدى دېگەندىن كۆرە، ئۆز - ئۆزىنى قىينىدى، يۈرەك باغرىنى خۇن قىلدى، دېگەن تۈزۈك ئىدى. ئۇنىڭ ھەسرەتلىرى باغرىنى كۆيدۈرگەنسىرى ئېزىلىپ - ئېزىلىپ يىغلىدى. يىغلاپ تۇرۇپ ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئۆز - ئۆزىگە ئۆلۈم تىلىدى. مېھرىبان ئۇنىڭ بۇ ھالىغا قاراپ ھەيران قالدى. ئۇ كۆڭلىدە ھەمراگۈلنى گەرچە ئۆزى ئارزۇلىغاندەك بەختلىك بولالمىسىمۇ، ھەرھالدە بەختسىز

ئەمەس دەپ بىلەتتى. بىراق شـــۇ تاپتا ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆكسـۈپ، تۆكۈلۈپ يىغلاۋاتقان قىزنىڭ ھالىغا قاراپ ئۇمۇ چىدىمىدى. مېھرىبانىنىڭ زورلاپ ســـوراۋېرىشـــى بىلەن ھەمراگۈل ئـاخىرى ئىچىـدىكىنى ئۇنىڭغـا بىراقلا تۆكتى. بۇقۇلـداپ يىغلاپ بـاغرىنى مۇجۇپ تۇرۇپ، ئۆمرىگە ناپاكلىق تامغىسى بېسىلغان جەرياننى مېھرىبانغا يىپىدىن ـ يىڭنىســـىغىچە بايان قىلىپ بەردى. نە بايان قىلدىكى، ئـازاپ ـ ئوقۇبەتلەرنىـڭ تۇغـانى بىراقلا يـار ئېلىـپ كەتكەندەك، ئۇنىڭ پۈتكۈل جىســـمى كۆز ياش بولۇپ ئېقىشقا باشلىدى. مېھرىبان ئۇنىڭ گەپلىرىنى گاھ ياقىسىنى تۇتۇپ، قولىنى چىشـــلەپ، گاھ كۆز يېشـــى قىلىپ ئۇنى باغرىغا بېســـىپ ئولتۇرۇپ ئاڭلىدى. ئەمما بۇ رەھىمســـىز رەزىللىك، كۆلپەتلىك تە قدىرگە زادىلا ئىشـــەنگۈســـى كەلمىدى. لېكىن، پىشـــانىگە پۈتۈلگەن، ئاللىقاچان يۈز بېرىپ بولغان ئىشلارغا شۇنداقلا جان ـ جىگەر دوستىنىڭ ھەسـرەتلىك ناللىرىگە ئىشـەنمەي مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئىككى دوست شۇ تەرىقىدە ئۇزاققىچە يىغلاشتى. دەل شۇ پەيتتە ھېچكىم سـەزمىدىكى، سـەمەت بىلەن ھەمراگۈلنىڭ ھوجرىســـى يېنىدىن يىنىك خىتىلداپ يىغلىغان ئاۋاز بىلەن بوشقىنە ئاياغ تىۋىشى چىقىرىپ بىرەيلەن ئۆتۈپ كەتتى.

ھەمراگۈلنىڭ قولى ئاستا ـ ئاستا ساقىيىشقا باشلىدى، لېكىن قەلبىدىكى يارا ھېچ ساقىيىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇ يەنە بۇرۇنقىدەكلا ھېچ ئىشنى چاندۇرماي، ئۆز ئىشلىرى

بىلەن بولسىمۇ، قادىرغا بولغان ئۆچمەنلىكى ئۆزىنى يۇشۇرۇپ قالالمىدى. ئۇلار پات - پات تاكاللىشىپ قالىدىغان، تاكاللاشقاندا قادىر << مەن چوڭ بولغاندىكىن ...>> دەپ ئۇنىڭغا يول قويۇپ، غىپپىدە چىقىپ كېتىدىغان بولۇپ قالدى. قادىر بۇرۇنقىدىن بەك ئېغىر بېسىق بولۇپ قالغان بولۇپ، ھەمراگۈلنىڭ ھازىرقى روھى كەيپىياتى ئۇنىڭغىمۇ كۆرۈنەرلىك تەسىر قىلغان ئىدى.

ئايىمنىسا قادىرغا سوغۇق مۇئامىلە قىلىدىغان، ئۇنىڭ گەپ - سۆزلىرىدىن قۇسۇر تاپىدىغان ھەم ئۆزىنىڭ يېتىم قىز ئىكەنلىكىدىن زارلىنىدىغان بولۇپ قالدى. ھازىر ئۇ بۇرۇنقىدەك شوخ، چېچەن، پۇت - قولى چاققان، ھەممە ئىشقا ئۆزىنى ئۇرۇپ تۇرىدىغان، قادىرغا چىن كۆڭلىدىن كۆيۈنىدىغان ئايىمنىسا ئەمەس ئىدى. نەگە بېرىپ، قەيەردىن كەلدى، نەگە بېرىپ نېمە ئىش قىلدۇ، بۇرۇنقىدەك سوراپ، ئىشلىرىنى بىلىپ ماڭمايتتى. ئۇنىڭغا نىسبەتەن قادىرنىڭ ئۆيدە بولۇش - بولماسلىقى ھېچقانچە ئىش بولۇپ قالغان، پەقەت ئەر - خوتۇنلۇق رەسمىيەت يۈزىسىدىنلا ئۇنىڭغا چىراي ئېچىپ، گەپ قىلىشاتتى. ئۇ ھەمراگۈلگە پات - پات يەر تېگىدىن قاراپ، ئېغىر خۇرسىنىپ قوياتتى. ئۇنىڭ يېنىغا كەلگەندە ئېغىزىنى ئۆمەللەپ بىر نېمە دېمەكچى بولاتتى، ئەمما، ئىككىلىنىپ يەنە گەپ قىلالماي جىمىدە كېتىپ قالاتتى. ئۇنىڭ ئۆزىنى

تىنچلىشىپ، قانداقتۇر بىرەر گەپكە پۇرسەت ئىزدەپ يۈرگەنلىكىنى ھەمراگۈلمۇ بايقاپ قالدى. بىراق ئۇنىڭ كۆڭلىگە تېگىپ قويماسلىق ئۈچۈن ئارتۇقچە گەپ قىلمىدى.

ھەمراگۈلنىڭ قولى سىلىقايدى. لېكىن كۆيگەن ئورۇندا خۇددى پۈرلىشىپ قالغان لاتىدەك سەتلا تارتۇق ئىزى قالغان ئىدى. بۇ ھال ئۇنىڭ كۆڭلىنى يېرىم قىلىپ، ئاشۇ قاباھەتلىك ئۆتمۈشىنى ھەرۋاقىت يادىغا سېلىپ تۇراتتى. قانداقلا قىلسىمۇ كۆڭلىدىكى بۇرۇختۇملۇقنى يېڭەلمەي، خورلۇق قا ئۇچراش جەريانىنى خىيالىدىن نېرى قىلالمايۋ ئازابلىناتتى.

قادىر ھەر ۋاقىت ھەمراگۈلنى پايلاپ يۈرەتتى. بىراق ھەمراگۈل ئامالنىڭ بارىچە يالغۇز قالماسلىق، بولۇپمۇ بازار كۈنلىرى يالغۇز قالماسلىق ئۈچۈن جىنىنىڭ بارىچە تىرىشاتتى. ئەمدى ھەمراگۈل بۇرۇنقىدەك ھەممەيلەن بازارغا كەتسە ئۆيدە يالغۇز قېلىپ پارچە - پۇرات ئىشلارنى قىلىپ ۋاقىت ئۆتكۈزىدىغان، تىلىۋېزور كۆرۈپ ئولتۇرىدىغان ئىشلارنى تاشلىغان، بىر بولسا دادىسىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئۆگەي ئانىسى بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ بازارچىلار قايتىپ كېلىشكە يېقىن ئۆيگە كېتىدىغان، يەنە بىر بولسا مېھرىبانىنى چاقىرىپ كېلىپ مۇڭدىشىدىغان بولدى. بىر نەچچە قېتىم ھەمراگۈلنى پايلاپ كىرگەن قادىر بۇ «سوغۇق مېھمان» نى كۆرۈپ ئەرۋاھى ئۇچقان ھالدا چىقىپ كەتتى. بۇنىڭدىن ئىككىلىسى خوش بولدى. ئەڭ

مۇھىمى، ھەمراگۈل ئۆزىنى بىخەتەر ھېس قىلدى. پەقەت قادىردىن يىراق تۇرسىلا كۆڭۈلسىزلىك يۈز بەرمەيتتى. كۆڭۈلسىزلىك بولمىسا تۇرمۇشى بارا ـ بارا ياخشىلىنىپ، ھازىرقىدىنمۇ بەختلىك ئۆتەلىشىدە گەپ يوق. ھازىر ئۇ پەقەت شۇنىلا ئۈمىد قىلاتتى.

شۇ ئارىدا مېھرىبان توي قىلدى. ئۇنى قوشنا يېزىغا ئۇزۇتىدىغان بولۇپ، توي كۈنى قاق ئەتىگەندىلا ئىشلىرىغا ياردەملىشىپ بېرىمەن دەپ مېھرىباننىڭ ئۆيىگە كەتكەن ھەمراگۈل، قىز كۆچۈرگۈچىلەر يانماي تۇرۇپلا چىرايى سارغىيىپ كۆزلىرى ئولتۇرۇشقان، ماغدۇرسىزلانغان ھالدا ئۆيگە قايتىپ كەلدى. توي پولوسىنىڭ مايلىق بولۇپ كەتكەنلىكىنى دېيىشىپ، غۇدۇرشىپ ئولتۇرغان قېيىنئانىسى بىلەن ئايىمىسا ئۇنىڭ يېرىم كۈندىلا كىسەلمەن كىشىدەك بولۇپ قالغانلىقىغا قاراپ سەل ئەجەبلەندى ۋە ئۇنى يېتىپ ئارام ئېلىشقا بۇيرۇپ، كەچلىك تاماققا تۇتۇندى. ھەمراگۈلنىڭ بېشى قېيىپ كۆڭلى ئاينىيتتى.

ـ ئاشۇ پولونى يېمىسەم بوپتىكەن، ـ دەيتتى ئۇ ئىچىدە. ئۇ خېلى بىر چاغلارغىچە تېگى يوق خىياللار بىلەن يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. سەمەت قايتىپ كەلگەندە ئۇ تېخى ئويغانمىغان ئىدى. سەمەت ئۇنى تۈرتۈپ ئويغىتىپ، ئاللىقاچان سوۋۇپ قالغان بىر چىنە سۇيۇقئاشنى قولىغا تۇتقۇزۇپ قويدى. ھەمراگۈل يەنىلا شۇنداق بىئاراملىق ئىچىدە ئاشنىڭ يېرىمىنى ئىچىپ، قالغىنىنى ئۈستەلدە

قويۇپلا يەنە ياسـتۇققا بېشـنى قويدى. ئۇنىڭ تاتىرىپ قالغان چىرايىغا قاراپ سـەمەتنىڭ ئىچى سـىيرىلدى. شـۇڭا ئۇنى رايىغا قويۇپ، يېشىنىپ يېتىپ قالدى.

يېرىم كېچە، مۇدھىش قاراڭغۇلۇق جاھانغا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقـان مەھەل ئـىدى. ھـاجەتكە چىققـان قـادىر ئىختىيارسىز ھالدا سەمەتلەرنىڭ ھوجرىسى ئالدىغا كېلىپ بىردەم تۇرۇپ قالدى. ئۇ ئاللىقانداق بىر ۋەسـۋەسـنىڭ قۇترىتىشـى بىلەن ھەمراگۈلنى خىيال قىلىپ قالغان ئىدى. چۈشـىنىپ بولماس بىر خىل رەشـك ئوتى ئۇنىڭ كۆڭلىگە غۇلغۇلا سـېلىپ، مۇشـۇ ھوجرا تەرەپكە ئۈندەيتتى. ئۇ ئىشىك تەرەپكە يېقىنلاپ بېرىشنى ئويلىدى، بىراق پۇتلىرى كالۋالىشـىپ ئۆزىگە بويسـۇنمىدى. شـۇ تەرىقىدە نەچچە مىنۇت تۇرغاندىن كېيىن ئاسـتا كەينىگە ياندى. دەل شـۇ چاغدا ھوجرىدىن سەمەتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

ــ سەن مېنىڭ خوتۇنۇمۇ، ئەمەسمۇ؟ نېمىشقا...

ــ ۋاي بولدى قىلسـىڭىزچۇ! شـۇنىڭغىمۇ چالۋاقاپ كەتكەن بارمۇ؟ تازىمۇ بىر...، ــ بۇ ھەمراگۈلنىڭ ئاۋازى ئىدى.

ــ ساڭا زادى بىر ئىش بولدى، ــ دېدى سەمەت بوغۇق ئاۋازدا ــ يېقىنىنىڭياقى مەن بىلەنمۇ كارىڭ يوق، كەچكىچە ھاڭۋېقىپلا ئولتۇرىسەن. يا قىلغان ئىشىڭنىڭ تايىنى يوق. ئەمدى كېلىپ مېنىمۇ يېقىن يولاتمىساڭ...

ـ بولدى قىلامسىز يوق؟، ـ ھەمراگۈل زەردە بىلەن توۋلىدى ـ ھەجەپمۇ تويدۇم.

ئۇلارنىڭ ئاۋازى قايتا ئاڭلانمىدى. قادىرغا خۇددى ئۆيدىن سەمەت چىقىپ قالدىغاندەك بىلىنىپ، ئۆزىچىلا جىددىيلىشىپ، ھودۇقۇپ كەتتى. ئۇ يېپىنچاقلىۋالغان چاپىنىنىڭ ئالدىنى ھىملىغىنىچە ئىتتىك چامداپ ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. كۆڭلىدە سەمەت بىلەن ھەمراگۈلنىڭ بايىقى گەپلىرىنى بىر ـ بىر ئەسلەپ، قايتا تىزىپ بېقىۋاتاتتى.

يانغىن ئېلكىتابلىرى

ئېلكىتاب ئىشلىگۈچى: يانغىن ئېلكىتاب گۇرۇپپىسى

ئېلكىتاب ئىشلەشكە قاتناشقۇچىلار: يانغىن ، تەبەسسۇم ، ***oqugin***

www.yanghin.net
www.yanghin.net

admin@yanghin.net
admin@yanghin.net